

วารสารการจัดการป่าไม้

ISSN 1906-022X

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒๐ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙

JOURNAL OF FOREST MANAGEMENT

July - December 2016 Volume 10 Number 20

วารสารทางวิชาการของภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

The Official Journal of Department of Forest Management, Faculty of Forestry, Kasetsart University

วารสารการจัดการป่าไม้ JOURNAL OF FOREST MANAGEMENT

เจ้าของ

ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.ขวัญชัย ดวงสถาพร

Owner:

Department of Forest Management, Faculty of Forestry,

Kasetsart University

Editor-in-Chief:

Asst.Prof.Dr. Khwanchai Duangsathaporn

กองบรรณาธิการ

Prof. Dr. Dr. h.c. Dieter R. Pelz	University of Freiburg
Prof. Dr. Salim Hiziroglu	Oklahoma State University
ศ.ดร.นิวัติ เรืองพานิช	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
ศ.ดร.สนิท อักษรแก้ว	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
ศ.ดร.อภิชาติ ถาวรธรรม	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
รศ.ดร.อุทิศ ภูฏอินทร์	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
รศ.ดร.สุระ พัฒนเกียรติ	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.สันติ สุขสอาด	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ปัสสั ประสมสินธ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.วิพัทธ์ จินตนา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.พันธ์วิศ สัมพันธ์พานิช	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ประครอง อินทรจันทร์	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
รศ.ประสงค์ สงวนธรรม	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
รศ.ธัญพิสิษฐ์ พวงจิก	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์	ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน แห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
ผศ.ดร.กาญจน์เขจร ชูชีพ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.พสุธา สุนทรห้าว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Editorial Board:

Prof. Dr. Dr. h.c. Dieter R. Pelz	University of Freiburg
Prof. Dr. Salim Hiziroglu	Oklahoma State University
Prof.Dr. Niwat Ruangpanit	Forestry Alumni Society
Prof.Dr. Sanit Aksornkoae	Forestry Alumni Society
Prof.Dr. Apichart Pattaratuma	Forestry Alumni Society
Assoc.Prof.Dr. Utis Kutintara	Forestry Alumni Society
Assoc.Prof.Dr. Sura Pattanakiat	Mahidol University
Assoc.Prof.Dr. Santi Suksard	Kasetsart University
Assoc.Prof.Dr. Patsi Prasomsin	Kasetsart University
Assoc.Prof.Dr. Vipak Jintana	Kasetsart University
Assoc.Prof.Dr. Pantawat Sampanpanish	Chulalongkorn University
Assoc.Prof. Prakong Intrachandra	Forestry Alumni Society
Assoc.Prof. Prasong Saguantam	Forestry Alumni Society
Assoc.Prof. Thanpisit Phuanchik	Thammasart University
Asst.Prof.Dr. Somsak Sukwong	RECOfTC
Asst.Prof.Dr. Kankhajane Chuchip	Kasetsart University
Asst Prof.Dr. Pasuta Sunthornhao	Kasetsart University

ผู้จัดการ

ผศ.ดร.วีระภาส คุณรัตนศิริ

ผู้ช่วยผู้จัดการ

นางสาวชนิดา พุ่มชื่น

นางอุบล หอมชื่น

สำนักงาน

ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ : 02-5790174, 02-9428372

โทรสาร : 02-9428108 e-mail: fforwpk@ku.ac.th

Manager:

Asst.Prof.Dr. Weeraphart Khunrattanasiri

Assistant Manager :

Ms. Chanida Phumchuen

Ms. Ubol Homcheen

Office:

Department of Forest Management, Faculty of Forestry

Kasetsart University 50 Ngamwongwan Road,

Ladyao Sub-district, Chatuchak District, Bangkok 10900

Tel : 02-5790174, 02-9428372

Fax 02-9428108 e-mail: fforwpk@ku.ac.th

ท่านสามารถ Download ไฟล์วารสารการจัดการป่าไม้ได้ในระบบ Kasetsart Journal ที่ <http://kasetsartjournal.ku.ac.th/>
และจากโฮมเพจของภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ ที่ <http://dfm.forest.ku.ac.th/dfmjjournal.htm>

การผลิตและการตลาดของรังนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรี

Production and Marketing of Swiftlets's Nest in Chanthaburi Province

สันติ สุขอาด¹

Santi Suksard¹

ณัฐชา ผดุงศิลป์¹

Natchaya Phadungsil¹

.....

ABSTRACT

The objectives of this study were to determine the production and marketing of swiftlets's nest in Chanthaburi province. The designed questionnaires were used as a tool for data collection. Statistical analysis methods were frequency, percent, mean, minimum and maximum.

The results showed that in 2015, there were 46 entrepreneurs in Swiftlets Association in Chanthaburi province. Most of this entrepreneurs were sole owner. The investment started for business bird home building between 200,000 – 20,000,000 baht. Most house's swiftlers were new building. The entrepreneurs had similar production process, the different in temperature and humidity control, that were essential for their living birds. The production volume of swiftlet's nest in 2015 was about 10,000 kilograms. The main obstacles of the production process relevant including lack of labour, knowledge about swiftlets's house and related laws about swiftlets. Swiftlets's nest could be classified into 2 grades, grade A and B, price in each grade were varied from 20,000-25,000 and 15,000-20,000 baht per kilogram, respectively. The entrepreneurs had swiftlet's nest processing about 4.35%. The main products were sale to in domestic sales 86.96% and to aboard 13.04%. The promoting in their market 8.7%. The finding obstacles of this market were place for sell products, price and product quality. Based on the SWOT analysis could prepare the operation strategy such as good quality strategy, multiple production strategy, more market place distribution strategy, business stabilize strategy, and strengthening the organization strategy for swiftlet business entrepreneur.

Keywords: swiftlet, swiftlet's nest, production, marketing

¹ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : tangmo_1990@hotmail.com

รับต้นฉบับ 20 มิถุนายน 2559

รับลงพิมพ์ 15 กรกฎาคม 255

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผลิตและการตลาดของรังนกแอ่นกินรัง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลของผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรัง จำนวน 46 ชุด และพ่อค้าคนกลางและโรงงานแปรรูปจำนวน 10 ชุด

ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรัง ในชมรมนกแอ่นกินรังจังหวัดจันทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 46 ราย ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจในรูปแบบเจ้าของคนเดียว เงินลงทุนที่ใช้ในการสร้างบ้านนกอยู่ระหว่าง 200,000 – 20,000,000 บาท ลักษณะบ้านนกส่วนใหญ่เป็นการสร้างตึกใหม่เพื่อให้นักเข้าอาศัย ผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังมีขั้นตอนการผลิตที่คล้ายคลึงกัน ต่างกันเพียงในส่วนวิธีการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นในอาคารนก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นกเข้าอาศัย ปริมาณรังนกที่ผลิตได้ในปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 10,000 กิโลกรัม ปัญหาการผลิตส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ การขาดแคลนแรงงาน ความเชี่ยวชาญในการสร้างบ้านนก และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รังนกดิบนิยมแบ่งเกรดเป็น เกรด A และ เกรด B มีราคา 20,000 – 25,000 บาท/กิโลกรัม และ 15,000 – 20,000 บาท/กิโลกรัม ตามลำดับ และพบผู้เลี้ยงนกแอ่นกินรังที่มีการแปรรูปร้อยละ 4.35 ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จำหน่ายในประเทศร้อยละ 86.96 และจำหน่ายต่างประเทศร้อยละ 13.04 โดยมีการส่งเสริมการตลาดเพียงร้อยละ 8.70 เนื่องจากลูกค้ามารับซื้อถึงแหล่งผลิต ปัญหาการตลาดได้แก่ การจำหน่ายผลผลิต ราคาและคุณภาพผลิตภัณฑ์ เมื่อทำการวิเคราะห์ SWOT แล้วสามารถนำมาจัดทำกลยุทธ์การดำเนินงาน ได้แก่ กลยุทธ์สินค้าคุณภาพดี กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์หลายชนิด กลยุทธ์เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย กลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจ และกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังได้

คำสำคัญ: นกแอ่นกินรัง, รังนกแอ่นกินรัง, การผลิต, การตลาด

คำนำ

รังนกแอ่นกินรังเป็นผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าอย่างหนึ่งที่มนุษย์นิยมนำมาบริโภคและให้เป็นของกำนัลมาตั้งแต่อดีต เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและเป็นที่นิยมของคนโดยทั่วไป โดยเฉพาะชาวจีน ตามความเชื่อของชาวจีนเชื่อว่ารังของนกแอ่นกินรังเป็นยาอายุวัฒนะ การบริโภครังนกจะช่วยฟื้นฟูกำลังภายใน และรักษาอาการ

ป่วยจากโรคต่างๆ ได้จึงทำให้รังของนกในกลุ่มนกแอ่นกินรังมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง (โอภาส, 2542)

ประเทศไทยพบนกแอ่นที่มีการบริโภค 2 ชนิด คือ นกแอ่นกินรัง (*Germain's swiftlet* : *Aerodramus germani*) และ นกแอ่นทางสี่เหลี่ยม (*Black-nest swiftlet* : *Aerodramus maxima*) โดยนกแอ่นกินรังเป็นนกขนาดเล็ก อาศัยอยู่เป็น

กลุ่มทำรังตามผนังถ้ำและสิ่งก่อสร้าง รังเป็นรูปถ้วยครึ่งซีก นิยมนำมารับประทาน ซึ่งในปัจจุบันเกิดธุรกิจฟาร์มนกแอ่นขึ้นอย่างแพร่หลาย นอกเหนือจากการค้าขายรังนกโดยการสัมปทานของบริษัทเอกชนต่างๆ ซึ่งฟาร์มในที่นี้ หมายถึง การสร้างบ้านหรือปรับปรุงบ้านให้มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับนกแอ่นกินรัง จากนั้นเปิดเสียงเรียกนก เพื่อให้นกเข้าอยู่อาศัย ทำรัง จากนั้นจึงเก็บรังไปขาย (โอภาส, 2542) นกแอ่นกินรังจัดเป็น สัตว์เศรษฐกิจที่มีความสำคัญของประเทศไทย จากข้อมูลการส่งออกในปี พ.ศ. 2554 มีการส่งออกรังนกจำนวน 479,214 ตัน คิดเป็นมูลค่า 273,729,331 บาท (สำนักแผนงานและสารสนเทศ, 2554) แต่จากการที่จีนซึ่งเป็นตลาดใหญ่ของการค้ารังนกนางแอ่นได้ออกประกาศห้ามนำเข้ารังนกจากทุกประเทศ ตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2555 โดยข้อกำหนดในการส่งออกของจีนคือ ผู้ส่งออกและผู้แทนต้องรับรองโดยหน่วยงานไทยและจีน ต้องมีการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการรังนกกับหน่วยงานไทยและจีน ต้องมีใบรับรองถิ่นกำเนิดและใบรับรองสุขอนามัย กำกับสินค้า ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวยากที่จะเกิดขึ้นได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่งผลให้การส่งออกหยุดชะงัก และราคารังนกในประเทศตกต่ำลง ผู้ประกอบการจึงต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐโดยเร่งด่วน (สำนักการเกษตรต่างประเทศ, 2555)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาถึงการผลิตและการตลาดของฟาร์มนกแอ่นกินรัง ของชมรมนกแอ่นกินรังจังหวัด

จันทบุรี เพื่อจะได้ทราบข้อมูลทั่วไปของการผลิตรังของนกแอ่นกินรัง การสร้างบ้านนกเทคนิคในการให้นกเข้าอาศัย และข้อมูลทั่วไปทางการตลาด ประกอบด้วย ส่วนประสมการตลาด ข้อมูลผู้รับซื้อรังนกแอ่นกินรัง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการตลาดของนกแอ่นกินรัง โดยผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนนโยบาย สนับสนุน และส่งเสริมธุรกิจนกแอ่นกินรัง รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ธุรกิจชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผลิตและการตลาดของรังนกแอ่นกินรังของผู้ประกอบการธุรกิจรังนกในจังหวัดจันทบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนกแอ่นกินรัง ซึ่งรวบรวมได้จากแหล่งต่างๆ ทั้งจากวารสาร รายงานการศึกษาวิจัยจากองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เอกสารตีพิมพ์เผยแพร่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจากทางเว็บไซต์ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 2 ชุด ในการศึกษาครั้งนี้ ชุดแรกใช้ศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรัง โดยศึกษาประชากรทั้งหมดของผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังในชมรม

นกนางแอ่นจังหวัดจันทบุรี จำนวน 46 ราย และ
ชุดที่ 2 ใช้สำหรับศึกษาพ่อค้าคนกลางและโรงงาน
แปรรูป จำนวน 10 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตรังนกแอ่น
กินรังประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ
เทคโนโลยีในการผลิต ปริมาณการผลิต และปัญหา
ที่เกิดขึ้นจากการผลิตโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ
ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา รวมถึง
การใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ
การตลาดของธุรกิจนกแอ่นกินรัง ในการศึกษา
ครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ ส่วนประสมการตลาด ได้แก่
ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริม
การตลาดของรังนก โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ
และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

3. การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม
ทางการตลาด โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT จากนั้น
จึงนำกลยุทธ์ทางเลือกต่างๆ ที่ได้มาจัดทำเป็น
กลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจนกแอ่นกินรัง
ในชมรมนกนางแอ่น จังหวัดจันทบุรี นำเสนอ
ข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังในชมรม
นกนางแอ่น จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 46 ราย
เป็นธุรกิจในรูปแบบเจ้าของคนเดียวจำนวน 44 ราย
และมีหุ้นส่วนจำนวน 2 ราย นอกจากนี้มีผู้ประกอบการ

การจำนวน 2 ราย ที่มีธุรกิจแปรรูปรังนกผู้ประกอบ
การในชมรมนกแอ่นกินรัง เริ่มมีการสร้างบ้านนก
ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2543 ปัจจุบันมีบ้านนกแอ่น
กินรังจำนวน 57 หลัง

อาชีพของผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรัง
พบว่าผู้ประกอบการทั้งหมดยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพ
รอง โดยมีอาชีพหลัก ประกอบธุรกิจส่วนตัว
คิดเป็นร้อยละ 43.48 รองลงมามีอาชีพค้าขายพลอย
ข้าราชการ และเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 39.13,
10.87 และ 6.52 ตามลำดับ

ลักษณะบ้านนกส่วนใหญ่เป็นการสร้างตึก
ใหม่เพื่อให้นกเข้าอาศัย มีจำนวน 27 หลัง คิดเป็น
ร้อยละ 47.37 มีการต่อเติมจากที่อยู่อาศัยเดิม
จำนวน 11 หลัง คิดเป็นร้อยละ 19.30 เป็นตึกเก่า
รกร้างนำมาปรับปรุงจำนวน 18 หลัง คิดเป็น
ร้อยละ 31.58 และเป็นตึกสร้างที่มั่นคงเข้ามาอาศัย
ตามธรรมชาติไม่มีการปรับปรุงจำนวน 1 หลัง
คิดเป็นร้อยละ 1.75

เงินลงทุนที่ใช้ในการสร้างบ้านนกพบว่า
เงินลงทุนต่ำสุด 200,000 บาท เงินลงทุนสูงสุด
20,000,000 บาท และมีบ้านที่ไม่ได้ใช้เงินลงทุน
โดยเป็นอาคารร้างที่มีนกมาอาศัยอยู่เอง มีได้มีการ
ต่อเติมหรือปรับปรุงใดๆ จำนวน 1 หลัง ซึ่งเงิน
ลงทุนที่ใช้ในการสร้างบ้านนกจะแตกต่างกัน
ตามราคาของที่ดิน ขนาดและลักษณะของบ้าน
นกแอ่นกินรัง โดยอาคารที่ใช้เงินลงทุนสูงเป็น
อาคารที่มีลักษณะเป็นโรงหนังเก่า มีพื้นที่
1,000 ตารางเมตร

ที่ตั้งของบ้านนกในชมรมนกแอ่นกินรัง
จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองจันทบุรี

คิดเป็นร้อยละ 87.72 อำเภอขลุง ร้อยละ 3.51
อำเภอมะขาม ร้อยละ 3.51 อำเภอแหลมสิงห์
ร้อยละ 1.75 อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ร้อยละ 1.75
และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ร้อยละ 1.75

ขั้นตอนการผลิต

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการแต่ละรายมีขั้นตอนการผลิตเพื่อให้ได้รังนกคล้ายกัน
ต่างกันเพียงในส่วนวิธีการควบคุมอุณหภูมิ
และความชื้นในอาคารนก ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอน
การผลิตได้ดังนี้

1. เลือกสถานที่ในการสร้างบ้านนก
โดยสังเกตบริเวณที่มีนกแอ่นกินรังจำนวนมาก
จากนั้นสร้างอาคารตามลักษณะที่ต้องการ
ซึ่งขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ และขนาดพื้นที่

2. อาคารที่สร้างต้องมีลักษณะปิดทึบ
มีช่องระบายอากาศขนาดเล็กรอบอาคาร มีช่องทาง
เพื่อให้นกเข้า จำนวน 1- 2 ช่อง ช่องทางนกเข้า
มีขนาดไม่น้อยกว่า 60X60 เซนติเมตร

3. ทำไม้ติ่งเพื่อให้นกเกาะทำรัง โดยไม้
ติ่งจะมีการเจาะรูหรือไม่เจาะรูก็ได้เนื่องจาก
ไม่ส่งผลต่อการเข้าอยู่อาศัยของนก ส่วนไม้ที่ใช้ติ่ง
นิยมใช้ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้สักแดง และไม้สักหิน
เนื่องจากมีราคาไม่แพง และนกสามารถเกาะทำรัง
ได้ง่าย

4. การทำระบบระบายอากาศ ที่นิยมใช้
มีหลายวิธีดังนี้

- 4.1 เจาะช่องตามผนังอาคารเพื่อทำ
ระบบระบายอากาศ จำนวนรูขึ้นอยู่กับขนาดของอาคาร

เพื่อให้อากาศถ่ายเทในอาคารได้ดี นกจะเข้ามาอาศัย
เพิ่มมากขึ้น การเจาะรูระบายอากาศ นิยมเจาะรูที่มี
ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 20 - 40 เซนติเมตร
จากนั้นติดตาข่ายกันแมลง นำท่อ PVC ที่มีลักษณะ
งอเลียบที่รู เพื่อป้องกันไม่ให้แสงผ่านเข้ามาใน
อาคารนก

- 4.2 ทำอิฐช่องลม โดยการก่ออิฐแดง
ภายในอาคารบริเวณที่มีรูระบายอากาศเพื่อให้ลม
ผ่านเข้าอาคารได้ง่ายขึ้นและควบคุมไม่ให้แสง
เข้ามาภายในบ้านนก

5. การทำระบบน้ำภายในอาคาร เพื่อ
ควบคุมอุณหภูมิและความชื้นภายในอาคารนก
โดยอุณหภูมิที่เหมาะสมในอาคารนกอยู่ระหว่าง
25 - 30 องศาเซลเซียส ความชื้นที่เหมาะสมอยู่ที่
80-100 เปอร์เซ็นต์ โดยมีวิธีต่างๆ ดังนี้ 1) ทำบ่อน้ำ
ภายในบ้านนก โดยการสร้างบ่อน้ำไว้ในชั้นล่างของ
อาคาร เพื่อเพิ่มความชื้นภายในอาคาร 2) ทำระบบ
พ่นน้ำบนกำแพงบ้านนก โดยการติดตั้งตัวพ่นน้ำ
บนกำแพง ตั้งเวลาเปิด - ปิดน้ำแบบอัตโนมัติ
3) ทำรางน้ำภายในอาคารนก โดยทำรางน้ำในแต่ละ
ชั้น เพื่อเพิ่มความชื้นให้บ้านนก และ 4) ใช้เครื่อง
พ่นหมอก เพื่อเพิ่มความชื้น แต่มีข้อเสียคือ
ใช้ไฟมากและเครื่องไม่ทนทาน

6. ติดตั้งลำโพงภายในอาคาร โดยลำโพง
จะแบ่งเป็น ลำโพงเสียงนอก ลำโพงเสียงใน และ
ลำโพงเสียงใน ซึ่งจำนวนลำโพงเสียงนอกจะมี
จำนวน 1 - 2 ตัว ติดบริเวณช่องทางเข้า - ออก
ของนก ลำโพงเสียงในจะมีชั้นละ 1 ตัว ติดบริเวณ
บันไดขึ้นลงของแต่ละชั้น และลำโพงเสียงใน

ติดไว้ในแต่ละชั้น จำนวนมากตามต้องการ อาจมีถึง 200 - 300 ตัว ตามขนาดของอาคาร เพื่อให้เสียงดังชัดเจน

7. ติดตั้งเครื่องมือที่จำเป็นในบ้านนก ได้แก่ 1) กล้องวงจรปิด เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบจำนวนนกภายในบ้านและความผิดปกติต่างๆ ภายในอาคารนก 2) อุปกรณ์วัดอุณหภูมิและความชื้น (Temperature Indicator/ Humidity Indicator Panel) ติดไว้ทุกชั้นเพื่อให้สามารถควบคุมอุณหภูมิได้ตลอดเวลา 3) เครื่องเสียงใช้ในการเปิด-ปิดเสียงนกตามเวลาที่ตั้งไว้ และ 4) อุปกรณ์ตั้งเวลา (Timer) ใช้ในการเปิด-ปิดระบบเสียงและระบบน้ำ

8. เปิดเสียงเรียกนก เสียงนอก เสียงนำ และเสียงใน โดยส่วนมากจะเปิดพร้อมกัน แบ่งเป็น 2 ช่วงคือ ตั้งแต่ 05.00 – 12.00 น. และ 13.00 – 20.00 น. โดยใช้ระบบตั้งเวลาเปิด - ปิดอัตโนมัติ

9. จากนั้นจะต้องรอเวลาให้นกมาอาศัย โดยจะใช้เวลา 2 - 3 ปีเพื่อให้นกเข้าอาศัยและทำรัง ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวไม่แน่นอนอาจเร็วหรือช้ากว่านี้ได้ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งของอาคารนกและลักษณะอาคารนกว่ามีความเหมาะสมสำหรับนกหรือไม่

ปริมาณการผลิต

การเก็บรังนกสามารถเก็บได้ทุกเดือน ตลอดทั้งปี โดยรังนก 1 กิโลกรัม มีจำนวน 110 - 120 รัง ปริมาณรังนกที่เก็บได้ของบ้านนกแต่ละหลังอยู่ระหว่าง 50 - 2,000 กิโลกรัม/ปี บ้านนกที่เก็บได้น้อยสุดมีพื้นที่ 135 ตารางเมตร

และบ้านที่เก็บได้มากที่สุดมีพื้นที่ 1,000 ตารางเมตร และมีบ้านนกที่ยังไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ คิดเป็นร้อยละ 6.52 เนื่องจากเป็นบ้านนกที่เพิ่งสร้างเสร็จ นกยังไม่เข้าอยู่อาศัย

ปริมาณการผลิตรังนกแอ่นกินรัง ในปี พ.ศ. 2558 ผลิตได้ประมาณ 10,000 กิโลกรัม และมีแนวโน้มจะผลิตได้มากขึ้นตามระยะเวลาที่สร้างบ้านนก

ปัญหาการผลิต

ในการผลิตรังนกแอ่นกินรังมีปัญหาการผลิต คือ 1) ปัญหาแรงงาน พบว่าผู้ประกอบการร้อยละ 10.87 ประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานมีฝีมือ เนื่องจากงานในการเก็บรังนกเป็นงานชั่วคราว 2) ปัญหาความเชี่ยวชาญในการสร้างบ้านนก ผู้ประกอบการร้อยละ 15.22 ประสบปัญหาในการสร้างบ้านนก ทำให้มีการว่าจ้างบุคคลอื่นมาเป็นที่ปรึกษา ซึ่งผู้ถูกว่าจ้างบางรายไม่มีความรู้ในการสร้างบ้านนกจริง ส่งผลให้บ้านนกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และ 3) ปัญหาด้านกฎหมาย พบว่าผู้ประกอบการร้อยละ 100 ประสบปัญหาในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 กำหนดให้นกแอ่นกินรังเป็นสัตว์ป่าสงวน ไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้ ส่งผลให้ธุรกิจนกแอ่นกินรังยังไม่ได้มีการรับรองตามกฎหมาย

การตลาดของนกแอ่นกินรัง

1. ผลิตภัณฑ์ (product) ผลิตภัณฑ์รังนกของผู้ประกอบการแต่ละรายมีลักษณะคล้ายคลึง

กัน เกรดรังนกดิบแบ่งออกเป็นเกรด A และ B โดยเกรด A รังนกมีสีขาว ไม่ค่อยมีเศษขนหรือสนิม รังนกมีลักษณะสมบูรณ์สวยงาม ไม่แตก และรังไม่หนามาก และเกรด B รังนกจะมีสีขาว แต่มีเศษขนปนอยู่ค่อนข้างมาก รังไม่สมบูรณ์มากนัก มีผู้ประกอบการเพียงร้อยละ 4.35 มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์รังนกโดยการแปรรูปรังนกมี 4 แบบ คือ 1) รังเปล เป็นการนำรังนกเกรด A มาคัดขนนออก รังที่ได้จะมีสีขาวสะอาด นำมาขึ้นรูปรังคล้ายรังธรรมชาติ 2) รังแบบปลาหมึก นำรังนกเกรด B มาคัดขนออก แต่ไม่สามารถนำมาขึ้นรูปให้รังมีลักษณะสวยงามได้ 3) รังนกเปียก คือเศษรังนกที่เหลือจากการขึ้นรูปรังเปล และรังปลาหมึก นำมาบรรจุถุงขาย และ 4) เครื่องดื่มรังนกสำเร็จรูป

2. ราคา (price) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้วิธีการกำหนดราคาโดยพิจารณาจากผู้ประกอบการรายอื่น เนื่องจากรังนกมีลักษณะคล้ายคลึงกันคุณภาพไม่แตกต่างกัน ผู้ประกอบการมีการกำหนดราคาต่อกิโลกรัม ดังนี้ โดยรังนกดิบเกรด A มีราคา 20,000 – 25,000 บาท รังนกดิบเกรด B มีราคา 15,000 – 20,000 บาท รังเปล มีราคา 35,000 – 50,000 บาท รังปลาหมึก มีราคา 30,000 -35,000 บาท และรังนกเปียก มีราคา 6,000 – 8,000 บาท ส่วนเครื่องดื่มรังนก ราคาขวดละ 100 -180 บาท (70 มิลลิลิตร) การกำหนดราคาพบว่าผู้ประกอบการเป็นผู้กำหนดราคาเอง คิดเป็นร้อยละ 76.09 รองลงมาชมรมนกนางแอ่น และพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดคิดเป็นร้อยละ 17.39 และ 6.52 ตามลำดับ

3. การจัดจำหน่าย (place) ผลิตภัณฑ์จากนกแอ่นกึ่งรังมีการจำหน่ายภายในประเทศคิดเป็นร้อยละ 86.96 โดยผู้ผลิตมีการจำหน่ายให้ผู้บริโภคโดยตรงร้อยละ 46.51 จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางร้อยละ 35.39 และจำหน่ายให้โรงงานแปรรูปร้อยละ 5.06 นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายไปยังตลาดต่างประเทศร้อยละ 13.04 ตลาดต่างประเทศ ได้แก่ พม่า เวียดนาม และฮ่องกง

4. การส่งเสริมการตลาด (promotion) พบว่าผู้ประกอบการนกแอ่นกึ่งรังร้อยละ 91.3 ไม่มีการส่งเสริมการตลาด เนื่องจากมีลูกค้ามารับซื้อถึงแหล่งผลิต และมีผู้ประกอบการเพียงร้อยละ 8.7 มีการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า เพื่อสร้างโอกาสในการจำหน่ายสินค้า

ปัญหาการตลาด

ปัญหาการตลาดของผู้ประกอบการมีดังนี้ 1) ปัญหาในการจำหน่ายรังนก พบว่าผู้ประกอบการไม่สามารถจำหน่ายสินค้าไปยังประเทศจีน ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ของธุรกิจรังนกได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านการส่งออกของจีนคือผู้ส่งออกและผู้แทนต้องได้รับการรับรองโดยหน่วยงานของไทยและจีน ต้องมีการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการรังนกกับหน่วยงานของไทยและจีน ต้องมีใบรับรองถิ่นกำเนิดและใบรับรองสุขอนามัยกำกับสินค้า คิดเป็นร้อยละ 30.44 2) ปัญหาด้านราคาพบว่าผู้ประกอบการประสบปัญหาด้านราคาเนื่องจากรากรังนกลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 นอกจากนี้ยังมีการขายตัดราคา

จากผู้ประกอบการที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 86.96 และ 3) ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมคุณภาพของรังนกได้ เนื่องจากยังไม่มีงานวิจัยหรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนในการผลิตรังนก รวมถึงมีการปลอมแปลงรังนก ส่งผลให้ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นในการเลือกซื้อสินค้า คิดเป็นร้อยละ 19.57

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ SWOT

จุดแข็ง (Strength: S)

1. เป็นธุรกิจที่ลงทุนครั้งแรกเพียงครั้งเดียว หลังจากนั้นจะมีค่าใช้จ่ายต่อปีไม่สูงมาก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่ากำจัดมูล ค่าเปลี่ยนอุปกรณ์ เป็นต้น (กำหนดให้เป็น S1)
2. การเลี้ยงนกแอ่นกินรังไม่ต้องดูแล เพราะนกสามารถหาอาหารเองได้ เพียงสร้างที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมสำหรับนกแอ่นเพื่อเรียกนกเข้าอยู่เท่านั้น (กำหนดให้เป็น S2)
3. ผู้ประกอบการไม่ต้องนำสินค้าไปขายเอง มีผู้บริโภคและพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงแหล่งผลิต (กำหนดให้เป็น S3)
4. รายได้เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาในการสร้างบ้านนก เพราะนกจะออกลูกออกหลาน มีการสร้างรังเพิ่มขึ้นตลอดเวลา (กำหนดให้เป็น S4)
5. ผู้ประกอบการภายในชมรมนกแอ่นกินรังจังหวัดจันทบุรีมีการแบ่งปันความรู้ในการสร้างและปรับปรุงบ้านนก มีการช่วยเหลือกันในการจัดหาตลาดที่ใช้จำหน่ายสินค้า และมีการช่วยกัน

ขายสินค้าโดยไม่หักค่านายหน้า (กำหนดให้เป็น S5)

จุดอ่อน (Weakness: W)

1. ทุนที่ใช้ในการสร้างบ้านนกครั้งแรกค่อนข้างสูง (กำหนดให้เป็น W1)
2. ในระยะเริ่มแรกการสร้างบ้านนกและรอให้นกเข้าอาศัยอยู่ต้องใช้เวลานาน 2 - 3 ปี หรือมากกว่านั้น จึงจะเก็บผลผลิตครั้งแรกได้ จึงเป็นธุรกิจที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีอาชีพหลักอยู่แล้ว (กำหนดให้เป็น W2)
3. ผู้ประกอบการไม่สามารถกำหนดคุณภาพของรังนกได้ เนื่องจากมีปัจจัยด้านภูมิอากาศ และเวลาที่ไม่สามารถควบคุมได้ และยังไม่มีความวิจัยและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ (กำหนดให้เป็น W3)
4. สถานที่ตั้งบ้านนกอยู่ในแหล่งชุมชนทำให้เสียงรบกวนเพื่อนบ้าน (กำหนดให้เป็น W4)
5. แรงงานในการเก็บรังนกเป็นแรงงานชั่วคราวไร้ฝีมือ ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมแรงงานและทำให้การเก็บรังนกเสียหาย เช่น รังแตก หัก มีตำหนิจากการเก็บอย่างไม่ระมัดระวังและไม่ถูกวิธี (กำหนดให้เป็น W5)
6. การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการในจังหวัดจันทบุรียังไม่ทั่วถึง โดยมีการประกอบธุรกิจนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้ประกอบการรายใหม่ไม่ได้เข้าร่วมชมรม ทำให้เกิดปัญหาในการจำหน่ายผลผลิต มีการขายตัดราคากระหว่างผู้ประกอบการภายในชมรมและภายนอกชมรม (กำหนดให้เป็น W6)

7. ช่องทางการจัดจำหน่ายมีน้อย ไม่มีตลาดใหญ่รองรับสินค้า ทำให้ผู้ประกอบการต้องแข่งขันขายสินค้า เกิดการแข่งขันด้านราคา (กำหนดให้เป็น W7)

โอกาส (Opportunity: O)

1. ความนิยมในการบริโภครังนกมีสูงทั้งในและนอกประเทศ เนื่องจากความเชื่อในเรื่องสุขภาพ (กำหนดให้เป็น O1)

2. การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้บริโภคสามารถรู้จักแหล่งผลิตรังนกมากขึ้น (กำหนดให้เป็น O2)

3. การที่นักท่องเที่ยวจากจีนเดินทางมาเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีมากขึ้น ทำให้รังนกจากจังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จัก มีผู้ซื้อรายใหม่เพิ่มมากขึ้น (กำหนดให้เป็น O3)

4. โอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคในช่องทางต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การขายสินค้าในแหล่งผลิตเท่านั้น แต่มีรูปแบบการจำหน่ายใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านอาหาร เป็นต้น ทำให้มีช่องทางการจำหน่ายรังนกที่เข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น (กำหนดให้เป็น O4)

5. มีการจัดงานขายสินค้าชุมชน และงานของดีเมืองจันทน์ในจังหวัดจันทบุรีมากขึ้น และเป็นประจำทุกปี ทำให้มีโอกาสเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ ได้มากขึ้น (กำหนดให้เป็น O5)

6. คุณภาพรังนกของไทยเป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศฮ่องกง

ที่เชื่อมั่นในคุณภาพรังนกของไทยอย่างมาก (กำหนดให้เป็น O6)

อุปสรรค (Threat: T)

1. ปัญหาการแข่งขันสูงขึ้น การแข่งขันจากจังหวัดอื่นเช่น ระยอง เนื่องจากแหล่งที่ตั้งบ้านนกมีสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน ทำให้คุณภาพรังนกที่ได้ไม่แตกต่างกัน (กำหนดให้เป็น T1)

2. รัฐบาลยังไม่มีมาตรการสนับสนุนการทำธุรกิจนกแอ่นกันอย่างจริงจัง (กำหนดให้เป็น T2)

3. ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 การประกอบธุรกิจนกแอ่นกึ่งรังยังไม่ถูกต้องตามกฎหมายทำให้ยังไม่สามารถส่งออกจำหน่ายยังประเทศจีนโดยตรงได้ (กำหนดให้เป็น T3)

4. ผู้บริโภคไม่มั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ว่าเป็นของแท้หรือไม่ เนื่องจากมีการปลอมแปลงผลิตภัณฑ์รังนกเป็นจำนวนมาก (กำหนดให้เป็น T4)

5. มีความขัดแย้งระหว่างชมรมนกแอ่นกึ่งรังของจังหวัดต่างๆ ในการเสนอให้มีการยื่นเรื่องต่อรัฐบาลในการแก้ไขพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับนกแอ่นกึ่งรัง เนื่องจากมีผู้ประกอบการบางกลุ่มที่มีช่องทางในการส่งสินค้าไปจำหน่ายยังประเทศจีนได้แล้ว จึงไม่สนับสนุนให้มีการยื่นเรื่องต่อรัฐบาล ในขณะที่บางกลุ่มยังไม่มีช่องทางในการจำหน่ายไปยังต่างประเทศ ซึ่งต้องการให้มีการรับรองสินค้าเพื่อจัดจำหน่ายอย่างถูกต้อง (กำหนดให้เป็น T5)

กลยุทธ์ทางเลือกในการดำเนินงานจากการวิเคราะห์ SWOT

ในการศึกษาส่วนนี้ใช้ TOWS Matrix หรือการจับคู่ในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถ นำปัจจัยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แต่ละประการมาจับคู่ แล้วกำหนดเป็นกลยุทธ์ ทางเลือกต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก (กลยุทธ์ SO)

1. ควรขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการ นกแอ่นกินรังภายในจังหวัดจันทบุรี ในการเข้าร่วม ชมรมนกแอ่นกินรัง เพื่อช่วยกันศึกษาหาวิธีการ พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ดีกว่าคู่แข่งจากจังหวัด อื่นๆ ทำให้สามารถกำหนดราคาที่สูงกว่าคู่แข่งได้ (S2 O6)

2. ควรเน้นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์รังนกในจังหวัดจันทบุรี และจัดทำ โครงการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ เพื่อเพิ่ม กลุ่มผู้บริโภค และทำให้เข้าถึงแหล่งจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น (S3 O2 O3 O4 O5)

3. ควรมีการขยายธุรกิจเพื่อเพิ่มการผลิต อย่างต่อเนื่อง ให้เพียงพอกับความต้องการของ ผู้บริโภค และสนับสนุนการทำธุรกิจเกี่ยวเนื่อง เช่น แปรรูปรังนก เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์รูปแบบ ใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และขยายกลุ่มผู้บริโภค (S1 S2 S4 O1)

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (กลยุทธ์ ST)

1. ควรรวมกลุ่มเพื่อเสนอต่อรัฐบาล ในการสนับสนุนธุรกิจนกแอ่นกินรังอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่

ประเทศเป็นจำนวนมาก (S1 S2 S4 T2 T3)

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่ง ผลิตรังนก และเปิดให้ผู้บริโภคหรือผู้สนใจเข้าไป เยี่ยมชมศึกษา เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค (S3 T4)

3. ควรมีการรวมกลุ่มพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของ ธุรกิจนกแอ่นกินรัง โดยอาศัยทรัพยากร ความรู้ และความสามารถของพันธมิตร มาช่วยเสริม จุดแข็งให้เกื้อกันและกัน เพราะพันธมิตรจะช่วย สร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ร่วมกัน รวมถึงช่วยลด ความเสี่ยงในการรับมือกับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้น (S5 T1 T5)

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (กลยุทธ์ WO)

1. ควรขอความร่วมมือจากหน่วยงาน ของภาครัฐทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่นในการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพรังนกในประเทศไทย เพื่อเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ (W3 W7 O1 O6)

2. ควรขอความร่วมมือจากหน่วยงาน ของภาครัฐทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่นในการให้ คำปรึกษาพัฒนาเพื่อหาแนวทางให้การดำเนินการ ของธุรกิจนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรีมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (W2 W4 W5 W6 O1)

3. ควรเพิ่มการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ รังนกเพื่อให้ผู้บริโภครู้จักรังนกของจังหวัดจันทบุรี มากขึ้น ควรออกแสดงสินค้าตามงานแสดงสินค้า ชุมชน งานแสดงสินค้าภูมิภาคและงานแสดงสินค้า ระดับประเทศให้มากขึ้น เพราะเป็นช่องทางหนึ่ง ที่สามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้บริโภคได้โดยตรง

และควรเน้นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตเพราะเป็นช่องทางสื่อสารที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ และมีประสิทธิภาพสูงในการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภค (W7 O2 O3 O4 O5)

4. ควรให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการในเรื่องเงินทุน โดยจัดหาเงินทุนหมุนเวียนจากสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อช่วยลดปัญหาขาดแคลนเงินทุน (W1 W2 O1 O6)

กลยุทธ์เชิงรับ (กลยุทธ์ WT)

1. ควรรวมกลุ่มเพื่อเสนอต่อรัฐบาลในเรื่องการหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับนกแอ่นกินรัง เพื่อให้การประกอบธุรกิจนกแอ่นกินรังเป็นไปอย่างถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ (W7 T2 T3)

2. ควรขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการให้คำแนะนำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มคุณภาพให้กับการผลิตรังนกเพื่อเพิ่มมูลค่าและเป็นที่ยอมรับของตลาด (W1 W2 W3 W4 W5 T2)

3. ควรมีการจัดประชุมผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังเป็นประจำทุกเดือน และขอความร่วมมือผู้ประกอบการรายใหม่ให้เข้าร่วมชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการต่อรองกับชมรมนกแอ่นกินรังของจังหวัดอื่นๆ และขอความร่วมมือจากประธานชมรมและสมาชิกนกแอ่นกินรังของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออก เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทั้งเรื่องราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายและคุณภาพสินค้ากับผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรังทางภาคอื่นๆ เช่น ภาคใต้ เป็นต้น (W6 T1 T5)

4. ความบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อจะได้มีฐานข้อมูลของลูกค้าเพื่อนำเสนอสินค้าและมีการจัดแสดงกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า (W7 T4)

กลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรี

เมื่อทำการวิเคราะห์ SWOT แล้ว สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรีได้ ดังนี้

1. กลยุทธ์สินค้าคุณภาพดี มีคุณภาพเหนือกว่าคู่แข่งทำให้สามารถกำหนดราคาที่สูงกว่าคู่แข่งขึ้นได้ และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย

2. กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์หลายชนิด โดยการขยายธุรกิจที่เป็นธุรกิจต่อเนื่องของรังนก ซึ่งจะทำให้ผู้ซื้อมีโอกาสเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่นำรังนกมาเป็นวัตถุดิบ และควรขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาต่างๆ ในด้านการวิจัยและพัฒนาทั้งในด้านเทคโนโลยีการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์

3. กลยุทธ์ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า โดยการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้า รวมถึงจัดทำโครงการท่องเที่ยวในจังหวัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ และมีการเยี่ยมชมแหล่งผลิตรังนก

4. กลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจ โดยการรวมกลุ่มผู้ประกอบการรังนกภาคต่างๆ เพื่อเสนอต่อรัฐบาลในการปรับแก้กฎหมาย

เกี่ยวกับธุรกิจนกแอ่นกินรัง เพื่อให้เป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมาย สามารถส่งออกไปยังประเทศจีน ซึ่งเป็นตลาดค้ารังนกขนาดใหญ่ได้

5. กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร โดยการรวมกลุ่มพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจนกแอ่นกินรัง โดยอาศัยทรัพยากร ความรู้ และความสามารถของพันธมิตร

สรุป

ผู้ประกอบการธุรกิจนกแอ่นกินรัง มีการสร้างบ้านนกครั้งแรกในปี พ.ศ. 2543 เงินลงทุนที่ใช้ในการสร้างบ้านนกอยู่ในช่วง 200,000 – 20,000,000 บาท ขั้นตอนในการผลิตรังนก โดยการสร้างบ้านนกให้มีลักษณะที่เหมาะสมเพื่อให้นกเข้าอาศัย เช่น มีอุณหภูมิ และความชื้นเป็นต้น ติดตั้งอุปกรณ์ที่จำเป็นและช่วยอำนวยความสะดวกในการดูแล เช่น กล้องวงจรปิด เครื่องเสียง อุปกรณ์วัดอุณหภูมิและความชื้น และอุปกรณ์ตั้งเวลา เป็นต้น จากนั้นเปิดเสียงเรียกนกเพื่อให้นกเข้าอยู่ โดยใช้เวลา 2-3 ปี นกจึงจะเข้าอยู่และเก็บผลผลิตได้

ปริมาณการผลิตรังนกแอ่นกินรัง ในปี พ.ศ. 2558 มีจำนวน 10,000 กิโลกรัม ผู้ประกอบการประสบปัญหาการผลิตในด้านแรงงาน ปัญหาด้านความเชี่ยวชาญในการสร้างบ้านนกและปัญหาด้านกฎหมายคิดเป็นร้อยละ 10.87, 15.22 และ 100 ตามลำดับ

ผลิตภัณฑ์รังนกของผู้ประกอบการแต่ละรายมีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีการแบ่งเกรดรังนกดิบ

ออกเป็น 2 เกรด คือรังนกเกรด A มีราคาขาย 20,000 – 25,000 บาท/กิโลกรัม และเกรด B มีราคาขาย 15,000 – 20,000 บาท/กิโลกรัม ผู้ประกอบการบางรายมีการแปรรูปรังนก 4 แบบ คือ รังเปล ราคา 35,000 – 50,000 บาท/กิโลกรัม รังแบบปลาหมึก ราคา 30,000 -35,000 บาท/กิโลกรัม รังนกเปียก ราคา 6,000 – 8,000 บาท/กิโลกรัม และเครื่องดื่มรังนกสำเร็จรูป ราคาขวดละ 100 -180 บาท (70 มิลลิลิตร) การกำหนดราคาสินค้าส่วนใหญ่ผู้ประกอบการเป็นผู้กำหนดราคาเองคิดเป็นร้อยละ 76.09 การจัดจำหน่ายรังนกมีการจำหน่ายภายในประเทศคิดเป็นร้อยละ 86.96 และจำหน่ายไปยังตลาดต่างประเทศร้อยละ 13.04 ผู้ประกอบการประสบปัญหาการตลาด ในด้านการจำหน่ายผลผลิต ปัญหาด้านราคา และปัญหาด้านผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ 30.44, 86.96 และ 19.57 ตามลำดับ

กลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรี คือ กลยุทธ์สินค้าคุณภาพดี กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์หลายชนิด กลยุทธ์ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า กลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจ และกลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร

หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนการทำธุรกิจนกแอ่นกินรังอย่างจริงจัง ในการแก้ปัญหาเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการเลี้ยงนกแอ่นกินรังตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ให้สามารถเพาะพันธุ์นกแอ่นกินรังได้ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถส่งออกรังนกไปยังตลาดค้ารังนกขนาดใหญ่อย่างประเทศจีนได้

และควรผลักดันให้รังนกได้รับการรับรองคุณภาพ
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปรับปรุงเครื่องมือ
หรือหาแนวทางในการสร้างบ้านนกให้มีประสิทธิภาพ
มีการกำหนดมาตรฐานต่างๆ ของรังนกร่วมกัน
เพื่อเพิ่มคุณภาพ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้
บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์รังนก

คำนิยม

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พล.ต.ต.ณัฐกิตติ ชะมูนี
ประธานชมรมนกแอ่นกินรัง จังหวัดจันทบุรี และ
ขอขอบคุณผู้ร่วมตอบแบบสัมภาษณ์และมี
ผู้ส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้
สำเร็จได้ด้วยดี และขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้องนิสิต
ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาการศึกษาวิจัย
เป็นอย่างดี

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- สำนักงานเกษตรต่างประเทศ. 2555. เอกสาร
การบรรยาย เรื่องสินค้าเกษตรไทยในจีน.
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักแผนงานและสารสนเทศ. 2554. ข้อมูลสถิติ
อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ปี 2554. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า
และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.
- โอภาส ขอบเขตต์. 2542. นกในเมืองไทย เล่ม 2.
โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, กรุงเทพฯ.

**ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎร
ในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา**
**People Opinion on Potential Land Capability and People Readiness
in Thai Samakhee Sub-district, Wang Nam Kiew District,
Nakhon Ratchasima Province**

กฤษฎา ขวัญเกิด¹

Krisada Kwankerd¹

พสุธา สุนทรห้าว¹

Pasuta Sunthornhao¹

นิตยา เมียนมิตร¹

Nittaya Mianmit¹

.....

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to determine socio-economic and environmental condition of people 2) to determine the potential land capability and people readiness and 3) to determine factor relating to the potential land capability and people readiness. Data collecting by using the designed questionnaires interviewed 376 persons from total population of 6,286 persons. The statistical analysis was Chi-square with the significance level at 0.05.

The study found that most of the respondents were male with their average age 51 years, graduated on secondary school. Their main occupation were agriculturists, their average household members were at 3 persons. They were settled in this communities for 16-20 years. They earned monthly income between 5,000-10,000 baht and their expenditure between 10,001-15,000 baht. They had no indebt or loaning money from the capitalist or their neighbors. They had saving deposits and some had no social status. The hypothesis test indicated that age, main occupation, average household members, settlement period, average their monthly income, social status and external supporting factors such as working plan, project and their budgetary were related to people opinions on potential land capability and people readiness. The study also indicated that the people participation in policy and plan at the moderate level. Therefore, the most

¹ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : krisada.kwan@gmail.com

รับต้นฉบับ 2 กุมภาพันธ์ 2560

รับลงพิมพ์ 20 มีนาคม 2560

importance suggestion should be increased much more activities to upgrade people participation for the better potential land capability.

Keywords: people opinion, potential land capability, people readiness, Thai Samakhee Sub-district

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2) ศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎร และ 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎร เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากตัวอย่าง 376 จากประชากรทั้งหมด 6,286 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางสถิติพรรณนาและศึกษาความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาเฉลี่ย 16 – 20 ปี มีรายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท/คน/ปี โดยมีรายจ่าย 10,001 – 15,000 บาท/คน/ปี ส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน และกู้เงินจากนายทุนและเพื่อนบ้าน กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีการออม และส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งทางสังคม และปัจจัยสนับสนุนภายนอก ได้แก่ แผนงาน โครงการและงบประมาณมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎร มากไปกว่านั้น พบว่าราษฎรในชุมชนมีส่วนร่วมต่อการวางแผนและแผนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของราษฎร ศักยภาพของพื้นที่ ความพร้อมของราษฎร ตำบลไทยสามัคคี

คำนำ

ในอดีตประเทศไทยมีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ทำให้มีการนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้กันเกินความจำเป็น จึงทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงอย่างมาก ทั้งนี้โดยมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในการดำเนินการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาประเทศเพื่อความเจริญ การเพิ่มขึ้น

ของประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องการที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำกิน ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอย่างถาวร ทำให้เกิดผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ดินถล่ม ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ อีกตามมา สาเหตุจาก

การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพิ่มมากขึ้น ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านป่าไม้กับราษฎรที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีพ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ในการแก้ไขปัญหา เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้ราษฎรอยู่ร่วมกับป่าได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างราษฎรในชุมชนกับภาครัฐมากขึ้น เพื่อร่วมกันดำเนินงานพัฒนาและจัดการชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ประมาณ 315 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 196,875 ไร่ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาและเนินสูงเหมือนลอนลูกฟูกสลับทั่วพื้นที่ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 400-700 เมตร ลักษณะภูมิอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี โดยมีหมู่บ้าน จำนวน 11 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 6,286 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,062 หลังคาเรือน (อำเภอวังน้ำเขียว, 2558) เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกับทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี ไม่มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม ชุมชนสามารถอยู่ได้โดยการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาชุมชนดังกล่าว เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในการพึ่งตนเอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางหรือตัวอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ

ของชุมชนและเป็นแนวทางต่อยอดต่อการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากร ขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จำนวน 6,286 คน (อำเภอวังน้ำเขียว, 2558) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของ Yamane (1973) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 376 คน ทำการคำนวณหาสัดส่วนครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน (proposional allocation)

การสร้างและทดสอบแบบสอบถาม

สร้างแบบสอบถามจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประชากร 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่ ความพร้อมของราษฎร และปัจจัยสนับสนุนภายนอกที่มีผลต่อศักยภาพของชุมชนและความพร้อมของราษฎร และ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามตรวจประเมินความเที่ยงตรง (validity) จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับแก้ไข ความยากง่ายของ

ข้อคำถามในแต่ละประเด็นเพื่อเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (สิน, 2547; สุชาติ, 2540) แล้วนำแบบสอบถามไปทดสอบ (pre-test) กับประชากรตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ทำการศึกษาก่อนจำนวน 30 ชุด หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยวิธีของ Cronbach's Alpha (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่ด้านภาพรวมเท่ากับ 0.935 และปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่ด้านภาพรวม เท่ากับ 0.909 จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามก่อนนำไปเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 376 ชุด นำมาลงรหัส ประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อกำหนดค่าสถิติพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นต้น สำหรับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่ใช้ Likert's scale เป็นมาตรวัด (ประภาเพ็ญ, 2526) และอธิบายผลการศึกษาด้วยข้อความที่มีทั้งลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ ทั้งนี้เกณฑ์การให้คะแนน แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

ใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่เป็น 3 ระดับ โดยใช้สูตรภาคพื้น ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่	ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย
สูง	3.67 - 5.00
ปานกลาง	2.34 - 3.66
ต่ำ	1.00 - 2.33

ศึกษาความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.6 เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.1 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 33.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 53.7 มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 35.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน

ร้อยละ 42.0 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลา ระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 31.4 มีรายได้ต่อเดือน ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 36.7 มีรายจ่ายระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 52.1 ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 35.6 กู้เงินจากนายทุน และเพื่อนบ้าน ร้อยละ 100 หรือ ทุกคนมีการออม และร้อยละ 52.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม รายละเอียดดัง Table 1

Table 1 Summary data of Socio-economic condition.

(n = 376)		
Personal data	Sample (persons)	Percentage
1. Sex		
Male	194	51.6
Female	182	48.4
Total	376	100.0
2. Age (years)		
≤ 30	80	21.3
31 – 40	32	8.5
41 – 50	68	18.1
> 50	196	52.1
Total	376	100.0
3. Educational level		
Primary school	69	18.4
Secondary school	126	33.5
High school	49	13.0
Vocational	38	10.1
Bachelor degree	94	25.0
Total	376	100.0
4. Occupation		
Farmer	202	53.7
Government Officer /	46	12.2
State Enterprise		
Private business	91	24.2
Employee	22	5.9
Others	15	4.0
Total	376	100.0

Personal data	Sample (persons)	Percentage
5. household member (person)		
2	71	18.9
3	132	35.1
4	84	22.3
5	89	23.7
Total	376	100.0
6. Resettled period (yrs)		
≤ 10	21	5.6
11 – 15	112	29.8
16 – 20	158	42.0
21 – 25	81	21.5
≥ 26	4	1.1
Total	376	100.0
7. Income (Bath/month)		
< 5,000	82	21.8
5,000 – 10,000	118	31.4
10,001 – 15,000	96	25.5
15,001 – 20,000	32	8.5
> 20,000	48	12.8
Total	376	100.0
8. Social status		
Village leader or Assistant	13	3.5
Village Committee	143	38.0
Member of SAO	24	6.4
None	196	52.1
Total	376	100.0

Remark: SAO = Subdistrict Administration Organization

ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่ และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่
และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี
พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพ
ของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทย
สามัคคี ด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
(ค่าเฉลี่ย 3.54) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า
มีความคิดเห็นระดับมากในด้านความพร้อมของ
ผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.83) และด้านความพร้อม
ของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 3.78) และมีความคิดเห็น
ระดับปานกลางในด้านความพร้อมของราษฎร
(ค่าเฉลี่ย 3.34) และ มีความคิดเห็นน้อยที่สุดใน
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.19)
โดยสรุปเป็นรายด้านได้ดัง Table 2

1. ด้านความพร้อมของผู้นำชุมชน พบว่า
กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่
และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี
อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) เมื่อวิเคราะห์
เป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น
มากที่สุดในเรื่อง มีความรับผิดชอบต่อการ
ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินมาไม่ว่ากรณีใด ๆ
(ค่าเฉลี่ย 4.21) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้มีการ
ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนให้มีความโปร่งใส
ประชาชนตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย 4.16) และมีความ
คิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่อง มีการทำงานโดยเน้น
ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
(ค่าเฉลี่ย 3.38)

2. ด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่ พบว่า
กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่
และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี
อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.78) เมื่อวิเคราะห์
เป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น
มากที่สุดในเรื่อง มีการให้บริการประชาชนใน
วันหยุดราชการหรือนอกเวลาราชการ (ค่าเฉลี่ย
4.06) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อม
ด้านสวัสดิภาพ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและ
ทรัพย์สินของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.00) และมีความ
คิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่องเจ้าหน้าที่มีความสนใจ
ในการทำงานเพื่อส่วนร่วมและชุมชน (ค่าเฉลี่ย
3.37)

3. ด้านความพร้อมของประชาชน พบว่า
กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่
และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี
อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.34) เมื่อวิเคราะห์
เป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง
มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็น
หมู่บ้าน หรือชุมชนอื่น ท้องถิ่นภาคีราชการ องค์กร
เอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะ
ของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน (ค่าเฉลี่ย
3.37) รองลงมาคือ สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะ
ร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
(ค่าเฉลี่ย 3.36) และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่อง
สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของ
ตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิต
ความเป็นอยู่ของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.29)

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคีอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.19) โดยมีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.48) รองลงมาคือ ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (ค่าเฉลี่ย 3.36) และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่อง ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (ค่าเฉลี่ย 3.01)

3.67) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุดในด้านงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.15) รองลงมาคือ ด้านโครงการ (ค่าเฉลี่ย 3.69) และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านแผนงาน (ค่าเฉลี่ย 3.17) รายละเอียดสรุปได้ดัง Table 3

1. ด้านแผนงาน พบว่า ความคิดเห็นของราษฎรต่อปัจจัยสนับสนุนภายนอกมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง มีการจัดทำแผนงานเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.27) รองลงมาคือ มีแผนใน

Table 2 People opinions on potential land capability and people readiness.

(n = 376)

Site potential and people readiness	$\bar{X}$	S.D.	Opinion level
Readiness of community leader	3.83	0.73	High
Readiness of government officer	3.78	0.83	High
Readiness of people	3.34	0.88	Moderate
People participation	3.19	0.64	Moderate
Average	3.54	0.59	Moderate

ปัจจัยสนับสนุนภายนอกที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อปัจจัยสนับสนุนภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี ด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย

การจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มศักยภาพของสมาชิกในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.26) และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่อง มีแผนในการสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (ค่าเฉลี่ย 2.96)

2. ด้านโครงการ พบว่า ความคิดเห็นของราษฎรต่อปัจจัยสนับสนุนภายนอกมีผลต่อการ

พัฒนาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.69) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ในการดำเนินงานโครงการ (ค่าเฉลี่ย 3.81) รองลงมา คือ ชุมชนมีการดำเนินโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.79) และมีความคิดเห็น น้อยที่สุดในเรื่อง ชุมชนมีการระดมความคิดเห็น เพื่อจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อขอรับการสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.52)

3. ด้านงบประมาณ พบว่า ความคิดเห็นของราษฎรต่อปัจจัยสนับสนุนภายนอกมีผลต่อการ พัฒนาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.15) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บรายได้ ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่กำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.43) รองลงมาคือ ชุมชนมีการกำหนดงบประมาณในการดำเนินงาน

โครงการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตาม แผนที่วางไว้ (ค่าเฉลี่ย 4.40) และมีความคิดเห็น น้อยที่สุดในเรื่องชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.72)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อศักยภาพของ พื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทย สามัคคี รายละเอียดดังตารางที่ 4 มีดังนี้

1. เพศของราษฎรมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี พบว่า เพศไม่มีความ สัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพ ของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทย สามัคคี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2. อายุของราษฎรมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี พบว่า อายุมีความ สัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพ ของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบล

Table 3 People opinions on external supporting factors for developing potential land capability and people readiness.

(n = 376)			
Potential land capability and people readiness	$\bar{X}$	S.D.	Opinion level
Working Plan	3.17	0.71	Moderate
Projects	3.69	0.68	High
Budget	4.15	0.48	High
Average	3.67	0.49	High

3. ระดับการตีความของรายการที่มีความสัมพันธ์

4. คำศัพท์รวมกรณีความเสียหายอันเนื่องมาจาก

5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร

7. รายละเอียดข้อใดคือองค์ประกอบของฐานจริยธรรม

8. ตำบลแห่งทางส่งคนไปหน่งบ้านของราษฎร

ทางสถิติ 0.05

Table 4 Summary of hypothesis testing.

Listed	p-value	Hypothesis test	
		Accepted	Rejected
1. Sex	0.187	-	✓
2. age	0.000*	✓	-
3. Educational level	0.161	-	✓
4. Occupation	0.000*	✓	-
5. Household member	0.000*	✓	-
6. Resettled period	0.001*	✓	-
7. Income	0.000*	✓	-
8. Social status	0.000*	✓	-
9. External supporting factors	0.000*	✓	-

สรุป

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.6 เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.1 มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 33.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 53.7 มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 35.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 42.0 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 31.4 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 36.7 มีรายจ่ายระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 52.1 ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 35.6 กู้เงินจากนายทุนและเพื่อนบ้าน ร้อยละ 100 หรือทุกคนมีการออม และร้อยละ 52.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

ความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของ

ชุมชนด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.54) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากในด้านความพร้อมของผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.83) และด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 3.78) และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางในด้านความพร้อมของประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.34) และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.19)

ปัจจัยสนับสนุนภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรต่อความพร้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุดในด้านงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.15) รองลงมาคือ ด้านโครงการ (ค่าเฉลี่ย 3.69)

และมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านแผนงาน (ค่าเฉลี่ย 3.17)

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

1. ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ด้านความพร้อมของผู้นำชุมชน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อรับฟังปัญหาและแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นการกระจายการบริหารงานสู่ชุมชน

2. ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาเจ้าหน้าที่ในการให้บริการประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

3. ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ด้านความพร้อมของประชาชน ควรส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนในชุมชนในการให้ความร่วมมือในการจัดการปัญหาของชุมชน

4. ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางนโยบายหรือแผนงานหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและเสนอความต้องการ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526. ทักษะคดี: การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- สิน พันธุ์พินิจ. 2547. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อำเภอวังน้ำเขียว. 2558. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอวังน้ำเขียว. อำเภอวังน้ำเขียว, นครราชสีมา.
- Cronbach, L. J. 1970. Essential of Psychological Testing. 3rd ed. Harper & Row, New York.
- Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. 3 rd ed., Harper International Edition, Tokyo.

**ผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนอก
ชายฝั่งทะเล ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
Achievement of Mangrove Forest Rehabilitation Project
on the Newly Formed Mudflat at Khlong Khon Sub-district,
Mueang District, Samut Songkhram Province**

กฤติกา ทองอยู่¹

Krittika Thongyoo¹

วิพัทธ์ จินตนา¹

Vipak Jintana¹

รัชณี โพธิแทน¹

Rachanee Pothitan¹

.....

ABSTRACT

This study aims to assess the achievement of a mangrove rehabilitation project. The assessment was conducted after 11, 13, 16, 17 and 18 years planting of *Avicennia alba* and *Sonneratia caseolaris* on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province. Stand structure and tree growth measurements were conducted at each stand using a line transect method. Three sample plots sized 200 square meters were set in each stand age. Mangrove plant communities and their productivity were calculated using a statistical computer package. Soil samples were collected from 3 soil layers (0-15, 15-30 and 30-50 cm below ground level). Properties of the soils were analyzed in the Forest Soil Laboratory of the Faculty of Forestry.

The results revealed that tree retention rates in the different age plantations varied from 107-184 trees per rai. *Avicennia alba* was found in all age classes. Average DBH of *Avicennia alba* was 10.0, 16.1, 15.5, 14.8 and 17.1 cm, and the average height was 7.5, 11.3, 11.4, 11.1 and 10.2 m, for each of the age classes, respectively. *Sonneratia caseolaris* was found in the 11, 16 and 17 year old plantations, with an average DBH of 13.6, 27.0

¹ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : feemaudacitydox@hotmail.com

รับต้นฉบับ 9 มีนาคม 2560

รับลงพิมพ์ 23 มีนาคม 2560

and 22.6 cm, and an average height of 8.6, 13.0 and 14.8 m, respectively. Seedlings and saplings were found in all age stands. These were produced by natural regeneration of the surrounding mother trees. In the 13 year old plot, which is located close to the coast, a few *Rhizophora mucronata* trees/saplings/seedlings were found. Whereas, in the 18 year old plot, which is located further inland, a few *Xylocarpus granatum* trees/saplings/seedlings were found at the same density of 5 trees per rai. Within the same age plantations, the growth performances of the planted trees showed high variation. However, tree size was observed to be larger with increasing age of tree stand. The total biomass of the rehabilitation areas was estimated at 14, 23, 46, 28 and 40 tons per rai respectively to their age, and there was a trend of increasing biomass with increasing age of the stand. Properties of the soils were similar in all age stands. The muddy substrate composed very high organic matter ($>4.5\%$) and CEC. Macro nutrients such as phosphorus and potassium were very high (> 45 and > 120 mg per kg, respectively). Micro nutrients such as calcium was high (2,000–4,000 mg per kg), and magnesium was very high (> 960 mg per kg). These findings indicate achievement of the rehabilitation project in improving the bio-physical conditions of the mudflats, and contributing to the mitigation of climate change through increased sequestration of a greenhouse gas (CO_2).

Keywords: achievement, forest rehabilitation, newly formed mudflat

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนอกชายฝั่งทะเล ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม หลังการปลูกแซมขาวและลำพูเป็นเวลา 11, 13, 16, 17 และ 18 ปี โดยใช้วิธีการคงอยู่ การเติบโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางและความสูง รวมถึงปริมาณมวลชีวภาพของต้นไม้ และสมบัติบางประการของดินเป็นตัวชี้วัด ประยุกต์ใช้วิธีสำรวจแบบ line transect โดยวางแปลงขนาด 200 ตารางเมตร ศึกษาลักษณะสังคมพืชในแต่ละชั้นอายุ ๆ ละ 3 แปลง และเก็บตัวอย่างดินที่ระดับความลึกได้ผิวดิน 0-15, 15-30 และ 30-50 เซนติเมตร วิเคราะห์ข้อมูลสังคมพืชด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและวิเคราะห์สมบัติดินในห้องปฏิบัติการปฐพีวิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่า อัตราการคงอยู่ของต้นไม้ขนาดใหญ่ในพื้นที่ปลูกฟื้นฟูอายุต่างๆ มีค่าผันแปรตั้งแต่ 107-184 ต้นต่อไร่ แซมขาวพบในทุกชั้นอายุ มีขนาดความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 10.0, 16.1, 15.5, 14.8 และ 17.1 เซนติเมตร สูงเฉลี่ย 7.5, 11.3, 11.4, 11.1 และ 10.2 เมตร ตามลำดับ ส่วนลำพูพบเฉพาะในแปลงอายุ 11, 16 และ 17 ปี มีขนาดความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 13.6, 27.0 และ 22.6 เซนติเมตร สูงเฉลี่ย 8.6, 13.0 และ 14.8 เมตร ตามลำดับ นอกจากนั้นยังพบไม้รุ่นและกล้าไม้ที่เกิดจากการทดแทนตามธรรมชาติเป็นจำนวนมากในทุกชั้นอายุแปลงอายุ 13 ปี ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากชายฝั่งทะเลมากนักพบโกงกาง

ใบใหญ่ 5 ต้นต่อไร่ และแปลงอายุ 18 ปี ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปตอนในของป่าชายเลนพบตะบูนขาว 5 ต้นต่อไร่ ขนาดความโตของต้นไม้ในแต่ละชั้นอายุมีค่าแปรปรวนค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม แปลงอายุมากกว่า พบต้นไม้ขนาดโตมากกว่า สำหรับมวลชีวภาพโดยรวมของพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน มีค่า ประมาณ 14, 23, 46, 28 และ 40 ต้นต่อไร่ ตามลำดับจากอายุน้อยไปมาก สมบัติของดินในทุกชั้นอายุมีลักษณะ คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ดินเป็นเลนอ่อนมีปริมาณดินเหนียวมาก อินทรีย์วัตถุอยู่ในระดับสูงมาก (> ร้อยละ 4.5) มีความเค็มจัด ปริมาณสารอาหารหลัก ได้แก่ ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมสูงมาก (> 45 และ > 120 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ) ส่วนสารอาหารรอง ได้แก่ แคลเซียม อยู่ในระดับสูง (2,000 – 4,000 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) และแมกนีเซียมอยู่ในระดับสูงมาก (> 960 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนในการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ และชีวภาพ ของหาดเลน รวมทั้งบรรเทาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจากการเพิ่มปริมาณ การกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกได้อีกด้วย

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์, การฟื้นฟูป่า, หาดเลนงอก

คำนำ

ป่าชายเลนเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพที่ประชาชนใช้ประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมมายาวนาน (สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์, 2550) โดยเฉพาะไม้ป่าชายเลนหลายชนิดที่สามารถนำมาเป็นเชื้อเพลิง ผลิตถ่าน วัสดุก่อสร้าง และเครื่องมือประกอบอาชีพทางการประมง (อรณิชา และ วิพัตร์, 2556) รวมถึงสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา ที่ประชาชนนำมาเป็นอาหารและสินค้า สร้างอาชีพและรายได้จากการจับสัตว์น้ำดังกล่าว

ในอดีตท้องที่ตำบลคลองโคนมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก เปรียบเสมือนอุ้งน้ำของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันอย่างกว้างขวาง จึงทำให้พื้นที่ป่าชายเลนจำนวน

มากถูกแผ้วถางและแปรสภาพการใช้ที่ดินไปเป็นพื้นที่นาุ้งอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2543) สัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งค่อยๆ ลดลงและสูญหายไปจากสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านบางส่วนในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนคลองโคนพยายามจัดกิจกรรมฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเช่นในอดีต ซึ่งในระยะแรกยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังขาดความรู้ทางด้านวิชาการและไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนบางกลุ่ม (สุพิศตรา, 2556) ต่อมาทางจังหวัดสมุทรสงครามได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ภายใต้โครงการปลูกป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนงอกชายฝั่งทะเล ตำบลบ้านคลอง

โคน ด้วยพระองค์เอง และทรงเสด็จอย่างต่อเนื่องถึงห้าครั้ง ในปี พ.ศ. 2540, 2541, 2542, 2545 และ 2547 (สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, 2555) ซึ่งถ้านับอายุของแปลงปลูกถึงปีที่ศึกษา (พ.ศ. 2558) จะประกอบด้วยแปลงปลูกที่มีอายุ 11, 13, 16, 17 และ 18 ปี

หลังจากที่ได้ปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลนไปแล้วเป็นระยะเกือบยี่สิบปี แต่ยังไม่เห็นมีผู้ใดเข้าติดตามการเติบโตของพันธุ์ไม้ที่ปลูกไว้อย่างจริงจัง ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อประเมินการเติบโตและผลผลิตของต้นไม้ที่ปลูกตามโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนอกชายฝั่งทะเล ซึ่งจะทำให้ทราบถึงอัตราการคงอยู่ของต้นไม้ขนาดใหญ่ การเติบโตของต้นไม้ที่ปลูก ลักษณะสังคมพืช และสมบัติของดินในพื้นที่ฟื้นฟู อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงพื้นที่ป่าชายเลนบ้านคลองโคนหรือพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในโอกาสต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลักษณะสังคมพืชและการเติบโตของต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน

ในการศึกษาโครงสร้างสังคมพืชป่าชายเลน ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เทคนิคการสำรวจทรัพยากรป่าชายเลน ด้วยวิธีวางแผนสำรวจแบบเส้นแนว (line transect method) (วิพากตร์, 2558) โดยวางแผนฐาน (base line) ตามแนวชายฝั่งคลองและวางแผนสำรวจ (cruise line) ตั้งฉากกับเส้นฐาน

เข้าไปในพื้นที่แปลงปลูกฟื้นฟูแต่ละอายุ (ปลูกปี 2540, 2541, 2542, 2545 และ 2547) ที่ระยะ 10 เมตร ห่างจากเส้นฐาน วางแปลงขนาด 10×20 เมตร แบบต่อเนื่อง จำนวน 3 แปลง จากนั้นวางแผนย่อยขนาด 4×8 เมตร และ 1×2 เมตร ที่มุมใดมุมหนึ่งของแปลง 10×20 เมตร ให้เป็นระบบเดียวกัน

ในแปลงขนาด 10×20 เมตร บันทึกชนิดวัดความโตและความสูงของไม้ใหญ่ (tree) ซึ่งมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับอกตั้งแต่ 4.5 เซนติเมตรขึ้นไป กรณีไม้สกุลโกงกาง วัดที่ระดับความสูง 30 เซนติเมตรเหนือคอราก (Komiyama *et al.*, 2005) ในแปลงขนาด 4×8 เมตร บันทึกชนิดและนับจำนวนไม้รุ่น (sapling) ซึ่งมีความสูงมากกว่า 1.3 เมตร แต่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร สำหรับแปลงขนาด 1×2 เมตร บันทึกชนิดและนับจำนวนของลูกไม้ (seedling) ซึ่งมีความสูงไม่เกิน 1.3 เมตร

2. การเก็บตัวอย่างดิน

เก็บตัวอย่างดินในแปลงสำรวจสังคมพืชแต่ละชั้นอายุ จำนวน 9 จุด โดยวิธีสุ่มอย่างเป็นระบบ โดยใช้ท่อพีวีซีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 เซนติเมตร ความยาว 1 เมตร กดลงไปในดินลึก 50 เซนติเมตร แล้วแบ่งดินที่ได้ออกเป็น 3 ระดับความลึก คือ 0-15, 15-30 และ 30-50 เซนติเมตร นำดินในแต่ละจุดที่ระดับความลึกเดียวกันของแต่ละอายุมาผสมคลุกเคล้าเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วนำไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการปฐพีวิทยา ป่าไม้ ภาควิชาวนวัฒนวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ลักษณะสังคมพืชและการเติบโตของ ต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน

1.1 คำนวณค่าเส้นผ่านศูนย์กลาง
และความสูงเฉลี่ยของต้นไม้แต่ละชนิด จำแนกชั้น
ความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางและความสูง
โดยแบ่งเป็น 5 ช่วงชั้น คำนวณอันตรายภาคชั้นได้
ดังนี้

$$\text{อันตรายภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าที่สูงสุด} - \text{ค่าที่ต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

1.2 คำนวณค่ามวลชีวภาพเหนือดิน
(above-ground biomass) และมวลชีวภาพใต้ดิน
(below-ground biomass) ของพันธุ์ไม้ โดยใช้สูตร
ของ Komiyama *et al.* (2005) เมื่อทราบค่าความถ่วง
จำเพาะ (specific gravity: SG) และขนาดความโต
ทางเส้นผ่านศูนย์กลาง (DBH) ของต้นไม้ ดังนี้

$$\text{Above-ground Biomass (WT)} = 0.241 \text{SG} (\text{DBH})^{2.48}$$

$$\text{Below-ground Biomass (WR)} = 0.192 \text{SG} 0.899 (\text{DBH})^{2.23}$$

1.3 ปริมาณการกักเก็บคาร์บอน
(carbon stock: C) ของต้นไม้ประเมินโดยใช้
แนวทางของ IPCC (2006) ที่กำหนดให้ปริมาณ
คาร์บอนกักเก็บอยู่ในเนื้อไม้มีค่าประมาณร้อยละ
47 ของค่ามวลชีวภาพรวม (WT + WR) ของต้นไม้
คำนวณได้ตามสูตร ดังนี้

$$C = 0.47 \times (\text{WT} + \text{WR})$$

2. การวิเคราะห์ตัวอย่างดิน

1) เนื้อดิน วิเคราะห์โดยวิธีไฮโดรมิเตอร์
(hydrometer method) (สำนักวิทยาศาสตร์
เพื่อการพัฒนาที่ดิน, 2548)

2) ปฏิกริยาดิน (soil reaction; pH)
โดยใช้เครื่อง pH meter ซึ่งใช้อัตราส่วนของดิน:น้ำ
เท่ากับ 1:5 โดยน้ำหนัก (National Soil Survey
Center, 1996)

3) ค่าการนำไฟฟ้าของเกลือ (electric
conductivity: EC) โดยใช้เครื่อง Electrical
Conductivity meter FE30/FG3

4) ปริมาณอินทรียวัตถุ (organic
matter: OM) โดย Walkley and Black Rapid's
titration method (Walkley and Black, 1934)

5) ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์
(available phosphorus: P) วิเคราะห์โดยใช้วิธี
Bray II (Bray and Kurtz, 1945) แล้ววัดด้วย
เครื่อง Spectrophotometer

6) ปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยน
ได้ (exchangeable potassium: K) ปริมาณแคลเซียม
ที่แลกเปลี่ยนได้ (exchangeable calcium: Ca) และ
ปริมาณแมกนีเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ (exchangeable
magnesium: Mg) โดยใช้ ammonium acetate
(NH₄OAc) 1 M pH 7.0 สกัดจากดินตัวอย่าง
จากนั้นนำสารละลายที่สกัดได้ไปวิเคราะห์หาปริมาณ
ของ exchangeable K, Ca และ Mg ด้วยเครื่อง
Atomic Absorption Spectrophotometer
(Pratt, 1965)

ผลและวิจารณ์

ลักษณะสังคมพืชในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน

จากการศึกษาลักษณะสังคมพืชในแปลงปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนทั้ง 5 อายุ พบพันธุ์ไม้ทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่ แสมขาว (*Avicennia alba*) ลำพู (*Sonneratia caseolaris*) โกงกางใบใหญ่ (*Rhizophora mucronata*) และตะบูนขาว (*Xylocarpus granatum*) สองชนิดแรกเป็นพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนนอกชายฝั่งทะเล ส่วนโกงกางใบใหญ่ ที่พบในแปลงปลูกอายุ 13 ปี ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากแนวชายฝั่งมากนัก คาดว่าเกิดจากกิจกรรมปลูกป่าชายเลนของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ซึ่งการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนในตำบลคลองโคน จะเลือกพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (*Rhizophora* sp.) เพื่อทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สุพัตรา, 2556) สำหรับตะบูนขาวซึ่งพบในแปลงปลูกฟื้นฟูป่าอายุ 18 ปี ซึ่งอยู่ใกล้กับที่ดอน สันนิษฐานว่าเกิดจากการทดแทนตามธรรมชาติ เนื่องผลแก่ของตะบูนขาวเมื่อร่วงหล่นกระทบพื้น จะแตกออก

และเมล็ดจะลอยไปกับกระแสน้ำ เมื่อไปติดอยู่ในบริเวณที่ดอนค่อนข้างสูง มีลักษณะพื้นดินเป็นเลนค่อนข้างแข็ง เมล็ดก็จะสามารถงอกและเติบโตขึ้นได้ (ชลิตา, 2549) ในแต่ละอายุมีไม้ขนาดใหญ่ (tree) ทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่ แสมขาว ลำพู โกงกางใบใหญ่ และตะบูนขาว อัตราการคงอยู่ของต้นไม้ขนาดใหญ่ มีค่าเท่ากับ 134, 173, 184, 122 และ 107 ต้นต่อไร่ ตามลำดับชั้นอายุ ไม้รุ่น (sapling) มี 2 ชนิด ได้แก่ แสมขาว และลำพู สำหรับกล้าไม้ (seedling) มี 2 ชนิด เช่นกัน ได้แก่ แสมขาว และตะบูนขาว จาก Table 1 เห็นได้ว่าความหนาแน่นของไม้รุ่น ทั้ง 5 อายุ มีค่าน้อยกว่าความหนาแน่นของกล้าไม้ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อแปลงปลูกป่าชายเลนมีอายุมากขึ้น เนื่องจากแปลงปลูกป่าชายเลน เมื่อมีอายุมากขึ้นทำให้สภาพแวดล้อมต่างๆ ใกล้เคียงกับสภาพป่าธรรมชาติ มีความเหมาะสมต่อการตั้งตัวของกล้าไม้ และไม้รุ่นมากกว่าแปลงปลูกที่มีอายุน้อย (ชลิตา, 2549)

Table 1 Density of trees, saplings and seedlings found in different ages of mangrove rehabilitation areas on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province.

[illegible]

การเติบโตและผลผลิตของพันธุ์ไม้ในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน

1. การเติบโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางและความสูงของพันธุ์ไม้

การเติบโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางของแสมขาวที่อายุ 11, 13, 16, 17 และ 18 ปี มีค่าเฉลี่ย 10.0, 16.1, 15.5, 14.8 และ 17.1 เซนติเมตร สูงเฉลี่ย 7.5, 11.3, 11.4, 11.1 และ 10.2 เมตร ตามลำดับ ส่วนลำพูซึ่งพบเฉพาะแปลงอายุ 11, 16 และ 17 ปี มีขนาดความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 13.6, 27.0 และ 22.6 เซนติเมตร สูงเฉลี่ย 8.6, 13.0 และ 14.8 เมตร ตามลำดับ (Table 2 และ

Table 3) แนวโน้มการเติบโตของต้นไม้ทั้งสองชนิดทั้งขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางและความสูงในอายุต่าง ๆ มีค่าผันแปรค่อนข้างสูง เนื่องจากการสำรวจต้นไม้หลังการปลูกเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ต้นไม้ขนาดใหญ่ที่โตเต็มวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธุ์ไม้ชนิดเบ็กนำย่อมมีการสืบทอดขยายพันธุ์ตามธรรมชาติขึ้นภายในแปลงปลูก เมื่อพิจารณาการกระจายของจำนวนแสมขาวและลำพูในแต่ละช่วงชั้นความโตของชั้นอายุต่าง ๆ พบว่ามีแนวโน้มกระจายอยู่ในช่วงชั้นความโตน้อยเป็นจำนวนมากกว่า และลดจำนวนลงตามลำดับชั้นความโตที่มากขึ้น

Table 2 DBH of trees in different ages of mangrove rehabilitation areas on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province.

Species	DBH of trees in different ages (mean±SD in cm)				
	11 yr	13 yr	16 yr	17 yr	18 yr
<i>Avicennia alba</i>	10.0±5.0	16.1±9.7	15.5±8.8	14.8±6.7	17.1±12.4
<i>Sonneratia caseolaris</i>	13.6±8.1	-	27.0±12.4	22.6±10.9	-

Table 3 Height of trees in different ages of mangrove rehabilitation areas on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province.

Species	Height of trees in different ages (mean±SD in m)				
	11 yr	13 yr	16 yr	17 yr	18 yr
<i>Avicennia alba</i>	7.5±3.6	11.3±5.1	11.4±4.3	11.1±4.2	10.2±5.7
<i>Sonneratia caseolaris</i>	8.6±3.4	-	13.0±1.7	14.8±4.6	-

2. มวลชีวภาพ

Table 4 แสดงค่ามวลชีวภาพรวมทั้งหมดของพื้นที่ปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนในแต่ละชั้นอายุ โดยในแปลงปลูกอายุ 16 ปี มีค่ามากที่สุด 46.00 ตันต่อไร่ รองลงมาได้แก่ อายุ 18, 17, 13 และ 11 ปี มีค่าเท่ากับ 40.44, 28.43, 22.71 และ 14.38 ตันต่อไร่ ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากในแปลงอายุ 16 ปี มีไม้ใหญ่เป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับแปลงปลูกอายุอื่นๆ ค่ามวลชีวภาพมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากแปลงอายุ 11 ถึง 16 ปี ส่วนแปลงอายุ 17 ปี มีค่ามวลชีวภาพลดลงเนื่องจากอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล จำนวนต้นไม้ที่คงเหลืออยู่มีน้อยและเมื่อนำค่ามวลชีวภาพมาคำนวณหาปริมาณการกักเก็บคาร์บอนพบว่าแปลงปลูกฟื้นฟูป่าชายเลน สามารถกักเก็บคาร์บอนได้ถึง 6.67, 10.68, 21.62, 13.37 และ 19.01 ตันคาร์บอนต่อไร่ ตามลำดับอายุแปลงปลูก

ซึ่งน้อยกว่าค่าประมาณของ Komiyama (1988) ในการศึกษามวลชีวภาพป่าชายเลนที่สมบูรณ์ของจังหวัดระนอง

สมบัติของดิน

จากการศึกษาสมบัติของดินในพื้นที่ปลูกฟื้นฟูอายุต่างๆ ดังแสดงใน Table 5 พบว่า เนื้อดินทุกชั้นอายุเป็นดินเหนียว เกือบทั้งหมดมีสภาพเป็นกลาง ยกเว้น ที่ระดับความลึก 15-30 เซนติเมตรของชั้นอายุ 16 ปี มีสภาพเป็นกรดอ่อน และที่ระดับความลึก 30-50 เซนติเมตรในชั้นอายุ 18 ปี มีสภาพเป็นด่างอ่อน ซึ่งถนนรеча (2552) อธิบายว่าความเป็นกรดเป็นด่างของดินมักต่างกันไปตามส่วนหนึ่งเกิดจากปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน ซึ่งในพื้นที่ปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนทุกชั้นอายุทุกระดับความลึก พบว่า ปริมาณอินทรีย์วัตถุ

Table 4 Biomass of trees in different ages of mangrove rehabilitation areas on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province.

Species	Tree biomass in different ages (ton per rai)									
	Above-ground					Below-ground				
	11 yr	13 yr	16 yr	17 yr	18 yr	11 yr	13 yr	16 yr	17 yr	18 yr
<i>Avicennia alba</i>	1.72	16.39	30.82	17.10	29.68	0.75	6.23	11.89	6.92	10.70
<i>Sonneratia caseolaris</i>	8.44	-	2.90	3.54	-	3.47	-	0.39	0.87	-
<i>Rhizophora mucronata</i>	-	0.06	-	-	-	-	0.03	-	-	-
<i>Xylocarpus granatum</i>	-	-	-	-	0.04	-	-	-	-	0.02
Total	10.16	16.45	33.72	20.26	29.72	4.22	6.26	12.18	7.79	10.72

ในดินมีค่าอยู่ในระดับที่สูงมาก (มากกว่าร้อยละ 5) โดยเฉพาะชั้นอายุ 16 ปี มีปริมาณอินทรีย์วัตถุสูงกว่าร้อยละ 6.5 ขณะที่ในดินหาดเลนบริเวณอำเภอยะลา จังหวัดสมุทรสาคร ที่ยังไม่มีพื้นที่ป่าชายเลนขึ้นปกคลุมอยู่เลย พบว่ามีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินมีค่าน้อยกว่าร้อยละ 5 สภาพดินเป็นต่างอ่อน (จุฑามาศ, 2548) นั้นแสดงให้เห็นว่าในแปลงปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนมีส่วนช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินหาดเลนได้

ในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลนทุกชั้นอายุค่าการนำไฟฟ้าของดินทุกระดับความลึกในมีค่ามากกว่า 8 เดซิซีเมนต่อเมตร ซึ่งเป็นระดับที่สูงมากแสดงถึงดินเค็มจัด (Beck, 1999; Bower and Wilcox, 1965; Jackson, 1958) เช่นเดียวกับปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ ในดินชั้นบนที่ระดับความลึก 0-15 เซนติเมตร มีค่า 83.83-105.08 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ที่ระดับความลึก 15-30 เซนติเมตร มีค่า 67.85-110.26 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และที่ระดับความลึก 30-50 เซนติเมตร มีค่า 74.44-97.40 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สูงมาก (>45 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) เมื่อเทียบกับดินป่าชายเลนในท้องที่อำเภอสวี จังหวัดชุมพรที่ศึกษาโดยชินวัฒน์ (2549)

สำหรับปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลนทั้ง 5 ชั้นอายุ ที่ระดับความลึก 0-15 เซนติเมตร มีค่า 995-1,249 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ที่ระดับความลึก 15-30 เซนติเมตร มีค่า 1,076-1,156 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และที่ระดับความลึก 30-50 เซนติเมตร มีค่า 1,064-1,170 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ซึ่งถือว่าสูงมาก (>120 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) ปริมาณแคลเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลนทุกชั้นอายุ และทุกระดับความลึกส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง มีค่า 2,005-2,354 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ยกเว้นในชั้นอายุ 17 และ 18 ปี ที่ระดับความลึก 30-50 เซนติเมตร ปริมาณแคลเซียมที่แลกเปลี่ยนได้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่า 1,915 และ 1,480 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับปริมาณแมกนีเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ทุกชั้นอายุ ทุกระดับความลึกอยู่ในระดับที่สูงมาก มีค่า 1,910-2,397 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม (Table 5) สอดคล้องกับผลการศึกษาของเฉลิมชัย (2539) ที่พบว่าดินในป่าชายเลนบริเวณอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีเสมขาวเป็นไม้ชนิดเด่น มีปริมาณแมกนีเซียมที่แลกเปลี่ยนได้อยู่ในระดับที่สูงมากเช่นกัน

Table 5 Soil properties in different ages of mangrove rehabilitation areas on the newly formed mudflat in Klong Khon Sub-district, Maeung District, Samut Songkhram Province.

Depth (cm)	Ages (yr)	pH	EC (dS/m)	Available P (mg/kg)	Exchangeable base (mg/kg)			OM (%)
					K	Ca	Mg	
0-15	11	6.83	11.63	102.83	1,249.00	2,070	2,397	5.89
	13	6.53	9.27	97.53	1,090	2,352	2,127	5.41
	16	6.65	9.97	91.10	1,147	2,306	2,114	6.60
	17	7.00	8.36	105.08	995	2,315	1,984	6.86
	18	6.98	9.34	83.83	1,133	2,290	2,069	5.94
15-30	11	6.50	12.19	98.39	1,094	2,005	2,162	6.45
	13	6.67	9.95	90.85	1,156	2,076	1,910	5.72
	16	6.36	10.32	67.85	1,206	2,053	1,917	6.79
	17	6.84	9.16	110.26	1,076	2,269	2,089	6.77
	18	6.89	8.67	81.71	1,124	2,100	2,107	6.32
30-50	11	6.63	12.29	89.85	1,157	2,212	2,163	5.10
	13	6.51	10.45	87.38	1,132	2,249.00	2,110	5.00
	16	6.52	10.05	74.44	1,110.00	2,354.00	2,132	6.94
	17	6.89	11.31	97.40	1,170.00	1,915.00	2,237	6.35
	18	7.74	7.89	81.70	1,064.00	1,480.00	1,969	6.36

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนนอกชายฝั่งทะเลตำบลคลองโคน อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม หลังการปลูกเป็นเวลา 11, 13, 16, 17 และ 18 ปี พบพันธุ์ไม้ทั้งหมด 4 ชนิด แต่ละชั้นอายุมีพันธุ์ไม้

ที่มีขนาดใหญ่ 2 ชนิด เท่ากัน ได้แก่ ที่อายุ 11 ปี พบแสมขาวและลำพูซึ่งเป็นชนิดเดียวกับที่ปลูกตามโครงการฟื้นฟูป่า มีอัตราการคงอยู่ของต้นไม้เท่ากับ 32 และ 102 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ ที่อายุ 13 ปี พบแสมขาวและโกงกางใบใหญ่โดยชนิดหลักเป็นพันธุ์ไม้ที่ไม่ได้ปลูกมาตั้งแต่แรก อัตราการคงอยู่

ของต้นไม้ทั้งสองชนิดมีค่าเท่ากับ 173 และ 5 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ ที่อายุ 16 ปี พบเช่นเดียวกับแปลงอายุ 11 ปี กล่าวคือ มีเสมขาวและลำพู อัตราการคงอยู่ของต้นไม้ 176 และ 8 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ เช่นเดียวกับที่อายุ 17 ปี พบเสมขาวและลำพู จำนวน 109 และ 13 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ สำหรับแปลงปลูกอายุ 18 ปี ซึ่งอยู่ตอนในสุดของพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลน พบเสมขาวและตะบูนขาว จำนวน 107 และ 5 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ โดยตะบูนขาวเป็นพันธุ์ไม้ที่ไม่ได้ปลูกมาตั้งแต่แรกเช่นเดียวโกงกางใบใหญ่ อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะผ่านไปมากกว่า 11 ปี พันธุ์ไม้ป่าชายเลนชนิดอื่นที่ไม่ได้ปลูกสามารถเข้ามาขึ้นทดแทนในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลนได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และแหล่งแม่ไม้ในบริเวณข้างเคียง

ความโตของต้นไม้ที่ปลูกในแต่ละชั้นอายุ มีค่าความแปรปรวนค่อนข้างสูง สาเหตุเนื่องจากการแก่งแย่งทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการเติบโตของต้นไม้ที่ปลูก และต้นไม้บางส่วนเกิดจากการทดแทนเข้ามาในพื้นที่แปลงปลูกภายหลังเห็นได้จากการกระจายของต้นไม้ตามขนาดชั้นความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางและความสูง ซึ่งพบว่าในแปลงปลูกที่อายุมากขึ้นจำนวนต้นไม้มีการกระจายอยู่ในช่วงความโตที่มากขึ้นด้วยการประเมินผลผลิตมวลชีวภาพของพื้นที่ฟื้นฟูมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุของต้นไม้ในแปลงปลูกฟื้นฟูเพิ่มมากขึ้น นั่นแสดงถึงขีดความสามารถของต้นไม้ป่าชายเลนในการช่วยกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกหนึ่งในต้นเหตุที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน

สมบัติของดินในแปลงปลูกป่าชายเลนทั้ง 5 อายุ พบว่า เป็นดินเลนอ่อน มีอนุภาคดินเหนียวค่อนข้างสูง ปฏิกริยาดินมีสภาพเป็นกลาง ค่าการนำไฟฟ้าของเกลืออยู่ในระดับที่สูงมาก บ่งบอกได้ว่าดินมีความเค็มจัด ส่วนปริมาณสารอาหารหลัก ได้แก่ ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ อยู่ในระดับที่สูงมาก มีแนวโน้มพบมากในดินชั้นบน ส่วนสารอาหารรอง ได้แก่ แคลเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ มีค่าอยู่ในระดับปานกลางถึงสูงสำหรับปริมาณเมกนีเซียมที่แลกเปลี่ยนได้อยู่ในระดับที่สูงมาก ซึ่งแนวโน้มสมบัติทางกายภาพของดินในพื้นที่ฟื้นฟูป่าชายเลนส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ที่ดีเมื่อเทียบกับดินในพื้นที่หาดเลนที่ยังไม่มีการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลน สอดคล้องกับปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินที่อยู่ในระดับที่สูงมากในทุกชั้นอายุ นั่นแสดงให้เห็นว่าการฟื้นฟูป่าชายเลนตามโครงการนี้ช่วยในการปรับปรุงสภาพดินของหาดเลนงอกของตำบลคลองโคน อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงครามได้ในระดับที่น่าพอใจ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าในการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะทำให้ทราบถึงการรอดตายและการเติบโตของพันธุ์ไม้ที่ปลูกแล้ว เมื่อระยะเวลาผ่านไปย่อมมีการทดแทนตามธรรมชาติของสังคมพืช รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ ทั้งสมบัติของดินและน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนได้ นอกจากนั้น

การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว รวมถึงคุณค่าประโยชน์ทางอ้อมในการบริการด้านระบบนิเวศ (ecosystem services) ของป่าชายเลน ได้แก่ การช่วยบรรเทาความรุนแรงของคลื่นลม และการกักเซาะชายฝั่ง ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมีการศึกษาต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กนกเรขา สังข์จันทร์. 2552. การเปลี่ยนแปลงของสารอินทรีย์และธาตุอาหารในดินตะกอนป่าชายเลนที่มีเสมขาวเป็นพันธุ์ไม้เด่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฑามาศ สดแสง. 2548. การศึกษาการปลูกไม้ป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลน จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เฉลิมชัย โชติกมาศ. 2539. ลักษณะโครงสร้างป่าชายเลนและลักษณะดินท้องที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชินวัฒน์ พวงยอด. 2549. ผลกระทบจากการทำนาเกลือในพื้นที่ป่าชายเลนต่อคุณสมบัติของดินและสังคมพืชป่าชายเลน บริเวณอำเภอสวี จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชลิตา ศรีลัดดา. 2549. อิทธิพลของโครงสร้างเรือนยอดต่อการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติในสวนป่าชายเลนอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิพัทธ์ จินตนา. 2558. การศึกษาทรัพยากรป่าชายเลน, น.211-226. ใน ดวงใจ สุขเฉลิม, สันติ สุขสอาด และยงยุทธ ไตรสุรัตน์. คู่มือการศึกษาป่าไม้ไทย. บริษัท ยูโอเพ่น จำกัด, กรุงเทพฯ.
- สุพัตรา พูนกระโทก. 2556. ผลกระทบจากการฟื้นฟูป่าชายเลนต่อการดำรงชีวิตของราษฎรในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). 2543. สวนป่าชายเลนทูลกระหม่อม. บริษัทเรเดียส คอร์ปอเรชั่น จำกัด , กรุงเทพฯ.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม. 2555. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสมุทรสงคราม. แหล่งที่มา: http://www.samutsongkhram.go.th/2011V2/project_king/king_project_forest.html, 14 กันยายน 2557.
- สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน. 2548. คู่มือการวิเคราะห์ตัวอย่างดิน น้ำ ปุ๋ย พืช วัสดุปรับปรุง ดิน และการวิเคราะห์เพื่อตรวจรับรองมาตรฐานสินค้า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรมพัฒนาที่ดิน, กรุงเทพฯ.

- สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์. 2550. แนวทางการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยชุมชน. แหล่งที่มา: http://cmsdata.iucn.org/downloads/mangrove_rehabilitation_by_community.pdf, 20 มกราคม 2559.
- อรณิชา ประทีป ณ ถลาง และ วิพัทธ์ จินตนา. 2556. การใช้ประโยชน์ไม้และผลผลิตไม้ป่าชายเลนบ้านสามช่องใต้ จังหวัดพังงา. วารสารการจัดการป่าไม้ 7(14): 1-11.
- Beck, R. 1999. Soil Analysis Handbook of Reference Methods. Soil and Plant Analysis Council, Inc. CRC Press, USA.
- Bower, C.A. and L.V. Wilcox. 1965. Soluble salts. pp 933-951. In C. A. Black *et al.* ed. Methods of Soil Analysis, Part 1. Agronomy No. 9. American Society of Agronomy Inc., Madison, Wisconsin, USA.
- Bray, R.A. and L.T. Kurtz. 1945. Determination of total organic and available form of phosphorus in soil. Soil Sci. 59: 39-45.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2006. 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories; Volume 1: General Guidance and Reporting. Institute for Global Environmental Strategies (IGES), Japan.
- Jackson, M.L. 1958. Soil chemical analysis. Prestige – Hall, Inc., New York.
- Komiyama, A. 1988. Ecological Study of on Root of Mangrove Forest in Southeast Asia. Ph.D. Thesis. Kyoto University, Kyoto, Japan.
- Komiyama, S. Pongparn and S. Kato. 2005. Common allometric equations for estimate the tree weight of mangroves. J. of Tropical Ecology 21: 471–477.
- National Soil Survey Center. 1996. Soil Survey Laboratory Method Manual. Soil Survey Investigation, Report No. 42. Version 3.0. National Resources Conservation Service, United States Department of Agriculture.
- Pratt, P.F. 1965. Potassium, pp. 1022-1030. In C.A. Black, ed. Method of Soil Analysis. Part II. Agronomy No. 9. American Society of Agronomy Inc., Madison, Wisconsin, USA.
- Walkley, A. and C.A. Black. 1934. An examination of Degtjareff method for determining soil organic matter and a proposed modification of the chromic acid titration method. Soil Sci. 37: 29-35.

**การพึ่งพิงและการเพิ่มมูลค่าของป่าจากป่าชุมชนดงมัน
ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร**

**Dependency and Value-added on Non-timber Forest Products
from Dong Mon Community Forest, Kho Nuea Sub-district,
Mueang District, Yasothon Province**

กวิสรา ภูขันธ์เงิน¹

Kawisara Phukhanngoen¹

สันติ สุขสอาด¹

Santi Suksard¹

อภิชาติ ภัทรธรรม¹

Apichart Pattaratuma¹

.....

ABSTRACT

The objectives of this study were to determine socio-economic, general information, amount dependency on non-timber forest products including studied pattern of processing and value-added of non-timber forest products from Dong Mon community forest by using the designed questionnaires and interviewed 331 of the respondents in Kho Nuea sub - district, Mueang district, Yasothon province. Using statistical analysis methods were frequency, percentage, mean, minimum and maximum.

Results of this study indicated that most of the respondents were female with their average age of 52.39 years and primary school was their educational level, Agriculture was their main occupation. The average number of household member was 4.5. The average size of land holding was 13.51 rai. The average annual their household income and their expenditure were 146,505.74 baht and 133,628.10 baht, respectively. Most of the respondents had been participated in conservation activities and received the information about forest community. There were dependency on non-timber forest products namely, firewood, wild fruits, mushroom, edible plant, edible insect, honey, bamboo, bamboo shoot, medicinal plants, edible animal, ant eggs

¹ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ. 10900

Corresponding Author : fforsss@ku.ac.th

รับต้นฉบับ 27 เมษายน 2560

รับลงพิมพ์ 17 พฤษภาคม 2560

and queen ant. The total value, net value, average net value per household and net value of people and collected non-timber forest products were 953,950 baht 748,071.10 baht 2,260.03 baht and 4,312,143.98 baht per annum, respectively. The value added and processing non-timber forest products species of this study namely, termite mushrooms in salt water, puff ball mushrooms in salt water, ant eggs in salt water and salty queen ant roasted. Total cost and processing products value were 877,856.34 baht and 1,643,315 baht per annum, respectively.

Keywords: dependency, value-added, non-timber forest products, forest community

บทคัดย่อ

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน ปริมาณการพึ่งพิงของป่าตลอดจนศึกษารูปแบบการแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าของป่า จากป่าชุมชนดงมันโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลของราษฎรที่อยู่ในตำบลคือเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร จำนวน 331 ชุด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ผลการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย 52.39 ปี มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำนา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.50 คน มีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 13.51 ไร่ รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 146,505.74 บาท/ปี และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 133,628.10 บาท/ปี ราษฎรส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ และส่วนใหญ่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนของป่าที่ราษฎรเก็บหาจากป่าชุมชนดงมัน ได้แก่ ไม้พื้น ผลไม้ป่า เห็ด พืชอาหาร แมลงกินได้ น้ำผึ้ง ไม้ไผ่ตง หน่อไม้ สมุนไพร สัตว์ ไข่แมงคาง และแม่เป้ง มูลค่าของป่าทั้งหมดเท่ากับ 953,950 บาท/ปี มูลค่าสุทธิทั้งหมดเท่ากับ 748,071.10 บาท/ปี โดยมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 2,260.03 บาท/ปี และมีมูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ของป่าของราษฎรทั้งหมดเท่ากับ 4,312,143.98 บาท/ปี การเพิ่มมูลค่าและการแปรรูปของป่าได้แก่ เห็ดโคนในน้ำเกลือ เห็ดเผาะในน้ำเกลือ ไข่แมงคางในน้ำเกลือ และแม่เป้งแก้วเกลือ ต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 877,856.34 บาท/ปี และมูลค่าสินค้าแปรรูปรวมต่อปีเท่ากับ 1,643,315 บาท/ปี

คำสำคัญ: การพึ่งพิง, การเพิ่มมูลค่า, ของป่า, ป่าชุมชน

คำนำ

ปัจจุบันของป่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ มีผลเกี่ยวข้องกับการครองชีพของประชาชนในชนบท ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าและต่อเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนจึงมีความหลากหลายทางชีวภาพของของป่ามากมายหลายชนิด และมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชาชนในชนบท และมีของป่าเพียงไม่กี่ชนิดที่ได้พัฒนามาสู่อุตสาหกรรมหรือเพาะเลี้ยง ขณะเดียวกันยังมีของป่าอีกหลายชนิดที่ยังไม่ได้รับความสนใจ หรือยังไม่ได้รับการพัฒนาและการจัดการที่ถูกต้อง(วนิดา, 2544)

ป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เป็นป่าชุมชนที่เริ่มจาก โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอี้ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดยโสธร เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ราษฎร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนได้มีส่วนร่วมด้วยหน่วยงานภาครัฐในการอนุรักษ์ ป่าไม้และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ราษฎรในชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบป่า สามารถพึ่งพิงป่าในการเก็บหาของป่า นอกจากการเก็บหาของป่า เพื่อใช้ในการดำรงชีพ และเป็นรายได้ของครอบครัวแล้วนั้น ยังมีการนำผลผลิตของป่าไปเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์โดยราษฎรในพื้นที่ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอี้ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อดำเนินการแปรรูปอาหารจากป่าชุมชน ภายใต้เครื่องหมายการค้า “วนาทิพย์” โดยมีการรับซื้อวัตถุดิบของป่า

จากชาวบ้านในพื้นที่นำมาผ่านกระบวนการถนอมอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่าและยืดอายุในการบริโภค ทั้งยังเป็นการสร้างงานและรายได้ให้กับสมาชิกในสหกรณ์ รวมถึงการคืนกำไรแก่สมาชิกเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านคุ้มครองดูแลรักษาป่าโดยองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน ผลผลิตที่ทำได้แก่ผลิตภัณฑ์เห็ดโคนในน้ำเกลือ ผลิตภัณฑ์เห็ดเผาะในน้ำเกลือ ผลิตภัณฑ์ไขมดแดงในน้ำเกลือ และผลิตภัณฑ์แม่เป็งแก้วเกลือ (สหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอี้ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำกัด, 2552) จากที่กล่าวมาข้างต้น ของป่ามีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของราษฎรในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรในพื้นที่ป่าชุมชนดงมัน ปริมาณการพึ่งพิงของป่า ตลอดจนศึกษารูปแบบการแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าของป่า จากป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธรจะทำให้ทราบถึง สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรการใช้ประโยชน์จากของป่า ตลอดจนการเพิ่มมูลค่าและการแปรรูปของป่า เพื่อนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการจัดการ และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนให้เหมาะสม เป็นต้นแบบในการพัฒนาให้กับป่าชุมชนอื่นๆ โดยส่งเสริมชุมชนให้สามารถนำของป่ามาใช้ประโยชน์ และต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่ของป่า เป็นการใช้ทรัพยากรได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความยั่งยืนเพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน

อุปกรณ์และวิธีการ

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุกข้อมูกรวบรวมจากการตรวจเอกสาร สร้างแบบสัมภาษณ์นำไปทดสอบความเชื่อมั่น ในตำบลสำราญ ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของคำถามความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และกฎระเบียบของป่าชุมชน โดยใช้สูตร KR-20 ซึ่งเป็นวิธีการของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson's) (พวงรัตน์, 2543) เมื่อทำการทดสอบเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของป่าชุมชนได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งใช้กับกลุ่มเป้าหมายคือ ราษฎรใน 15 หมู่บ้านจำนวน 1,908 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร, 2556) ในตำบลค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธรแล้วคำนวณหาจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.05 ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างเท่ากับ 331 ครัวเรือน โดยใช้การจับฉลากบ้านเลขที่ของราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่อง ของป่าที่เก็บหา การใช้ประโยชน์ ถูกลูกที่เก็บหา ปริมาณที่เก็บหา และมูลค่าของของป่า โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยคำนวณหาจำนวนครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านตามสัดส่วนการเก็บข้อมูลสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ

หนองอิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำกัด โดยใช้แบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการซึ่งรับผิดชอบในส่วนของผลิตภัณฑ์วนาพิพย์โดยตรง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมการพึ่งพิงและมูลค่าสุทธิจากของป่ามีรายละเอียดดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การใช้ประโยชน์ของป่าของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่ป่าชุมชนดงมันตำบลค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร โดยนำเสนอในรูปของตารางและแสดงค่าทางสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุดเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.2 การวิเคราะห์มูลค่าการพึ่งพิงของป่า โดยคิดในรูปของ “มูลค่าสุทธิ” (สันติ, 2549) โดยมูลค่าสุทธิจากของป่า = มูลค่าของป่าที่เก็บหามาได้ – ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น

มูลค่าของป่าที่เก็บหามาได้ = (ปริมาณของป่าที่ใช้ในครัวเรือน x ราคาตลาด) + (ปริมาณของป่าที่จำหน่าย x ราคาที่จำหน่าย)

ค่าใช้จ่ายทั้งหมด = ค่าใช้จ่ายที่ให้ได้มาซึ่งของป่าทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน + ค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายของป่าทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าเสียโอกาสของแรงงาน รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ จะคิดค่าใช้จ่ายในรูปของค่าเสื่อมราคา มูลค่าสุทธิของป่า

ที่เก็บหามาได้ทั้งหมด คือ การรวมมูลค่าสุทธิของ
ของป่าทุกประเภทรวมกัน

มูลค่าสุทธิทั้งหมด = มูลค่าสุทธิ
เฉลี่ยต่อครั้ง x จำนวนครั้งที่เก็บหาทั้งหมด

2. วิเคราะห์การเพิ่มมูลค่าและการแปรรูป ของป่า

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา
(descriptive analysis) ข้อมูลทั่วไปของ
ผู้ประกอบการ ชื่อสถานประกอบการ ที่ตั้ง
การเริ่มดำเนินการ วิธีการแปรรูป เงินทุน
การส่งเสริมและการฝึกอบรมวิธีการแปรรูป
การได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆในการแปรรูป

2.2 วิเคราะห์การเพิ่มมูลค่าและ
การแปรรูปของป่าเป็นผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ค่าใช้จ่าย
ที่มีทั้งค่าใช้จ่ายในการให้ได้มาซึ่งทรัพยากร
ค่าใช้จ่ายในการผลิต รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงิน
และค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น แรงงาน
ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ จะจ่ายในรูป
ของค่าเสื่อมราคา ในด้านการแปรรูป ได้แก่
ชนิดผลิตภัณฑ์ที่แปรรูป ปริมาณวัตถุดิบที่ใช้
ราคาวัตถุดิบที่นำมาแปรรูป แหล่งที่มาของวัตถุดิบ
จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ ขั้นตอนการแปรรูป
อุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูป จำนวนแรงงานที่ใช้การ
จัดจำหน่ายสินค้าราคาขายตลอดจนความต้องการ
ความช่วยเหลือทางด้านต่างๆ

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ศึกษา
ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.59 เพศชาย

ร้อยละ 44.41 โดยมีอายุ 41-50 และ 51-60 ปี
มากที่สุด จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 34.74
รองลงมา มีอายุ มากกว่า 60 ปี มีอายุ 31-40 ปี
และ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี คิดเป็นร้อยละ
20.55, 8.76 และ 1.21 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย
52.39 ปีระดับการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษา
ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 84.59
รองลงมาจบระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า มัธยมศึกษาตอนปลาย
และปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.76, 3.02, 2.72
และ 0.91 ตามลำดับส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ
การทำนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.64 รับจ้าง
ทั่วไป ร้อยละ 3.63 ประกอบอาชีพ รับราชการ
ค้าขาย และอื่นๆ (เลี้ยงปลา และเลี้ยงเป็ด) คิดเป็น
ร้อยละ 3.32, 1.81 และ 0.60 ตามลำดับราษฎร
ส่วนใหญ่มีอาชีพรองคิดเป็นร้อยละ 61.93
โดยประกอบอาชีพรองรับจ้างทั่วไป คิดเป็น
ร้อยละ 49.85 มีอาชีพค้าขาย และทำสวน จำนวน
เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 6.04 มีอาชีพทำนาและทำไร่
กับเลี้ยงสัตว์ จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.02
และ 1.81 ตามลำดับ และไม่มีอาชีพรองคิดเป็นร้อย
ละ 38.07 ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน
ที่พบมากที่สุด คือ 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 64.35
รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน
และ ตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 23.26 และ
12.39 ตามลำดับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย
4.50 คนโดยส่วนใหญ่เป็นคนที่เกิดในพื้นที่คิดเป็น
ร้อยละ 98.19 โดยมีการอพยพมาจากพื้นที่อื่น
เพียงร้อยละ 1.81 ราษฎรส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน
ต่ำกว่า 10 ไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.09

รองลงมา มีที่ดินทำกิน 10-20 ไร่ และมากกว่า 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.79 และ 14.80 ตามลำดับ มีที่ดินทำกินเฉลี่ย 13.51 ไร่ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ คิดเป็นร้อยละ 86.40 และที่ไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 13.60 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.39 รองลงมามีรายได้ มากกว่า 150,000 บาท/ปี และมีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 31.72 และ 26.89 ตามลำดับมีรายได้เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 146,505.74 บาท รายจ่ายต่อครัวเรือนของราษฎรต่อปีส่วนใหญ่ มีรายจ่าย 100,001-150,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.58 รองลงมามีรายจ่ายไม่เกิน 100,000 บาท และมีรายจ่ายมากกว่า 150,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 33.54 และ 26.89 ตามลำดับมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 133,628.10 บาทเมื่อเทียบรายได้กับรายจ่าย จะพบว่าราษฎรมีเงินเหลือเก็บ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 49.85 รองลงมามีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย และมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 37.46 และ 12.69 ตามลำดับราษฎรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 72.51 และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 27.49 เท่านั้น โดยร้อยละ 21.75 เป็นสมาชิกเกี่ยวกับป่าไม้ และไม่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 50.76 ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของป่าชุมชนของราษฎร อยู่ในระดับสูงและต่ำ คิดเป็นร้อยละ 91.54 และ 8.46 ตามลำดับ และระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรอยู่ในระดับสูง และต่ำ คิดเป็นร้อยละ 80.06 และ 19.94 ตามลำดับ

การพึงพิงของป่า

ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีการพึงพิงของป่า โดยสามารถแบ่งได้เป็น 12 ประเภท ดังนี้

1. ไม้พื้น พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 22.96 ซึ่งมีการเก็บหาตลอดทั้งปี โดยใช้เฉพาะในครัวเรือนชนิดของไม้พื้นที่เก็บหา 9 ชนิด คือ ไม้กรวยป่า ไม้แดง ไม้ตะแบก ไม้พะยอม ไม้มะพลับ ไม้ยางนา ไม้ยูคาลิปตัส ไม้เลื้อยคนก และไม้สาธร ปริมาณการเก็บหาทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 119 ลูกบาศก์เมตร มีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 107,100 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 64,535 บาท มีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 194.97 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาไม้พื้นของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 372,002.36 บาท

2. ผลไม้ป่า พบว่าราษฎรมีการพึงพิงผลไม้ป่าคิดเป็นร้อยละ 13.90 ซึ่งมีการเก็บหาตลอดทั้งปี โดยใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดของผลไม้ป่าที่เก็บหา 4 ชนิด คือ ตะขบป่า เล็บแมวนมควาย และมะขาม ปริมาณผลไม้ป่าที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 75.5 กิโลกรัม/ปี มีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 2,210 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 1,450 บาท มีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 4.38 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาผลไม้ป่าของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 8,358.31 บาท

3. เห็ด พบว่าราษฎรมีการพึงพิงเห็ดคิดเป็นร้อยละ 44.11 มีการเก็บหาในช่วงเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม โดยใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดของเห็ดที่เก็บหา 7 ชนิด คือ เห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดระโงก เห็ดตะไค เห็ดตับเต่า เห็ดก่อ และเห็ดหนูหนู ปริมาณเห็ดที่เก็บหาได้ต่อปี

เท่ากับ 2,239 กิโลกรัมมีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 627,070 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 521,688.20 บาท มีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 1,576.10 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาเห็ดของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 3,007,193.61 บาท

4. พืชอาหาร พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 23.87 มีการเก็บหาตลอดทั้งปี โดยใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดของพืชอาหารที่เก็บหา 10 ชนิด คือ ผักหวาน ป่า ผักคั่วขาว ผักเม็ก น้ำเต้าดำลิง กระโดน ผลขจร จีเหล็ก กระถิน และดอกขจร ปริมาณพืชอาหารที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 330.5 กิโลกรัม/ปีมีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 32,865 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 25,655.60 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 77.51 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาพืชอาหารของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 147,887.87 บาท

5. แมลงกินได้ พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 14.50 มีการเก็บหาช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – พฤศจิกายน โดยใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดของแมลงที่เก็บหา 4 ชนิด คือ จิหนู จิโปม จิ้งหรีด และ ตั๊กแตน ปริมาณแมลงกินได้ที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 176 กิโลกรัมมีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 48,610 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 46,516.40 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 140.53 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาแมลงกินได้ของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 268,136.83 บาท

6. น้ำผึ้ง พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 1.81 มีการเก็บหาช่วงเดือนมีนาคม-

พฤษภาคม โดยใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม มีปริมาณการเก็บหาต่อปีเท่ากับ 36 ขวดมีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 10,800 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 8,640 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 26.10 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาน้ำผึ้งของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 49,803.99 บาท

7. ไข่ตุง พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 1.51 มีการเก็บหาตลอดปี โดยใช้ในครัวเรือนเพียงอย่างเดียวมีปริมาณการเก็บหาต่อปีมีปริมาณ 58 ลำ มีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 1,160 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 792.80 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 2.40 บาทและมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาไข่ตุงของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 4,569.98 บาท

8. หน่อไม้ พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 26.59 มีการเก็บหาในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม โดยใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดหน่อไม้ที่เก็บหา 2 ชนิด คือ หน่อไม้ฝรั่ง และหน่อไม้ไผ่ตง ปริมาณหน่อไม้ที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 2,632 กิโลกรัมมีมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 42,610 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 13,902.20 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 42 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาหน่อไม้ของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 80,137.15 บาท

9. สมุนไพร พบว่าราษฎรมีการพึงพิงคิดเป็นร้อยละ 7.25 มีการเก็บหาตลอดทั้งปี โดยใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดสมุนไพรที่เก็บหา 6 ชนิด คือ เครือย่านาง

ขมิ้นขาว ว่านหางจระเข้ ตะไคร้ พลองเหมือด และ เพกา ปริมาณสมุนไพรที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 86.5 กิโลกรัมมีมูลค่ารวมเท่ากับ 7,815 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 7,078.80 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 21.39 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาสมุนไพรของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 40,804.68 บาท

10. สัตว์ พบว่าราษฎรมีการพึ่งพิงคิดเป็นร้อยละ 3.93 มีการเก็บหาตลอดทั้งปี โดยบริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชนิดของสัตว์ที่เก็บหา มี 3 ชนิด คือ อัง ปลา และเข้ ปริมาณสัตว์ที่เก็บหาได้ต่อปีเท่ากับ 95 กิโลกรัมมีมูลค่ารวมเท่ากับ 15,260 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 9,350.50 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 28.25 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาสัตว์ของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 53,899.56 บาท

11. ไข่มดแดง พบว่าราษฎรมีการพึ่งพิงคิดเป็นร้อยละ 5.44 มีการเก็บหาช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม โดยใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ไข่มดแดง มีปริมาณการเก็บหาต่อปีเท่ากับ 107 กิโลกรัม มีมูลค่ารวมเท่ากับ 37,450 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 30,201.60

บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 91.24 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาไข่มดแดงของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 174,092.61 บาท

12. แม่เป้ง พบว่าราษฎรมีการพึ่งพิงคิดเป็นร้อยละ 3.32 มีการเก็บหาช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม โดยใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม แม่เป้ง มีปริมาณการเก็บหาต่อปีมีปริมาณ 70 มีมูลค่ารวมเท่ากับ 21,000 บาท มีมูลค่าสุทธิเท่ากับ 18,260 บาท และมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 55.17 บาท และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาแม่เป้งของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 105,257.04 บาท

มูลค่าของป่าทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 953,950 บาท ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 205,878.90 บาท มูลค่าสุทธิทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 748,071.10 บาท โดยมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 2,260.03 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.54 ของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาของป่าจากป่าชุมชนของราษฎรทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 4,312,143.98 บาท (Table 1)

การเพิ่มมูลค่า

Table 1 Net value of local's dependency in non-timber forest products (NTFPs).

Type of NTFPs	Valued at acquisition (Baht)			Total cost (Baht)	Net value	Average	Total net
	Money	Non- money	Total		from the usage (Baht)	net value per household (Baht)	value from locals' usage (Baht)*
- Fire wood	-	107,100.00	107,100	42,565.00	64,535	194.97	372,002.36
- Wild fruits	585.00	1,625.00	2,210	760.00	1,450	4.38	8,358.31
- Mushroom	506,470.00	120,600.00	627,070	105,381.80	521,688.20	1,576.10	3,007,193.61
- Edible plant	23,415.00	9,450.00	32,865	7,209.40	25,655.60	77.51	147,887.87
- Edible insect	34,440.00	14,170.00	48,610	2,093.60	46,516.40	140.53	268,136.83
- Honey	8,100.00	2,700.00	10,800	2,160.00	8,640	26.10	49,803.99
- Bamboo	-	1,160.00	1,160	367.20	792.80	2.40	4,569.98
- Bamboo shoot	32,960.00	9,650.00	42,610	28,707.80	13,902.20	42.00	80,137.15
- Medicinal plants	4,990.00	2,825.00	7,815	736.20	7,078.80	21.39	40,804.68
- Edible animal	12,340.00	2,920.00	15,260	5,909.50	9,350.50	28.25	53,899.56
- Ant eggs	29,750.00	7,700.00	37,450	7,248.40	30,201.60	91.24	174,092.61
- Queen ant	18,300.00	2,700.00	21,000	2,740.00	18,260	55.17	105,257.04
Total	671,350.00	282,600.00	953,950	205,878.90	748,071.10	2,260.03	4,312,143.98

Remark : *Total net value is from the usage of 1,908 households.

จากการศึกษาการเพิ่มมูลค่าของป่าที่เก็บจากป่าชุมชนดงมัน เพื่อการค้าพบว่ามีการรวมตัวของราษฎรจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อดำเนินการแปรรูปอาหารจากป่าชุมชนภายใต้เครื่องหมายการค้า “วนาทิพย์” โดยได้รับเงินทุนเริ่มแรกจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 660,000 บาท วิธีการเรียนรู้ ได้รับการฝึกอบรมขบวนการแปรรูปและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตจากคณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ผลิตได้ดังนี้

1. เห็ดโคน ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปได้แก่ เห็ดโคนในน้ำเกลือ โดยใช้เห็ดโคนต่อปีจำนวน 238 กิโลกรัมที่ได้จากป่าชุมชนดงมัน โดยเห็ดโคนมีราคาต่อกิโลกรัมอยู่ในช่วง 280-350 บาท ราคาเฉลี่ยเท่ากับ 293.15 บาท แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง โดยผลิตภัณฑ์ ที่ขายมีราคาค้างนี้ เห็ดโคนในน้ำเกลือแบบขวดแก้ว ขนาด 630 กรัม ราคา 350 บาท/ขวดแบบกระป๋อง ขนาด 300 กรัม ราคา 180 บาท/กระป๋องมูลค่าของเห็ดโคนที่ใช้เป็นวัตถุดิบมีมูลค่า 69,769 บาท/ปี และเห็ดโคนแปรรูปมีมูลค่ารวม 208,950 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการแปรรูปในช่วงเดือนกรกฎาคม – ตุลาคม

2. เห็ดเผาะ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปได้แก่ เห็ดเผาะในน้ำเกลือ โดยใช้เห็ดเผาะต่อปีจำนวน 1,232 กิโลกรัม ที่ได้จากป่าชุมชนดงมัน โดยเห็ดเผาะมีราคาต่อกิโลกรัมอยู่ในช่วง 200-250 บาท ราคาเฉลี่ยเท่ากับ 236.31 บาท แรงงานที่ใช้

เป็นแรงงานที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง โดยผลิตภัณฑ์ที่ขายมีราคาค้างนี้ เห็ดเผาะในน้ำเกลือแบบขวดแก้ว ขนาด 630 กรัม ราคา 285 บาท/ขวดแบบกระป๋อง ขนาด 300 กรัม ราคา 135 บาท/กระป๋อง มูลค่าของเห็ดเผาะที่ใช้เป็นวัตถุดิบมีมูลค่า 291,132 บาท/ปี และเห็ดเผาะแปรรูปมีมูลค่ารวม 958,665 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการแปรรูปในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน

3. ไข่มัดแดง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปได้แก่ ไข่มัดแดงในน้ำเกลือ โดยใช้ไข่มัดแดงต่อปีจำนวน 614.20 กิโลกรัม ที่ได้จากป่าชุมชนดงมัน โดยไข่มัดแดงมีราคาต่อกิโลกรัมอยู่ในช่วง 280-320 บาท ราคาเฉลี่ย 314.78 บาท/กิโลกรัม แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง โดยผลิตภัณฑ์ที่ขายมีราคาค้างนี้ ไข่มัดแดงในน้ำเกลือ แบบกระป๋องใหญ่ ขนาด 300 กรัม ราคา 160 บาท/กระป๋องแบบกระป๋องเล็ก ขนาด 100 กรัม ราคา 60 บาท/กระป๋อง มูลค่าของไข่มัดแดงที่ใช้เป็นวัตถุดิบมีมูลค่า 193,339 บาท/ปี และไข่มัดแดงแปรรูปมีมูลค่ารวม 464,200 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการแปรรูปในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม

4. แม่เป้ง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปได้แก่ แม่เป้งคั่วเกลือ โดยใช้แม่เป้งต่อปีจำนวน 10.9 กิโลกรัม ที่ได้จากป่าชุมชนดงมัน โดยแม่เป้งมีราคาต่อกิโลกรัมเท่ากับ 300 บาท แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง โดย

ผลิตภัณฑ์ที่ขายมีราคาดังนี้ แม่เป้งแก้วเกลือ
แบบกระป๋องใหญ่ ขนาด 100 กรัม ราคา 120 บาท/
กระป๋อง แบบกระป๋องเล็ก ขนาด 50 กรัม ราคา
70 บาท/กระป๋อง มูลค่าของแม่เป้งที่ใช้เป็นวัตถุดิบ
มีมูลค่า 3,270 บาท/ปี และแม่เป้งแปรรูปมีมูลค่า
รวม 11,500 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการแปรรูปในช่วง
เดือนเมษายน-พฤษภาคม (Table 2)

สรุปต้นทุนทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 877,856.34
บาท ประกอบด้วย ค่าวัตถุดิบต่อปีเท่ากับ
557,510.00 บาท ค่าแรงงานต่อปีเท่ากับ 115,710.00
บาท ค่าเชื้อเพลิงและอื่นๆ ต่อปีเท่ากับ 198,182.00
บาท และค่าเสื่อมราคาต่อรอบการผลิตต่อปีเท่ากับ
6,454.34 บาท มูลค่าสินค้าแปรรูปรวมต่อปีเท่ากับ
1,643,315.00 บาท มูลค่าที่เพิ่มขึ้นของสินค้า
แปรรูปรวมต่อปีเท่ากับ 765,458.66 บาท

สรุป

จากการศึกษาพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่เป็น
เพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.39 ปี มีการศึกษาระดับ
ชั้นประถมศึกษา มีอาชีพหลักคือ การทำนา และ
อาชีพรองคือ การรับจ้าง มีสมาชิกในครัวเรือน
เฉลี่ย 4.50 คน มีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 13.51 ไร่
รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 146,505.74 บาท/ปี และ
รายจ่ายของครัวเรือน 133,628.10 บาท/ปี ราษฎร
มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ระดับความรู้เกี่ยวกับ
กฎระเบียบของป่าชุมชนของราษฎรและระดับ
ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ
ราษฎรอยู่ในระดับสูง ซึ่งราษฎรส่วนใหญ่เป็น
สมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มเกษตรกร
ของป่าที่ราษฎรมีการเก็บหาและพึ่งพิง ได้แก่
ไม้ฟืน ผลไม้ป่า เห็ด พืชอาหาร แมลงกินได้ น้ำผึ้ง

Table 2 The value of processing non-timber forest products.

Products	Material amount (kg.)	Material price range / kg.(Baht).	The value of raw material (Baht)	The value of processing products (Baht)
- termite mushrooms in salt water	238.00	280 - 350	69,769.00	208,950.00
- puff ball mushrooms in salt water	1,232.00	200 - 250	291,132.00	958,665.00
- ant eggs in salt water	614.20	280 - 320	193,339.00	464,200.00
- salty queen ant roasted	10.90	300	3,270.00	11,500.00
Total	2,095.10		557,510.00	1,643,315.00

ไม้ไผ่ตง หน่อไม้ สมุนไพร สัตว์ ไข่มดแดง และแม่เปิง มูลค่าของป่าทั้งหมดเท่ากับ 953,950 บาท/ปี มูลค่าสุทธิทั้งหมดเท่ากับ 748,071.10 บาท/ปี โดยมีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 2,260.03 บาท/ปี และมีมูลค่าสุทธิของการเก็บหาของป่าจากป่าชุมชนของราษฎรทั้งหมดเท่ากับ 4,312,143.98 บาท/ปี

ราษฎรได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำของป่ามาแปรรูป ได้แก่ เห็ดโคนในน้ำเกลือ เห็ดเผาะในน้ำเกลือ ไข่มดแดงในน้ำเกลือ และแม่เปิงคั่วเกลือ มูลค่าวัตถุดิบทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 557,510.00 บาท ค่าแรงงานต่อปีเท่ากับ 115,710.00 บาท ค่าเชื้อเพลิงและอื่นๆ ต่อปีเท่ากับ 198,182.00 บาท และค่าเสื่อมราคาต่อรอบการผลิตต่อปีเท่ากับ 6,454.34 บาท รวมต้นทุนทั้งหมดต่อปีเท่ากับ 877,856.34 บาท มูลค่าสินค้าแปรรูปรวมต่อปีเท่ากับ 1,643,315.00 บาท มูลค่าที่เพิ่มขึ้นของสินค้าแปรรูปรวมต่อปีเท่ากับ 765,458.66 บาท

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาความคิดเห็นของราษฎรเกี่ยวกับความเพียงพอของพื้นที่ป่าชุมชน พบว่าพื้นที่ป่าชุมชนในปัจจุบันไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 68.88 ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน และการเก็บหาของป่า รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่งเสริมให้

ราษฎรเพาะพันธุ์หรือเพาะเลี้ยงของป่าที่ขาดแคลน มีจำนวนน้อย และสามารถเพาะเลี้ยงได้ เช่น การเพาะเลี้ยงมดแดง การเพาะเลี้ยงผึ้ง การเพาะเลี้ยงตักแตน การเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด ตลอดจนปลูกต้นไม้ที่เป็นแหล่งทำรังของสัตว์เหล่านี้เพิ่ม ปลูกพืชอาหาร และสมุนไพรที่ขาดแคลน และมีจำนวนน้อยเพิ่ม เช่น กระโดน จี๋เหล็ก กระดิน ขจร ว่านหางจระเข้ เพกา เป็นต้น เพื่อให้ราษฎรมีทางเลือกในการพึ่งพิงของป่าอีกทางหนึ่ง เพื่อให้ป่าชุมชนยังคงมีผลผลิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. การศึกษาการแปรรูปของป่า พบว่าผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากของป่าเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาด แต่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งจะต้องรับซื้อวัตถุดิบมาจากพื้นที่อื่น ดังนั้น ควรมีการวิจัยและพัฒนาในการเพาะพันธุ์ของป่า ได้แก่ เห็ดโคน ไข่มดแดง และแม่เปิง แล้วเผยแพร่ อบรมส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงของป่าดังกล่าวในพื้นที่ทำกิน เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ นำของป่าที่เพาะเลี้ยงมาเป็นวัตถุดิบ ในการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ลดปริมาณการใช้ประโยชน์ของป่าจากป่าชุมชนและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ของป่าอีกด้วย ในส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ยังมีของป่าบางชนิดที่สามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถบริโภคนอกฤดูกาลได้ เช่น หน่อไม้หรือดอกจี๋เหล็ก อาจทำเป็นหน่อไม้ดองเกลือหรือเป็นดอกจี๋เหล็กอัดก้อนแช่แข็ง เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ของป่าได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรม
และสังคมศาสตร์. สำนักงานทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

วนิดา สุบรรณเสณี. 2544. ของป่าในประเทศไทย.
พิมพ์ครั้งที่ 3. ส่วนป่าชุมชน สำนักส่งเสริม
การปลูกป่า กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

สหกรณ์การเกษตรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ
หนองอึ่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จำกัด. 2552. ข้อมูลสังเขปผลิตภัณฑ์
วนาพิพย์.สหกรณ์การเกษตรในโครงการ
พัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่ง อันเนื่อง
มาจากพระราชดำริจังหวัดยโสธร.

สันติ สุขสอาด. 2549. การประเมินค่าป่าไม้.
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพฯ.

องค์การบริหารส่วนตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง
จังหวัดยโสธร. 2556. ข้อมูลทั่วไป ตำบล
ค้อเหนือ จังหวัดยโสธร. ที่ทำการองค์การ
บริหารส่วนตำบลค้อเหนือ หมู่ที่ 2 ตำบล
ค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร.

Yamane, T. 1973. Statistics an introduction
analysis. Harper & Row Publisher,
New York.

**การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด**

**People Participation in Bueng Ngam Sub-district Civil State Check Dam
Project, Nong Phok District, Roi Et Province**

ก้องเกียรติ เต็มตำนาน¹

Kongkiat Temtumnan¹

กิตติชัย รัตนะ¹

Kitichai Rattana¹

อภิชาติ ภัทรธรรม¹

Apichart Pattaratuma¹

.....

ABSTRACT

The objectives of this study were to determine socio-economic characteristics, participation levels and factors affecting people participation in at Bueng Ngam sub-district civil state check dam project, Nong Phok district, Roi Et province. Data gathered by employing the designed questionnaires interviewed 214 respondents of the sampled household who located in 3 villages of Bueng Ngam sub-district, Nong Phok district, Roi Et province. Statistical analysis methods employed for testing the setting hypothesis were t-test and F-test and with the given significant level of 0.05.

The results of this study indicated that most of the respondents were male with their average ages of 46.77 years. Their educational level was at middle school, average number of household member and household labor were at 4 and 2.96 persons, respectively. Agriculture (agronomy/paddy/ horticulture) was their main occupation. Their average annual household income and expenditure were 59,390.65 and 50,855.14 baht per year, respectively. Their average resettled period were 36.62 years. Most of them having knowledge about civil state project and forest resource conservation at the high and the moderate level, respectively. People participation in Bueng Ngam sub-district civil state check dam project at the less level

¹ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : kongkiat_tem@hotmail.com

รับต้นฉบับ 15 พฤษภาคม 2560

รับลงพิมพ์ 6 มิถุนายน 2560

with the average score of 2.52. Factors affecting people participation in Bueng Ngam sub-district civil state check dam project were educational level, household income, resettled period, training course attendance and knowledge about forest resource conservation.

Keywords: participation, people, Bueng Ngam sub-district civil state check dam project, Roi Et province

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายพระราชรัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ข้อมูลการศึกษารวบรวมโดยใช้แบบสอบถามไปสอบถามราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในท้องที่ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 3 หมู่บ้าน รวมจำนวน 214 ครัวเรือน วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าสถิติ t-test และค่าสถิติ F-test กำหนด นัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 ($p = 0.05$)

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 46.77 ปี มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน และ 2.96 คนตามลำดับ มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน ทำไร่) เป็นอาชีพหลัก มีรายได้และมีรายจ่าย รวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 59,390.65 บาท และ 50,855.14 บาทตามลำดับ มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน เฉลี่ย 36.62 ปี มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายพระราชรัฐ และมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับมากและอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝายพระราชรัฐ ตำบลบึงงามอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายพระราชรัฐตำบลบึงงาม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับการฝึกอบรม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม ราษฎร โครงการฝายพระราชรัฐตำบลบึงงาม จังหวัดร้อยเอ็ด

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศในภูมิภาคเขตร้อนที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ แต่ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างมาก สาเหตุหลักเกิดมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรภายในประเทศ ส่งผลทำให้มีความต้องการที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินเพิ่มมากขึ้น ราษฎรได้เข้าไปบุกรุกแผ้วถาง ยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น มาอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของชาติจึงตกอยู่ในภาวะวิกฤตและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ตามมาก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงมากขึ้น เช่น เกิดอุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีราษฎรได้เข้าไปบุกรุกตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่ากว้างและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าอนุรักษ์มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าที่อยู่บนที่ราบสูงเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยหรือลำธารสายแรก ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ซึ่งมีคุณสมบัติสามารถดูดซับและกักเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้เป็นน้ำใต้ดิน ต้นน้ำลำธาร จึงเปรียบเสมือนเป็นอ่างเก็บน้ำธรรมชาติที่ค่อยๆ ปลดปล่อยน้ำให้ไหลซึมหล่อเลี้ยงลำธาร ทำให้มีน้ำไหลอย่างต่อเนื่องตลอดปี (นิวัติ, 2547) หากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ถูกบุกรุกจนเสื่อมโทรม ปัญหาภัยแล้งจะเกิดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2556 โดยกรมป่าไม้

ร่วมกับคณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 มีเนื้อที่ป่าไม้เหลืออยู่ 102.12 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของพื้นที่ประเทศเท่านั้น (กรมป่าไม้, 2559)

รัฐบาลในยุคของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดนโยบายภายใต้โครงการประชารัฐ ซึ่งเป็นนโยบายและแนวทางการดำเนินงานสานพลังประชารัฐ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐในระดับพื้นที่ในทุกมิติ มุ่งเน้นให้ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่พร้อมที่จะเสียสละทุ่มเททำงานผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นแนวทางปฏิบัติโดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อที่จะทำให้ประชาชนมีความสุข มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประเทศชาติเข้มแข็ง มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มนวัตกรรมในการผลิตแปรรูปให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งนโยบายภายใต้โครงการประชารัฐ มุ่งเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเสนอแนวคิด เสนอโครงการตามความต้องการ และมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการด้วยตนเองบนพื้นฐานความพอเพียง ในทุกขั้นตอน (รัฐบาลไทย, 2559) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ดำเนินโครงการประชารัฐเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในรูปแบบต่างๆ เช่น การปลูกฟื้นฟูสภาพป่าอนุรักษ์และป่าเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม การก่อสร้างฝาย

ประชารัฐ การปล่อยสัตว์บกและสัตว์น้ำคืนสู่ธรรมชาติ เป็นต้น

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้อนุมัติโครงการสร้างฝายประชารัฐเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ประจำปี พ.ศ. 2559 โดยมีเป้าหมายการสร้างฝายประชารัฐ (ฝายชะลอน้ำแบบผสมผสาน) ในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เสื่อมโทรมพื้นที่ 25 ลุ่มน้ำหลักที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมฯ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติทางบก 106 แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 58 แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 68 แห่ง รวม 232 พื้นที่แต่ละพื้นที่สร้างฝายประชารัฐพื้นที่ละ 30 – 40 แห่ง รวม 8,984 แห่งภายในปี พ.ศ. 2559 ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2559) ซึ่งสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 (ขอนแก่น) สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มีการสร้างฝายประชารัฐในพื้นที่รับผิดชอบ โดยพื้นที่แห่งหนึ่งที่ได้ดำเนินโครงการ คือ โครงการสร้างฝายประชารัฐตำบลบึงงาม ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ทองที่บ้านหนองแซ่พัฒนา หมู่ที่ 6 ตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราษฎรในพื้นที่ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงามเพื่อต้องการทราบว่าราษฎรในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐในการดำเนินโครงการดังกล่าวอยู่ในระดับใด มีปัญหาอุปสรรค และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนิน

งานโครงการฝายประชารัฐอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ประกอบการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินโครงการฝายประชารัฐด้านทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 (ขอนแก่น) ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐาน

ผู้ศึกษาได้กำหนดสมมติฐานไว้ว่า ราษฎรที่มีอายุระดับการศึกษาจำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับการฝึกอบรม ความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ และราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่างกัน มีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

อุปกรณ์

1. แบบสอบถาม
2. อุปกรณ์เครื่องเขียน
3. เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรม

สำเร็จรูป

วิธีการ

การกำหนดประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

1. การกำหนดประชากรศึกษา ได้แก่ ราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในท้องที่ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 3 หมู่บ้าน รวมจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 479 ครัวเรือน ประกอบด้วย (1) บ้านหนองแซง หมู่ที่ 3 จำนวน 141 ครัวเรือน (2) บ้านหนองแซ หมู่ที่ 4 จำนวน 168 ครัวเรือน และ (3) บ้านหนองแซพัฒนา หมู่ที่ 6 จำนวน 170 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษากำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้จำนวนครัวเรือนราษฎรที่ตั้งบ้านเรือน อยู่อาศัยในท้องที่ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 3 หมู่บ้าน รวมจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 479 ครัวเรือน มาคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ Krejcie and Morgan (1970) ดังสมการ (1)

$$n = \frac{\chi^2 Np(1-p)}{e^2 (N-1) + \chi^2 p(1-p)} \quad (1)$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร (479 ครัวเรือน)

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ (0.05)

χ^2 = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% ($\chi^2 = 3.841$)

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจ

ในประชากร (ถ้าไม่ทราบให้กำหนด $p = 0.5$)

ผลการคำนวณได้ขนาดราษฎรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 214 ครัวเรือน แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 3 หมู่บ้าน ดังนั้น การเก็บข้อมูลจากกลุ่มราษฎรตัวอย่างต้องเก็บข้อมูลแต่ละหมู่บ้านตามสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งสามารถคำนวณหาจำนวนครัวเรือนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านตามสัดส่วนที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของสุบงกช (2526) ดังสมการ (2)

$$n = n \frac{N_i}{N} \quad (2)$$

กำหนดให้ n_i = จำนวนครัวเรือนราษฎรตัวอย่างของหมู่บ้าน i

n = จำนวนครัวเรือนราษฎรตัวอย่างของการศึกษา (214 ครัวเรือน)

N_i = จำนวนครัวเรือนราษฎรทั้งหมดของหมู่บ้าน i

N = จำนวนครัวเรือนราษฎรของทั้ง 3 หมู่บ้าน (479 ครัวเรือน)

i = หมู่บ้านที่ 1, 2 และหมู่บ้านที่ 3
จากการคำนวณทำให้ได้ขนาดราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ (1) บ้านหนองแซง หมู่ที่ 3 จำนวน 63 ครัวเรือน (2) บ้านหนองแซ หมู่ที่ 4 จำนวน 75 ครัวเรือน และ (3) บ้านหนองแซพัฒนา หมู่ที่ 6 จำนวน 76 ครัวเรือน

การสร้างและการทดสอบแบบสอบถาม

1. การสร้างแบบสอบถาม ดำเนินการศึกษา ค้นคว้าวิธีการ และดัดแปลงแบบสอบถามของผู้ที่เคยศึกษาวิจัยในเรื่องลักษณะเดียวกันนำมาปรับปรุงให้มีคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกำหนดเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2. การทดสอบแบบสอบถาม มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

2.1 นำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้นของแบบสอบถาม

2.2 การทดสอบแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (pre-test) กับราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านหนองแวงคง หมู่ที่ 2 ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของคำถามตัวแปรตาม นำผลที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธีการ Cronbach's alpha (พวงรัตน์, 2540) รวมถึงทดสอบค่าความเชื่อมั่นของคำถาม

ความรู้เกี่ยวกับโครงการประชารัฐ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใช้สูตรทดสอบ KR – 20 (ลิวน และอังคณา, 2524) และใช้สูตรหาค่าความแปรปรวน (พวงรัตน์, 2540) ดังสมการ (3) และสมการ (4) ตามลำดับ

(1) สูตรการทดสอบความเชื่อมั่น (KR – 20)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{St} \right\} \quad (3)$$

กำหนดให้ r_{tt} = ค่าความเชื่อมั่นของคำถามทั้งหมด

n = จำนวนข้อคำถามในแบบทดสอบ

p = สัดส่วนของผู้ตอบถูกในแต่ละข้อ

q = สัดส่วนของผู้ตอบผิดในแต่ละข้อ

ข้อ (1-p)

St = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ทั้งหมด

(2) สูตรการหาความแปรปรวน

$$St^2 = \frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)} \quad (4)$$

กำหนดให้ St = ค่าความแปรปรวน

n = จำนวนผู้ตอบแบบทดสอบ

$\sum x^2$ = ผลรวมคะแนนของผู้ตอบ

แบบทดสอบแต่ละคนยกกำลังสอง

$(\sum x)^2$ = กำลังสองของผลรวมคะแนนที่ผู้ตอบแบบทดสอบทุกคนได้

ผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นคำถามตัวแปรตาม ความรู้เกี่ยวกับโครงการประชารัฐ และคำถามความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เท่ากับ 0.96, 0.84 และ 0.82 ตามลำดับ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบ ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับราษฎรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาต่อไป

การวัดระดับการมีส่วนร่วม

การวัดระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการใช้คำถามในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถามมาวัดระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าว โดยคำถามแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 5 คำตอบ และมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตรวัดตามแบบของ Likert's scale (ประภาเพ็ญ, 2526) ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนที่ได้
มีส่วนร่วมมากที่สุด	5 คะแนน
มีส่วนร่วมมาก	4 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	3 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	2 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด - ไม่มีส่วนร่วม	1 คะแนน

จากเกณฑ์การให้คะแนนการมีส่วนร่วมดังกล่าว สามารถนำมาจัดแบ่งอันดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับเพื่อบ่งบอกระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมรายด้าน หรือระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายข้อ ทั้งนี้การแบ่งอันดับการมีส่วนร่วมสามารถกำหนดได้ดังปรากฏตามสมการ (5)

เมื่อได้ค่าอันดับการมีส่วนร่วมแล้ว สามารถกำหนดความหมายของระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการนำคะแนนคำตอบการมีส่วนร่วมแต่ละข้อของราษฎรทุกรายมาหาค่าเฉลี่ยของคำตอบ หลังจากนั้นจึงนำค่าเฉลี่ยคำตอบทุกข้อของราษฎรทุกรายมาหาค่าเฉลี่ยอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับอันดับการมีส่วนร่วมที่กำหนดไว้จะสามารถบ่งบอกระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ต่อไป ทั้งนี้ระดับการมีส่วนร่วมแต่ละอันดับการมีส่วนร่วมที่กำหนดความหมายได้ ดังนี้

ได้ค่าเฉลี่ย 1 – 1.80 หมายถึง ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับน้อยที่สุด - ไม่มีส่วนร่วม

ได้ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

ได้ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง

$$\text{อันดับการมีส่วนร่วม} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนขั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \quad (5)$$

ได้ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประมงรัฐบาลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับมาก ได้ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประมงรัฐบาลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการทดสอบและแก้ไขข้อบกพร่องเป็นที่เรียบร้อยแล้วไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) กับราษฎรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาตามหมู่บ้านและจำนวนที่คำนวณได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยวิธีจับฉลากเลขที่บ้านของราษฎรตัวอย่าง โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนซึ่งเป็นตัวแทนของครัวเรือนตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาในแบบสอบถามมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรตัวอย่าง โดยใช้สถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

2. การวิเคราะห์สถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน เป็นการวิเคราะห์เพื่อทดสอบหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประมงรัฐบาลบึงงาม อำเภอนองพอก

จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้ค่าสถิติ t-test กับตัวแปรอิสระที่แบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม และใช้ค่าสถิติ F-test กับตัวแปรอิสระที่แบ่งกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป กำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 (p-value = 0.05) หรือที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติร้อยละ 95

ผลและวิจารณ์

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรตัวอย่าง

1. เพศ พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.28 ในส่วนที่เหลือเป็นเพศหญิง ร้อยละ 39.72

2. อายุ พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่อายุ 40 – 49 ปี ร้อยละ 31.77 รองลงมา มีอายุ 50 – 59 ปี มากกว่า 59 ปี 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.90, 19.16 และ 18.69 ตามลำดับ น้อยที่สุดมีอายุน้อยกว่า 30 ปี ร้อยละ 7.48 มีอายุเฉลี่ย 46.77 ปี มากที่สุด 79 ปี และน้อยที่สุด 19 ปี

3. ระดับการศึกษา พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่อายุมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 45.33 รองลงมา มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 33.20, 16.35 และ 2.80 ตามลำดับ น้อยที่สุดมีการศึกษาระดับปวท./ปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 2.34

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่อายุมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน ร้อยละ 55.14 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน ร้อยละ 31.78 น้อยที่สุดมีจำนวนสมาชิกใน

ครัวเรือน 1 – 2 คน ร้อยละ 13.08 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มากที่สุด 8 คน และน้อยที่สุด 1 คน

5. จำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3 - 4 คน ร้อยละ 47.25 รองลงมา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 – 2 คน ร้อยละ 42.50 น้อยที่สุด มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 4 คน ร้อยละ 10.25 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.96 คน มากที่สุด 6 คน และน้อยที่สุด 1 คน

6. อาชีพหลักพบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน ทำไร่) เป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 88.32 ในส่วนที่เหลือมีอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท และมีอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 4.67, 3.74, 1.87 และ 1.40 ตามลำดับ

8. รายได้รวมของครัวเรือนต่อปี พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่มีรายได้รวมของครัวเรือน ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 47.66 รองลงมา มีรายได้รวมของครัวเรือนต่อปี 50,000 – 100,000 บาท ร้อยละ 43.93 น้อยที่สุด มีรายได้รวมของครัวเรือนต่อปีมากกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 8.41 มีรายได้รวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 59,390.65 บาท

9. รายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปี พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่มีรายจ่ายรวมของครัวเรือน ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 52.34 รองลงมา มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปี

50,000 - 100,000 บาท ร้อยละ 41.59 น้อยที่สุด มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปีมากกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 6.07 มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 50,855.14 บาท

10. ภูมิลำเนาเดิม พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ดั้งเดิมในหมู่บ้าน ร้อยละ 94.86 ในส่วนที่เหลือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ร้อยละ 5.14

11. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 30 – 39 ปี ร้อยละ 30.84 รองลงมา มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 30 ปี 40 - 49 ปี 50 – 59 ปี และมากกว่า 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.70, 25.70, 11.22 และ 6.54 ตามลำดับ มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 36.62 ปี มากที่สุด 100 ปี และน้อยที่สุด 1 ปี

12. การได้รับข้อมูลข่าวสาร พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 69.63 ที่เหลือไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 30.37 โดยในส่วนที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่เคยได้รับจากสื่อโทรทัศน์ ร้อยละ 55.61 รองลงมา เคยได้รับจากผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ร้อยละ 43.92 น้อยที่สุดเคยได้รับจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 2.34

13. การได้รับการฝึกอบรม พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรม ร้อยละ 74.30 ที่เหลือไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ร้อยละ 25.70 โดยในส่วนที่เคยได้รับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรเยาวชน

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 59.81 รองลงมา
เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการปลูกป่าเศรษฐกิจ
ร้อยละ 46.73 น้อยที่สุดเคยได้รับการฝึกอบรม
หลักสูตรเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ร้อยละ 2.80

14. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่า
ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม
ทางสังคม ร้อยละ 89.72 ที่เหลือไม่เป็นสมาชิก
กลุ่มทางสังคม ร้อยละ 10.28 โดยในส่วนที่เป็น
สมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 80.37 รองลงมา
เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ
49.07 น้อยที่สุดเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 11.68

15. ความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ
พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีความรู้
เกี่ยวกับ นโยบายประชารัฐอยู่ในระดับมาก ร้อยละ
71.96 รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ
อยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็น
ร้อยละ 27.10 และ 0.94 ตามลำดับ ได้คะแนนเฉลี่ย
7.19 คะแนน

16. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้ พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มี
ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ใน
ระดับปานกลาง ร้อยละ 50.00 รองลงมา มีความรู้
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับมาก
และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 41.59 และ
8.41 ตามลำดับ ได้คะแนนเฉลี่ย 3.78 คะแนน

ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝาย ประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอกจังหวัด ร้อยเอ็ด

จากผลการศึกษาเมื่อทำการแบ่งคะแนน
การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐ
ตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ออกเป็น 5 ช่วงเท่าๆ กัน พบว่าราษฎรที่ทำการศึกษา
ส่วนใหญ่ได้คะแนนการมีส่วนร่วม 44- 62 คะแนน
ร้อยละ 49.07 รองลงมาได้คะแนนการมีส่วนร่วม
63 – 81 คะแนน ร้อยละ 29.91 ได้คะแนนการมี
ส่วนร่วมเฉลี่ย 60.45 คะแนน มากที่สุด 109 คะแนน
และน้อยที่สุด 26 คะแนน รายละเอียดปรากฏ
ตาม Table 1

เมื่อหาค่าเฉลี่ยการตอบคำถามแต่ละข้อ
และทุกข้อของราษฎรทุกราย แล้วนำไปเปรียบเทียบกับ
อันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ พบว่า ระดับการมี
ส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐ
ตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 (ราษฎรมีส่วนร่วมใน
โครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงามอยู่ในระดับ
ค่อนข้างน้อย) จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ (1) การมี
ส่วนร่วมศึกษาปัญหา ราษฎรมีส่วนร่วมอยู่ใน
ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.76 (2) การมีส่วนร่วม
วางแผนงาน ราษฎรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้าง
น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.50 (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน
ราษฎรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย
2.52 และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และ
ประเมินผลการปฏิบัติงาน ราษฎรมีส่วนร่วมอยู่ใน
ระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.33

Table 1 Participation' points of people in Bueng Ngam sub-district civil state check dam project, Nong Phok district, Roi Et province.

Participation' points	n = 214	Percentage	Remark
Least participation (24 – 43 points)	28	13.08	Mean = 60.45 points
Less participation (44 – 62 points)	105	49.07	Maximum = 109 points
Moderate participation (63 – 81 points)	64	29.91	Minimum = 26 points
Very participation (82 – 101 points)	8	3.74	
Most participation (102 – 120 points)	9	4.20	

การทดสอบสมมติฐาน

1. อายุ การศึกษาได้แบ่งอายุของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีอายุน้อย (19 - 39 ปี) (2) ราษฎรที่มีอายุปานกลาง (40 - 59 ปี) และ (3) ราษฎรที่มีอายุมาก (60 - 79 ปี) ($\bar{X}$ = 2.605, 2.538 และ 2.373 ตามลำดับ) พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($F = 1.095$, ค่า $p = 0.336$)

2. ระดับการศึกษาการศึกษาได้แบ่งระดับการศึกษาของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎร ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (2) ราษฎรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ (3) ราษฎรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือสูงกว่า ($\bar{X}$ = 2.441, 2.475 และ 2.734 ตามลำดับ) พบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงามอำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($F = 3.185$, ค่า $p = 0.043$) ผลการวิเคราะห์รายคู่พบว่า (1) ราษฎรที่มีการศึกษาระดับ

ประถมศึกษา กับราษฎรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือสูงกว่า และ (2) ราษฎรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับราษฎรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือสูงกว่ามีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $p = 0.038$ และ 0.022 ตามลำดับ) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรที่มีการศึกษาสูงย่อมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดีกว่าราษฎรที่มีการศึกษาต่ำ

3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การศึกษาได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย (1 - 4 คน) และ (2) ราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก (5 - 8 คน) ($\bar{X}$ = 2.499 และ 2.565 ตามลำดับ) พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($t = -0.678$, ค่า $p = 0.498$)

4. อาชีพหลักการศึกษาได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีอาชีพหลักภาคเกษตรกรรม และ (2) ราษฎรที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรม ($\bar{X} = 2.511$ และ 2.585 ตามลำดับ) พบว่าอาชีพหลักเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($t = -0.525$, ค่า $p = 0.600$)

5. รายได้ของครัวเรือน การศึกษาได้แบ่งรายได้ของครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย และ (2) ราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก ($\bar{X} = 2.421$ และ 2.634 ตามลำดับ) พบว่า รายได้ของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($t = -2.362$, ค่า $p = 0.019$) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมากย่อมมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการได้ดีกว่าราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย

6. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การศึกษาได้แบ่งระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน (1 - 34 ปี) (2) ราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานปานกลาง (35 - 67 ปี) และ (3) ราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน (68 - 100 ปี) ($\bar{X} = 2.395$, 2.621 และ 2.693 ตามลำดับ) พบว่าระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($F = 3.305$, ค่า $p = 0.039$) ผลการวิเคราะห์รายคู่

พบว่า ราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นานกับราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานปานกลางมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงามแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $p = 0.013$) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนานย่อมมีความตระหนักในการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมในพื้นที่มากกว่าราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน

7. การได้รับการฝึกอบรม การศึกษาได้แบ่งการได้รับการฝึกอบรมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม และ (2) ราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรม ($\bar{X} = 2.313$ และ 2.591 ตามลำดับ) พบว่าการได้รับการฝึกอบรมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงามอำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($t = -2.717$, ค่า $p = 0.007$) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรมย่อมที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

8. ความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ การศึกษาได้แบ่งความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐน้อย - ปานกลาง (2 - 6 คะแนน) และ (2) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐมาก (7 - 10 คะแนน) ($\bar{X} = 2.627$ และ 2.478 ตามลำดับ) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงามอำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($t = 1.478$, ค่า $p = 0.141$)

9. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การศึกษาได้แบ่งความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย (0 - 3 คะแนน) (2) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลาง (4 - 6 คะแนน) และ (3) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก (7 - 10 คะแนน) ($\bar{X} = 2.186, 2.501$ และ 2.610 ตามลำดับ) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ($F = 3.211$, ค่า $p = 0.042$) ผลการวิเคราะห์รายคู่ พบว่า (1) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย กับราษฎรที่มีความรู้

เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลาง และ (2) ราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย กับราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก มีส่วนร่วมในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $p = 0.030$ และ 0.028 ตามลำดับ) สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากย่อมเล็งเห็นประโยชน์ของการจัดทำฝายประชารัฐที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้มากกว่าราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย

ทั้งนี้ รายละเอียดผลการทดสอบหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ปรากฏตาม Table 2

Table 2 Factors affecting people participation in Bueng Ngam sub-district civil state check dam project, Nong Phok district, Roi Et province.

Independent variables	t-test	F-test	p-value
1. Age		1.095	0.336
2. Educational level		3.185	0.043*
3. Number of household member	-0.678		0.498
4. Major occupation	-0.525		0.600
5. Household income	-2.362		0.019*
6. Resettled period		3.305	0.039
7. Training course attendance	-2.717		0.007*
8. Knowledge about civil state policy	1.478		0.141
9. Knowledge about forest resource conservation		3.211	0.042*

Remark * = Statistically significant at the 0.05 level

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในท้องที่ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปว่าราษฎรตัวอย่างที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.77 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน ทำไร่) เป็นอาชีพหลัก มีรายได้และมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 59,390.65 บาท และ 50,855.14 บาท ตามลำดับ มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 36.62 ปี เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร เคยได้รับการฝึกอบรม เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐอยู่ในระดับมาก และมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปว่า ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงามอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับการฝึกอบรม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อเสนอแนะ

1. ราษฎรมีส่วนร่วมในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52) ดังนั้น การดำเนินโครงการประชารัฐของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพยากรป่าไม้ในอนาคตจำเป็นต้องรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการให้กับราษฎรในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของโครงการอย่างทั่วถึง เพื่อให้ราษฎรเล็งเห็นความสำคัญของโครงการ และคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรออกประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจหรือจัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ให้กับราษฎรในพื้นที่อย่างทั่วถึงเพื่อส่งเสริมให้ราษฎรมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และหันเข้ามาเป็นแนวร่วมในการดำเนินโครงการประชารัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในอนาคตเพิ่มมากขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรนำปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรมาใช้ประกอบการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินโครงการประชารัฐที่เกี่ยวกับด้านทรัพยากรป่าไม้ในอนาคตให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป เช่น ราษฎรในพื้นที่ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ

เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ขาดการพบปะ เยี่ยมเยือน และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโครงการ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้กับราษฎรในพื้นที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมป่าไม้. 2559. เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ.2516 - 2556. แหล่งที่มา: <http://www.forest.go.th>, 5 กันยายน 2559.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2559. โครงการสร้างฝายประชารัฐเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา).

นิวัติ เรืองพานิช. 2547. หลักการจัดการลุ่มน้ำ. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, กรุงเทพฯ.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526. ทักษะคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

รัฐบาลไทย. 2559. นโยบายและแนวทางการดำเนินงานสานพลังประชารัฐเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐในระดับพื้นที่. แหล่งที่มา: <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/government-th1/item/102750-102750>, 5 กันยายน 2559.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2524. หลักการวิจัยทางการศึกษา. โรงพิมพ์ทวีกิจการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

สุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Krejcie, R. V. and E. W., Morgan. 1970. Educational and Psychological Measurement. Texas University, Texas.

การออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

พยงค์ นัตริวิรุฬห์¹

.....

คำนำ

บทความฉบับที่แล้ว (ปีที่ 10 ฉบับที่ 19 มกราคม - มิถุนายน 2559) ผู้เขียนได้นำเอาพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาอธิบายความด้วย ปรากฏผลตอบรับจากผู้อ่านเป็นที่น่าพอใจ ผู้เขียนได้ประมวลคำถามจากผู้อ่าน เรื่องหนึ่งที่สำคัญและสอบถามมามาก คือเรื่องการประกาศกำหนดให้พื้นที่เป็นเขตพื้นที่คุ้มครอง สิ่งแวดล้อม ความว่าการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายฉบับใด มาตราใด และออกเป็นประกาศจะถูกต้องหรือไม่ ดังนั้นหากจะนำเรื่อง “การออกกฎกระทรวง กำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” มาอธิบายความ ก็น่าจะเกิดประโยชน์ทั้งผู้ที่มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย และผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวง

ที่ออกมาบังคับใช้ ประโยชน์ตามที่ผู้เขียนสาธยายมานี้ จึงได้ขอยุติที่เป็นชื่อของบทความในครั้งนี้อย่าง **เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม**

ก่อนที่ผู้เขียนจะอธิบายความให้ทราบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม มาตรา 42-45

มาตรา 42 บัญญัติว่า “การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นไปตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 35 และตามกฎหมายว่าด้วยกรนั้น”

¹ อาจารย์พิเศษภาควิชานิเวศศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : wiiron_chat4u@hotmail.com

รับต้นฉบับ 5 กันยายน 2559

รับลงพิมพ์ 24 พฤษภาคม 2560

มาตรา 43 บัญญัติว่า “ในกรณีที่น่าปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผล กระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่าย หรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรม อันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม”

มาตรา 44 บัญญัติว่า “ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ หรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติ หรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของพื้นที่นั้น จากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้าง หรือดำเนินการในพื้นที่นั้น ให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขต หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศตามธรรมชาติ หรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น”

มาตรา 45 บัญญัติว่า “ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสมเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้”

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้วให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีโดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ความในมาตรา 42 ถึง มาตรา 45 จำแนกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กรณีที่พื้นที่นั้นมี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้อยู่แล้ว (มาตรา 42 และมาตรา 45)

ส่วนที่ 2 กรณีที่พื้นที่นั้นมีข้อเท็จจริงลักษณะพื้นที่เป็นการเฉพาะ (มาตรา 43 และมาตรา 44)

ส่วนที่ 1 กรณีที่พื้นที่นั้นมี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้อยู่แล้ว (มาตรา 42 และมาตรา 45)

1. ความในมาตรา 42

การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นไปตาม

1.1 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 35 หมายความว่า แผนฯ ที่จัดทำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 4) โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อปฏิบัติตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนดตามมาตรา 13(1)

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

นโยบาย หมายความว่า หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ

แผน หมายความว่า สิ่งที่กำหนดไว้ถือเป็นแนวทางดำเนินการ

1.2 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 สำหรับพื้นที่ใน “เขตอุทยานแห่งชาติ” และ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 สำหรับพื้นที่ใน “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า”

(ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 12 บัญญัติว่า “ให้มีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานกรรมการคนหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรองประธานกรรมการคนที่สอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่เกินแปดคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ ในจำนวนนี้จะต้องมีผู้แทนภาคเอกชนร่วมอยู่ด้วย ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งและปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขาธิการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้พิจารณาแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีผลงานและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรา 13 บัญญัติว่า “คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

...”)

มาตรา 35 บัญญัติว่า “ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” เพื่อปฏิบัติตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งกำหนดขึ้นตามมาตรา 13(1)

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่งให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

...”)

2. ความในมาตรา 45 บัญญัติว่า “ในพื้นที่ใดที่มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว”

2.1 “เขตอนุรักษ์” มีความหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ว่า “เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยวและเขตพื้นที่คุ้มครอง

อย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด” จะสังเกตเห็นได้ว่า นอกจากหมายความถึงพื้นที่ที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว ยังหมายความรวมถึงเขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติ ตามที่มีกฎหมายกำหนดด้วย ดังนั้นสาระสำคัญของ “เขตอนุรักษ์” ตามกฎหมายฉบับนี้ เป็นกรณีที่มีกฎหมายพิเศษบังคับใช้ในพื้นที่นั้น

(ดูหนังสือคำอธิบาย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และระเบียบฯ หัวข้อ “เขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว” และ “เขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด” พยงค์, 2558)

2.2 “เขตผังเมืองรวม” หมายความว่า เขตที่มีแผนผัง นโยบายและโครงการรวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคม และการขนส่ง การสาธารณูปโภคบริการสาธารณะและสภาพแวดล้อมเพื่อบรรลุดัตุประสงค์ของการผังเมือง

2.3 “เขตผังเมืองเฉพาะ” หมายความว่า เขตที่มีแผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่งหรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง

“เขตผังเมืองรวม” และ “เขตผังเมืองเฉพาะ” มีความหมายตามนิยามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 มาตรา 4

2.4 “เขตควบคุมอาคาร” มีความหมายตามนิยามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550 มาตรา 4

2.5 “เขตนิคมอุตสาหกรรม” หมายความว่า “นิคมอุตสาหกรรม” ตามนิยามพระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ความว่า “เขตอุตสาหกรรมทั่วไปหรือเขตประกอบการเสรี”

2.6 “เขตควบคุมมลพิษ” หมายความว่า “เขตควบคุมมลพิษ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 3 เขตควบคุมมลพิษ มาตรา 59 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่าท้องที่ใดมีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษเพื่อดำเนินการ ควบคุมลด และขจัดมลพิษได้

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้...

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตรายและมลสารอื่น ๆ รวมทั้ง กาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้ง

จากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิด หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึงรังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่น ๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

จะเห็นได้ว่า ความในมาตรา 45 วรรคแรก เป็นกรณีพื้นที่นั้นมี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้ อยู่แล้วเช่นเดียวกับมาตรา 42 แต่มีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่เป็นปัญหา กฎหมายจึงบัญญัติทางออกไว้ให้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

(1) “มีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤติ ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

“วิกฤติ” หมายความว่า อยู่ในขั้นล่อแหลมต่ออันตราย

“ทันที” หมายความว่า ในขณะนั้นเองทันทีทันใดหรือทันใดนั้น

(2) “ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้”

ตามที่ผู้เขียนได้อธิบายความมาแล้วว่า มาตรา 45 เป็นกรณีที่พื้นที่นั้นมีกฎหมายพิเศษ บังคับใช้อยู่แล้ว แต่มีข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาตามข้อ(1)และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายพิเศษเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาใน

แต่ละพื้นที่นั้น หรือใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษ
นั้นแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงได้
ตามข้อ (2)

กฎหมายบัญญัติทางออกตามมาตรา 45
วรรคแรกตอนท้ายไว้ว่า “ให้รัฐมนตรีโดยความ
เห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
เสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการ
เพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ
หลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็น
และเหมาะสมเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่
นั้นได้”

กฎหมายใช้คำว่า “ให้” หมายความว่า
เป็นบทบัญญัติบังคับให้ “ต้อง” ดำเนินการตามที่
กฎหมายบัญญัติ

ตัวอย่างเช่น ถ้ามีการทิ้งกากสารพิษ
ในพื้นที่ที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาลำปี-
หาดท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เมื่อฝนตกน้ำฝน
ได้ชะล้างสารพิษ กระจายตัวไปในแหล่งน้ำ
ธรรมชาติ และชายหาด ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมเข้าขั้นวิกฤติ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับ
การแก้ไขปัญหาโดยทันที พนักงานเจ้าหน้าที่
อุทยานฯ ได้ใช้อำนาจตามกฎหมายแล้วไม่สามารถ
แก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง
ในการเก็บ กู้ และกำจัดสารพิษดังกล่าว เป็นกรณี
ที่ต้องใช้ความในมาตรา 45 วรรคแรกตอนท้าย
ตามความจำเป็นและเหมาะสมเพื่อควบคุมและ
แก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น

ข้อสังเกต ความในมาตรา 45 เป็นปัญหา
ที่เกิดในพื้นที่เฉพาะที่มีกฎหมายพิเศษ บังคับใช้

ในพื้นที่นั้น เช่น เขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม
เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคม
อุตสาหกรรมและเขตควบคุมมลพิษ ถ้าปัญหานั้น
เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นที่ไม่มีกฎหมายพิเศษบังคับใช้
ในพื้นที่นั้นเป็นกรณีที่ปัญหานั้นเป็นข้อเท็จจริง
ต้องไปใช้วิธีการตามมาตรา 43 และมาตรา 44

ความในมาตรา 45 วรรค 2 บัญญัติวิธี
ดำเนินการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อได้รับอนุมัติจาก
คณะรัฐมนตรีว่า

“ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา”

(1) “กำหนดเขตพื้นที่รายละเอียด
เกี่ยวกับมาตรการคุ้มครอง”

(2) “และกำหนดระยะเวลาที่จะใช้
มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น”

การประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นวิธี
ปกติในทางราชการในการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้ทั่วกัน

ความในมาตรา 45 วรรค 3 บัญญัติว่า
“การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสอง
ให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะ
กรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี
โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

กฎหมายบัญญัติใช้คำว่า “ให้” หมายความว่า
การขยายระยะเวลาตามประกาศในมาตรา 45
วรรค 2 จะกระทำได้ “ต้อง” ได้รับความเห็นชอบ
จากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและ
คณะรัฐมนตรีก่อนและกำหนดวิธีการว่า “ทำเป็น
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ส่วนที่ 2 กรณีที่พื้นที่นั้นมีข้อเท็จจริง
ลักษณะพื้นที่เป็นการเฉพาะ (มาตรา 43 และ
มาตรา 44)

1. ความในมาตรา 43 เป็นบทบัญญัติ
กรณีพื้นที่นั้นๆ มีข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายบัญญัติ
ไว้ว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็น”

1.1 “พื้นที่ต้นน้ำลำธาร” หมายความว่า
พื้นที่นั้นมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นต้นน้ำลำธาร
ในที่นี้ไม่ได้ถือหลักการทางวิชาการว่า พื้นที่นั้น
มีความลาดชันสูงหรือลาดเอียงอย่างไรและเท่าไร

1.2 “มีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่าง
จากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป”

1.3 “มีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจ
ถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจาก
กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่าย”

“ทำลาย” หมายความว่า ทำให้พังหรือ
หมดสิ้นไป

1.4 “เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ
หรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์” และ “พื้นที่
นั้นยังไม่ได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์”

“เขตอนุรักษ์” มีความหมายตามมาตรา 4
ตามที่กล่าวมาแล้ว

ข้อสังเกต ความที่บัญญัติไว้ในส่วนนี้
เป็นสาระสำคัญ เป็นการย้ำให้เห็นว่ามาตรา 43
เป็นกรณีที่ปัญหานั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริง
เพราะถ้ามีการประกาศเป็นเขตอนุรักษ์แล้วพื้นที่
นั้นมีกฎหมายพิเศษบังคับใช้ จึงต้องใช้วิธีการ
ทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาดังมาตรา 45

กฎหมายบัญญัติบังคับ “ให้รัฐมนตรี
โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่
นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม”

ผู้เขียนขอเรียนว่า

“พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” มี

(1) รูปแบบ รัฐมนตรีฯ ออกกฎหมายลูก
เป็น “กฎกระทรวง” โดยกฎหมายบังคับ (“ให้”
หมายความว่า “ต้อง”) ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินการ
โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ (มาตรา 12) และพื้นที่นั้นยังมิได้
ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ (มาตรา 4)

(2) เนื้อหา สภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่นั้น
มีลักษณะตามมาตรา 43 (ดูส่วนที่ 2 ข้อ 1)

(3) กฎหมายบัญญัติความไว้ชัดเจนว่า
การกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครอง
สิ่งแวดล้อม” ให้รัฐมนตรีออกกฎหมายลูกเป็น
“กฎกระทรวง” ดังนั้นการออกเป็นประกาศของ
รัฐมนตรีจึงไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
แม้ว่าผู้ที่ลงนามจะเป็นรัฐมนตรีฯ เช่นเดียวกัน
ก็ตาม

(4) วิธีการประกาศใช้ การออกกฎ
กระทรวง กฎหมายบัญญัติบังคับให้เผยแพร่
ให้เป็นที่รู้ทั่วกัน โดยนำไปประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา

2. ความในมาตรา 44 เป็นบทบัญญัติ
บังคับให้ (“ให้” หมายความว่า “ต้อง”) ต้องกำหนด
มาตรการคุ้มครองอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามที่
บัญญัติไว้ในมาตรา 44 ข้อ (1) ถึงข้อ (5) ไว้ในกฎ
กระทรวงที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของ

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนดพื้นที่
นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” ตามที่
บัญญัติไว้ในมาตรา 43 ด้วย

กรณีศึกษา

เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เคยมีการ
ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา
คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 3
เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
มาตรา 42-45 กำหนดพื้นที่เป็น “เขตพื้นที่คุ้มครอง
สิ่งแวดล้อม” มาแล้วหลายฉบับ แต่มีการดำเนินการ
ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเช่น ออกเป็น
ประกาศซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ออกเป็นกฎกระทรวง
ผู้เขียนขอนำมาวินิจฉัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน
เพียงฉบับเดียว ตามความจำเป็นและเหมาะสม

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครอง

สิ่งแวดล้อมในท้องที่อำเภอกระบุรี
อำเภอตะกั่วป่า อำเภอยายะห์ อำเภอยะหริ่ง
อำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอ
เกาะยาว จังหวัดพังงา พ.ศ. 2559

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 45
แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติ และโดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี จึงออก
ประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในประกาศนี้

“แนวชายฝั่งทะเล” หมายความว่า แนวที่
น้ำทะเลขึ้นสูงสุดตามปกติทางธรรมชาติ

“ชายหาด” หมายความว่า พื้นที่ภายใน
แนวที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดตามปกติทางธรรมชาติ
จนถึงแนวที่น้ำทะเลลดต่ำสุดตามปกติทาง
ธรรมชาติ และให้หมายความรวมถึงบริเวณพื้นที่
ซึ่งอยู่ติดกับชายหาด ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่สงวน
ไว้ให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ข้อ 2 ให้พื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขต
อนุรักษ์และเขตควบคุมอาคารของจังหวัดพังงา
ตามแผนที่ท้ายประกาศนี้ เป็นเขตพื้นที่ที่ให้ใช้
มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามหลักเกณฑ์
ที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ดังต่อไปนี้

(1) พื้นที่ภายในแนวเขตตามพระราช
กฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าอ่าวพังงา ในท้องที่
ตำบลกระโสม ตำบลกะไหล ตำบลคลองเคียน
อำเภอตะกั่วทุ่ง ตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมืองพังงา
และตำบลเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวใหญ่
กิ่งอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ให้เป็นอุทยาน
แห่งชาติ พ.ศ. 2534

(2) พื้นที่ภายในแนวเขตตามพระราช
กฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร
พ.ศ. 2522 บังคับในท้องที่บางแห่งในจังหวัด
ระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง
และจังหวัดสตูล พ.ศ. 2534 เฉพาะท้องที่ในจังหวัด
พังงา

(3) พื้นที่ภายในแนวเขตตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้กับเรือยนต์ทำการประมง ลงวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2515 เฉพาะบริเวณที่วัดจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปในทะเลเป็นระยะ 3,000 เมตร ตั้งแต่ด้านเหนือของตำบลกระ อำเภอกุระบุรี ไปทางทิศใต้ขนานกับแนวชายฝั่งทะเลจนสุดเขตตำบลมะรุ่ย อำเภอบึงปง จ.พ.ศ. พังงา

(4) พื้นที่ภายในแนวเขตตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนทำการประมงในบริเวณอ่าวพังงา ลงวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2541

ข้อ 3 ให้จำแนกพื้นที่ที่ให้มีมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามข้อ 2 เป็น 6 บริเวณดังต่อไปนี้

บริเวณที่ 1 เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ได้แก่

(1) พื้นที่ป่าชายเลนในที่ดินของรัฐที่จำแนกไว้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2530

(2) พื้นที่ที่ได้จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทป่าชายเลน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2543

(3) พื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2543 เห็นชอบให้นำพื้นที่ป่าชายเลนที่จำแนกออกเป็นเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ในท้องที่ตำบลกระ ตำบล

แม่นางขาว ตำบลบางวัน ตำบลเกาะพระทอง อำเภอกุระบุรี ตำบลเกาะคอเขา ตำบลบางนายสี ตำบลบางม่วง อำเภอดงแก้ว ตำบลลำแก่น ตำบลทุ่งมะพร้าว ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง ตำบลโคกกลอย ตำบลหล่อลุง ตำบลคลองเคียน ตำบลท่าอยู่ ตำบลกระโสม ตำบลกะไหล อำเภอดงแก้ว ตำบลตากแดด ตำบลถ้ำน้ำผุด ตำบลท้ายช้าง ตำบลเกาะปันหยี ตำบลบางเตย อำเภอเมืองพังงา ตำบลบ่อแสน ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด และตำบลเกาะยาวใหญ่ ตำบลเกาะยาวน้อย ตำบลพุนใน อำเภอเกาะยาว

บริเวณที่ 2 เขตสงวนและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่

(1) เขตอุทยานแห่งชาติแหลมสน

(2) เขตอุทยานแห่งชาติศรีพังงา

(3) เขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระ-
เกาะพระทอง

(4) เขตอุทยานแห่งชาติเขาลึก - ลำรู

(5) เขตอุทยานแห่งชาติเขาลำปี - หาด
ท้ายเหมือง

(6) เขตอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา

บริเวณที่ 3 เขตน่านน้ำเพื่อคุ้มครอง
ทรัพยากรทางทะเล ประมงและชายฝั่ง ได้แก่

(1) พื้นที่ทะเลบริเวณที่วัดจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปในทะเลเป็นระยะ 3,000 เมตร ตั้งแต่ด้านเหนือของตำบลกระ อำเภอกุระบุรี ไปทางทิศใต้ขนานกับแนวชายฝั่งทะเลจนสุดเขตตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จ.พ.ศ. พังงา

(2) พื้นที่ภายในแนวเขตตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขต

ห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนทำการประมงในบริเวณอ่าวพังงา ลงวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2541

บริเวณที่ 4 เขตคุ้มครองแหล่งวางไข่ของเต่าทะเล ได้แก่

(1) พื้นที่บริเวณชายหาดด้านตะวันตกของเกาะพระทอง ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี เริ่มจากหมู่ที่ 4 บ้านปากจก ไปทางทิศใต้จนสุดเขตหมู่ที่ 1 บ้านทุ่งคาบ

(2) พื้นที่บริเวณชายหาดตลอดเขตอำเภอท้ายเหมือง เริ่มจากเขาหน้ายักษ์ ไปทางทิศใต้จนจดเส้นแบ่งเขตการปกครองระหว่างจังหวัดพังงากับจังหวัดภูเก็ต

บริเวณที่ 5 เขตการจัดการชายฝั่งทะเลและเกาะ ได้แก่

(1) พื้นที่ชายหาดตลอดแนวชายฝั่งทะเลของจังหวัดพังงา ยกเว้นพื้นที่ในบริเวณที่ 4

(2) พื้นที่เกาะต่าง ๆ ยกเว้นบริเวณที่ 1 บริเวณที่ 2 และบริเวณที่ 4

บริเวณที่ 6 ได้แก่ พื้นที่นอกจากบริเวณที่ 1 ถึงบริเวณที่ 5

ข้อ 4 ในพื้นที่ตามข้อ 3 ห้ามกระทำการหรือกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณ ดังต่อไปนี้

.....

(2) บริเวณที่ 2 การก่อสร้าง แผ้วถางเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพหรือเสียหาย เว้นแต่เป็นการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ

หรือเป็นการศึกษาและวิจัยทางวิชาการซึ่งได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อธิบดีกรมป่าไม้ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

....

ข้อ 5 ในพื้นที่ตามข้อ 3 ห้ามก่อสร้าง คัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารใด ๆ เป็นอาคาร หรือประกอบกิจการ ดังต่อไปนี้

....

(7) อาคารเลี้ยงนกแอ่นกินรัง

....

ข้อ 10 ในพื้นที่ตามข้อ 3 นอกจากต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศนี้แล้วก่อนการก่อสร้างอาคาร หรือดำเนินโครงการ หรือประกอบกิจการ ให้จัดทำและเสนอรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นหรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณี ต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังต่อไปนี้

(1) การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น

(ก) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม หรือสถานที่พักตากอากาศ ที่มีจำนวนห้องพัก ตั้งแต่ 30 ห้อง ถึง 79 ห้อง หรือมีพื้นที่ใช้สอยของทุกอาคารดังกล่าวรวมกันตั้งแต่ 1,500 ตารางเมตร แต่ไม่ถึง 4,000 ตารางเมตร

(ก) อาคารอยู่อาศัยรวมตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรืออาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดที่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 30 ห้อง ถึง 79 ห้อง หรือมีพื้นที่ใช้สอยของทุกอาคารดังกล่าวรวมกันตั้งแต่ 1,500 ตารางเมตร แต่ไม่ถึง 4,000 ตารางเมตร

(ค) กิจการที่นำบ้านพักอาศัย หรือห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว ที่อยู่ที่ดินแปลงเดียวกันหรือติดต่อกันไปให้บริการเป็นสถานที่พักในลักษณะโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม และที่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 30 ห้องขึ้นไป

(ง) โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่มีเตียงสำหรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนตั้งแต่ 10 เตียง ถึง 59 เตียง

(จ) การจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย หรือเพื่อประกอบการพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดินที่มีจำนวนแปลงที่ดินตั้งแต่ 100 แปลง แต่ไม่ถึง 500 แปลง หรือมีเนื้อที่ตั้งแต่ 19 ไร่ แต่ไม่เกิน 100 ไร่

(ฉ) โรงงานปรับปรุงคุณภาพของเสียรวมชุมชน หรือสถานที่ที่ใช้ในการกำจัดมูลฝอย เว้นแต่โรงงานปรับปรุงคุณภาพของเสียรวมเฉพาะสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช่แล้วตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(ช) ท่าเทียบเรือทุกประเภทที่สามารถรับเรือขนาดตั้งแต่ 10 ตันกรอส แต่ไม่ถึง 500 ตันกรอส หรือมีความยาวหน้าท่าตั้งแต่ 20 เมตร แต่ไม่ถึง 100 เมตร หรือมีพื้นที่รวมของท่าเทียบเรือตั้งแต่ 200 ตารางเมตร แต่ไม่ถึง 1,000 ตารางเมตร

(ซ) ท่าเทียบเรือสำราญกีฬาที่รองรับเรือได้ตั้งแต่ 5 ลำ แต่ไม่ถึง 50 ลำหรือพื้นที่ตั้งแต่ 100 ตารางเมตร แต่ไม่ถึง 1,000 ตารางเมตร

.....

ข้อ 11 ให้เจ้าของอาคาร โครงการ หรือกิจการตามข้อ 10 (1) เว้นแต่ (ซ) และ (ซ) เก็บสถิติและข้อมูลแสดงผลการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย และจัดทำรายงานสรุปผลการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรา 80 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เสนอต่อสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา

ข้อ 12 เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลและติดตามผลการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตามข้อ 3 ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลและติดตามผลการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ท้องถิ่นและกีฬาจังหวัด ประมงจังหวัด พลังงานจังหวัด โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด อัยการจังหวัด ซึ่งเป็นหัวหน้าสำนักงานอัยการจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามัน ผู้อำนวยการสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาพังงา ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่จำนวนสามคน ผู้แทนภาคเอกชนซึ่งมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่จำนวนห้าคน เป็นกรรมการ

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา เป็นเลขานุการ และให้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวนสองคน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอชื่อคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต่อรัฐมนตรีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ข้อ 13 ให้คณะกรรมการตามข้อ 12 มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาเห็นชอบแผนคุ้มครองฟื้นฟูและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเพื่อให้สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฟื้นกลับคืนสู่สภาวะธรรมชาติเดิม อันจะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมให้ดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแผนคุ้มครอง ฟื้นฟู และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเพื่อนำไปผนวกเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

(2) คู่มือติดตามตรวจสอบการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และจัดทำรายงานผลการติดตามตรวจสอบการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมส่งให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(3) ให้ความเห็นชอบการนำแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในจังหวัดไปปฏิบัติ

(4) เสนอแนะต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัด

(5) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินการที่เกี่ยวข้องตามประกาศนี้

ข้อ 14 เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดให้สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดรับผิดชอบในการจัดทำแผนคุ้มครองฟื้นฟู และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด และแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในจังหวัด เสนอคณะกรรมการตามข้อ 12 เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ข้อ 15 ในพื้นที่ตามข้อ 3 หากมีกฎหมายใดกำหนดมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและเป็นมาตรการที่ไม่ต่ำกว่ามาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือมีมาตรการที่ดีกว่าในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ก็ให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น

ข้อ 16 ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมอาคารหรือการประกอบกิจการใด ๆ ในพื้นที่ตามข้อ 3 ปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในประกาศนี้

ข้อ 17 การกระทำกิจกรรม หรือกิจการใด ที่ต้องห้ามตามประกาศนี้ ถ้าได้รับอนุญาตอยู่ก่อน วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ก็ให้ดำเนินการต่อไปได้ จนกว่าจะสิ้นกำหนดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตในการนี้ ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายหรือประกาศนี้ กำหนดไว้ด้วยโดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ประสงค์จะขออนุญาตดำเนินการนั้นต่อไปภายหลัง สิ้นระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต ให้ยื่นคำขอต่ออายุ หรือยื่นคำขออนุญาตใหม่ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นแล้วแต่กรณี

การอนุญาตตามวรรคสอง ให้อนุญาตตาม พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตไว้เดิม

ข้อ 18 อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ตามข้อ 3 ก่อนหรือในวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประกาศนี้ แต่ห้ามตัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิด หรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในประกาศนี้

ข้อ 19 อาคารที่ได้รับใบอนุญาตหรือ ใบรับแจ้งการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับ อนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้นก่อน วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประกาศนี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลง

การอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็นการขัดต่อประกาศ นี้ไม่ได้

ข้อ 20 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วัน ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และมีระยะเวลาบังคับใช้ห้าปีนับแต่วันที่ประกาศ นี้มีผลใช้บังคับ

ประกาศ ณ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2559

พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

.....

หมายเหตุ : ด้วยเหตุผลว่าเนื้อหาของบทความนี้ มีความยาวเกินกว่าเนื้อที่บทความของวารสาร จัดการป่าไม้ที่ผู้เขียนรับผิดชอบจึงไม่ได้นำบัญชี และแผนที่ท้ายประกาศแนบมาด้วย แต่ไม่ส่งผล กระทบเพราะการวินิจฉัยมุ่งไปที่เนื้อหาใน ประกาศฯ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 76ง ลงวันที่ 31 มีนาคม 2559)

ข้อวินิจฉัย

เพื่อให้เกิดความสะดวกกับผู้อ่าน ผู้เขียน ขอยกความในมาตรา 43 มากล่าวถึงอีกครั้งหนึ่ง

มาตรา 43 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่า พื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมี ระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจ ถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจาก กิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่าย หรือเป็นพื้นที่ ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรม อันควรแก่

การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม”

1. ความในประกาศฯ ว่า “ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม...”

ผู้เขียนขอเรียนว่า เจตนารมณ์ของประกาศฯ ฉบับนี้คือการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมซึ่งความในมาตรา 43 ตอนท้ายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้ออกเป็น “กฎกระทรวง”

2. ความในประกาศฯ ว่า “...อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และโดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี จึงออกประกาศไว้...”

ผู้เขียนขอเรียนว่า การกำหนดให้พื้นที่ใดเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” เป็นกรณีที่พื้นที่นั้นมีสภาพข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในมาตรา 43 และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม”

รูปแบบของกฎกระทรวง มาตรา 43 บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้รัฐมนตรีโดย “คำแนะนำ”

ไม่ใช่โดย “ความเห็นชอบ” จากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเนื่องจากการออก “กฎกระทรวง (Ministerial Regulation)” เป็นกฎหมายของฝ่ายบริหารที่เป็นอำนาจเฉพาะของรัฐมนตรีในการใช้ดุลยพินิจเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารราชการที่ตนเองมีหน้าที่และต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง

และความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 ว่า “...และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ...” มีความชัดเจนว่า มาตรา 43 เป็นกรณีที่บัญญัติเพื่อบังคับใช้ กรณีที่พื้นที่นั้นมีสภาพข้อเท็จจริงตามที่บัญญัติ เพราะถ้าพื้นที่นั้นถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์แล้วแสดงว่าได้มี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้ในพื้นที่นั้นแล้ว (ดูมาตรา 4)

การอ้างอำนาจตามมาตรา 45 ในการออกประกาศฯ ฉบับนี้จึงไม่ถูกต้อง เพราะความในมาตรา 45 เป็นกรณีที่บัญญัติเพื่อบังคับใช้กับพื้นที่ที่มี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้กับพื้นที่นั้นอยู่แล้ว แต่มีปัญหาที่ทำให้ใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษนั้นไม่ได้ตามที่มาตรา 45 บัญญัติว่า “... แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรง เข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือ ไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ...”

และความในมาตรา 45 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของกฎหมายหากจะต้องแก้ไขปัญหาก็อาจส่งผลกระทบต่อกฎหมายจึงต้องมีวิธีการที่เข้มงวดและมีระยะเวลาในการดำเนินการ

ที่แน่นอน กล่าวคือ มาตรา 45 บัญญัติบังคับให้รัฐมนตรี “โดยความเห็นชอบ” ไม่ใช่ “คำแนะนำ” ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 (คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน กรรมการตามมาตรา 12) นอกจากนั้นมาตรา 45 ยังบัญญัติว่า “... ตามความจำเป็นและเหมาะสม...” และยังกำหนดพื้นที่เฉพาะที่มีกฎหมายพิเศษ บังคับใช้อยู่แล้ว และยังกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองไว้ด้วย การขยายระยะเวลาตามประกาศ ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี มิใช่ใช้ได้ตลอดไป (ดูมาตรา 45 วรรค 2 และวรรค 3)

3. ความในประกาศฯ ว่า “ประกาศฯ ... เรื่องกำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในท้องที่อำเภอคุระบุรี อำเภอตะกั่วป่า อำเภอกำแพงเพชร อำเภอทับปุด อำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ...”

ผู้เขียนขอเรียนว่า การออกกฎกระทรวง กำหนดให้พื้นที่นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” พื้นที่นั้นจะต้องมีลักษณะเฉพาะ ที่มีข้อเท็จจริงตามมาตรา 43 ว่า “ในกรณีปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่

การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์...”

กรณีที่ประกาศฯ ฉบับนี้ออกมาบังคับใช้ในพื้นที่ครอบคลุมทั้งอำเภอ โดยไม่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีข้อเท็จจริงตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 จึงเป็นการออกประกาศฯ ที่ขัดกับกฎหมาย

4. ความในประกาศฯ ข้อ 3 ว่า “ให้จำแนกพื้นที่ที่ให้อำนาจมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามข้อ 2 เป็น 6 บริเวณดังต่อไปนี้ ...”

“ (2) บริเวณที่ 2 เขตสงวนและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่

- (1) เขตอุทยานแห่งชาติแหลมสน
- (2) เขตอุทยานแห่งชาติศรีพังงา
- (3) เขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระ - เกาะพระทอง

(4) เขตอุทยานแห่งชาติเขาลำดวน - ลำรู
(5) เขตอุทยานแห่งชาติ เขาลำปี - หาดท้ายเหมือง

(6) เขตอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา”

และข้อ 4 ว่า “ในพื้นที่ตามข้อ 3 ห้ามกระทำการหรือกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณดังต่อไปนี้ ...”

“(2) บริเวณที่ 2 การก่อสร้าง แผ้วถางเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพหรือเสียหาย เว้นแต่เป็นการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นการศึกษาและวิจัยทางวิชาการ ซึ่งได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ

สัตว์ป่าและพันธุ์พืชหรือบริเวณป่าไม้หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี”

ผู้เขียนขอเรียนว่า พื้นที่ที่เป็นบริเวณที่ 2 ตามประกาศฯ เป็นพื้นที่ที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้ในพื้นที่นั้นอยู่แล้ว การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มาตรา 42 บัญญัติให้ดำเนินการตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 35 และตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 หรือพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แล้วแต่กรณี การออกประกาศฯ ในกรณีพื้นที่ที่มีข้อเท็จจริงตามประกาศฯ บังคับใช้กับพื้นที่ที่มี “กฎหมายพิเศษ” บังคับใช้ในพื้นที่นั้นอยู่แล้วหากมีกรณีที่ขัดกับกฎหมายพิเศษนั้นเป็นการดำเนินการที่มีชอบด้วยกฎหมาย

กรณีนี้ความในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 19 บัญญัติว่า “บทบัญญัติในมาตรา 16 และมาตรา 17 มิให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการไปเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและรักษาอุทยานแห่งชาติ หรือการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการหรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนจร หรือการพักอาศัยหรือเพื่ออำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีฯ”

ผู้เขียนขอเรียนว่า

(1) ความในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 19 มีเจตนารมณ์ให้พนักงาน

เจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการในกรณีทำการกระทำตามมาตรา 16 และมาตรา 17 เป็นความผิด มิให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีความผิดไปด้วย ถ้าดำเนินการเป็นไปตามที่มาตรา 19 บัญญัติไว้

(ตามประกาศฯ ข้อ 4(2) บริเวณที่ 2 การก่อสร้าง แฝ้วถาง เผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพหรือเสียหายเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 16)

(2) อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 19 จะต้องดำเนินการไป “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและรักษาอุทยานแห่งชาติ หรือการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนจรหรือการพักอาศัย หรือเพื่ออำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้แก่ประชาชน ...”

“เพื่อ” เป็นเจตนาพิเศษ

ซึ่งหมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามมาตรา 19 จะต้องดำเนินการโดยมีเจตนาพิเศษด้วยอย่างใดอย่างหนึ่ง (“หรือ” หมายความว่าอย่างใดอย่างหนึ่ง กรณีใดกรณีหนึ่ง)

แต่ความในประกาศฯ บัญญัติไว้มีความหมายแตกต่างกับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จึงเป็นการออกประกาศฯ ที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(3) ความในมาตรา 19 บัญญัติว่า “...ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีฯ”

หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ตามมาตรา 19 จะมีอำนาจดำเนินการ

ตามมาตรา 19 นอกจากมีเจตนาพิเศษ ตามที่ผู้เขียนได้อธิบายมาแล้วในข้อ (3) ก็จะต้องมีการกำหนดระเบียบให้ปฏิบัติและพนักงานเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติต้องปฏิบัติตามระเบียบฯ นั้น โดยระเบียบฯ มีอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นผู้กำหนดและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องอนุมัติระเบียบนั้นแล้ว มิใช่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีฯ ตามประกาศฯ

5. ความในประกาศฯ ข้อ 5 ว่า “ในพื้นที่ตามข้อ 3 ห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารใด ๆ เป็นอาคารหรือประกอบกิจการดังต่อไปนี้

...

(7) อาคารเลี้ยงนกแอ่นกินรัง”

ผู้เขียนขอเรียนว่า ความในประกาศฯ ข้อ 5 ได้กล่าวถึงไปถึงสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่กำหนดไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” และมาตรา 144 บัญญัติว่า “ส่วนควบของทรัพย์สินหมายความว่า ส่วนซึ่งโดยสภาพแห่งทรัพย์สิน หรือโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของทรัพย์สินนั้น และไม่อาจแยกจากกันได้ นอกจากจะทำลาย

ทำให้บุบสลายหรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง หรือสภาพไป

เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีกรรมสิทธิ์ในส่วนควบของทรัพย์สินนั้น”

เจ้าของที่ดินประเภทโฉนดเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หากมีการก่อสร้างอาคาร เช่น อาคารพาณิชย์ หรือสถานประกอบการที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ อาคารหรือสถานประกอบการนั้นเป็นส่วนควบกับที่ดิน เจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของและมีกรรมสิทธิ์ในอาคารหรือสถานประกอบการตามมาตรา 144 และมีสิทธิตามมาตรา 1336 ในการก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารใด ๆ ในที่ดินที่ตนเองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หลักการนี้เป็นหลักการสากลที่บังคับใช้กันทั่วโลก การออกประกาศฯ ดังกล่าวเป็นสาเหตุให้เจ้าของอาคารเลี้ยงนกแอ่นกินรังใช้สิทธิตามกฎหมายไม่ได้ เป็นกรณีที่ประกาศฯ ดังกล่าวขัดกับสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย

6. ความในประกาศฯ ข้อ 10 ว่า “ในพื้นที่ตามข้อ 3 นอกจากต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศนี้แล้ว ก่อนการก่อสร้างอาคารหรือดำเนินโครงการหรือประกอบกิจการให้จัดทำและเสนอรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น หรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณีต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักเกณฑ์วิธีการและระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังต่อไปนี้ ...”

ผู้เขียนขอเรียนว่า ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอขอความเห็นชอบตามมาตรา 47 มาตรา 48 และมาตรา 49

...”

และมาตรา 48 บัญญัติว่า “ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้น และต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการเสนอรายงานดังกล่าว อาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 46 บรรคสองก็ได้

...”

(1) จะเห็นได้ว่า โครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์

ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) โครงการหรือกิจการนั้นจะต้องมีปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษาที่กำหนดประเภทและขนาดของโครงการ โดยเป็นอำนาจของรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (มาตรา 12) เป็นไปตามที่ มาตรา 46 บัญญัติไว้ การที่ประกาศ ดังกล่าว กำหนดให้เสนอรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Evaluation : IEE) หรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) แล้วแต่กรณีต่อสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักเกณฑ์ วิธีการและระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ จึงเป็นการบัญญัติ ความในประกาศ ที่แตกต่างจากกฎหมายเป็นการ ใช้ประกาศ ซึ่งเป็นกฎหมายลูกขยายความเกินกว่าที่พระราชบัญญัติฯ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บัญญัติไว้ ความในประกาศ ดังกล่าวใช้บังคับไม่ได้ และอาจส่งผลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติตามประกาศ ต้องรับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม เบื้องต้น (IEE) บัญญัติไว้ใน มาตรา 48 เป็นกรณีที่โครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ตามมาตรา 46 จะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการเช่น การขออนุญาตจัดสรรที่ดินต่อกระทรวงมหาดไทย (กรมที่ดิน) การขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ความในมาตรา 48 บัญญัติให้ผู้ขออนุญาตเสนอ

รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อ
เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายและสำนักงาน
นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

แต่ การจัดทำรายงานผลกระทบ
สิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) บัญญัติความไว้ใน
มาตรา 48 วรรคแรกตอนท้ายว่า “... อาจจัดทำ
เป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น
ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนด
ตามมาตรา 46 วรรคสองก็ได้”

กรณีนี้เป็นทางเลือกกฎหมายจึงใช้คำว่า
“อาจ” และคำว่า “ก็ได้” หมายความว่าใช้ดุลยพินิจ
ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม

กฎหมายบัญญัติความไว้ในมาตรา 48
มีเจตนารมณ์ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ
วัตถุประสงค์ของกิจการ หรือโครงการและ
รายละเอียดเบื้องต้น เพื่อประโยชน์ในการใช้
ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ แต่มีข้อบทบังคับให้ต้อง
ปฏิบัติ ดังนั้นความที่บัญญัติในประกาศฯ บังคับ
“ให้” ดำเนินการเป็นการบัญญัติความที่แตกต่าง
จากมาตรา 48 ที่บัญญัติให้เป็นดุลยพินิจของ
เจ้าหน้าที่

(3) ตามที่ประกาศฯ กำหนดในข้อ 10(1)
ได้กำหนดกิจการหรือโครงการตามข้อ (ก) – (ข)
ว่าต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม
เบื้องต้น (IEE)

ผู้เขียนขอเรียนว่า การจัดทำรายงาน
ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) เป็นกรณี
ที่บัญญัติไว้เฉพาะกรณีมาตรา 48 ที่ผู้เขียนได้อธิบาย

มาแล้วในข้อ (2) การที่ประกาศฯ ดังกล่าวได้
กำหนดเป็นกรณีอื่น ๆ อีก นอกจากที่มาตรา 48
กำหนดไว้เป็นการใช้ประกาศฯ ซึ่งเป็นกฎหมายลูก
เปลี่ยนแปลงกฎหมายแม่คือ พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
พ.ศ. 2535 เป็นกรณีที่กระทำโดยมิชอบด้วย
กฎหมาย

7. ความในประกาศฯ ข้อ 11 ว่า “ให้
เจ้าของอาคารหรือโครงการตามข้อ 10(1) เว้นแต่
(ข) และ (ข) เก็บสถิติและข้อมูลแสดงผลการทำงาน
ของระบบบำบัดน้ำเสีย และจัดทำรายงานสรุปผล
การทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรา 80
แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เสนอต่อสำนักงาน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา”

ผู้เขียนขอเรียนว่าความที่บัญญัติไว้ใน
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 7
การตรวจสอบและควบคุม มาตรา 80 บัญญัติว่า

“เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิด
มลพิษ ซึ่งมีระบบบำบัดอากาศเสีย อุปกรณ์หรือ
เครื่องมือสำหรับควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสีย
หรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัด
ของเสียตามมาตรา 68 หรือมาตรา 70 เป็นของ
ตนเอง มีหน้าที่ต้องเก็บสถิติและข้อมูลซึ่งแสดง
ผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์และเครื่องมือ
ดังกล่าวในแต่ละวันและจัดทำบันทึกรายละเอียด
เป็นหลักฐานไว้ ณ สถานที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษ
นั้น และจะต้องจัดทำรายงานสรุปผลการทำงาน

ของระบบหรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นตั้งอยู่อย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

การเก็บสถิติ ข้อมูล การจัดทำบันทึก รายละเอียดและรายงานให้ทำตามหลักเกณฑ์วิธีการ และแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวในวรรคหนึ่ง จะต้องมีความควบคุมตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนดให้ผู้ควบคุมมีหน้าที่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งแทนเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียมีหน้าที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษตามวรรคหนึ่ง”

และความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 81 ว่า

“ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นรวบรวมรายงานที่ได้รับตามมาตรา 80 ส่งไปให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่นั้นเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้งและจะทำความเข้าใจเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษเสนอไปพร้อมกับรายงานที่รวบรวมส่งไปนั้นด้วยก็ได้”

ดังนั้นความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 80 วรรคแรก เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องเก็บสถิติและข้อมูลฯ เสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และมาตรา 81 ว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่รวบรวมรายงานที่ได้รับตามมาตรา 80 ส่งไปให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ

แต่ความในประกาศฯ ข้อ 11 ได้บัญญัติให้เจ้าของอาคารโครงการหรือกิจการตามข้อ 10(1) เว้นแต่ (ข) และ (ช) เก็บสถิติและข้อมูลฯ และจัดทำรายงานสรุปผลการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรา 80 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เสนอต่อสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นกรณีที่บัญญัติความในประกาศฯ ขัดกับความในมาตรา 80 และมาตรา 81 เพราะสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงาไม่ใช่หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น

ตามที่คุณเขียนได้วินิจฉัยมานี้ ยังมีกรณีที่ประกาศฯ ฉบับนี้ได้บัญญัติตั้ง “คณะกรรมการกำกับดูแลและติดตามผลการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม” (ข้อ 12) กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ (ข้อ 13) ขัดกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และได้กล่าวลงไปยังพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับดังนี้

1. พระราชบัญญัติการโรงแรม พ.ศ. 2478 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
2. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
3. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
4. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2535
5. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2558
6. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3)

พ.ศ. 2543 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 5)
พ.ศ. 2558

7. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข
พ.ศ. 2535

8. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558

ผู้เขียนขอเรียนว่า การที่ประกาศฯ มีความบัญญัติขึ้นขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติฯ เป็นกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง ต้องถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ด้วยเหตุผลทางลำดับชั้นของกฎหมาย กรณีที่เป็นปัญหา เกิดจากการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจปฏิบัติตามประกาศฯ ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับชั้นรองที่ออกมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามที่ผู้เขียนอธิบายความมาแล้วไม่อาจอ้างว่าได้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะกรณีที่ขัดหรือแย้งกันในกรณีเช่นนี้เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นกรณีที่มิชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 70 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน แม้คำสั่งนั้นจะมีชอบด้วยกฎหมาย ถ้าผู้กระทำความผิดหรือเชื่อโดยสุจริตว่ามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามผู้นั้นไม่ต้องรับโทษเว้นแต่จะรู้ว่าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งมิชอบด้วยกฎหมาย” เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามประกาศฯ ต้องรับผิดชอบฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามมาตรา 157

ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษ ...”

และจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ ตามมาตรา 64 บัญญัติว่า “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ได้ ...”

สรุป

การออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” เป็นการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 43 ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (มาตรา 12) การดำเนินการใด ๆ ที่ขัดหรือแย้งหรือที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้เช่น การกำหนดพื้นที่เป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นประกาศแทนที่จะเป็นกฎกระทรวง หรือดำเนินการโดยผู้อื่นที่ไม่ใช่รัฐมนตรีฯ หรือไม่ได้รับคำแนะนำจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นการขัดกับความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

พยงค์ ฉัตรวิรุฬห์. 2553 ก. การบังคับใช้กฎหมาย
คดีที่มีโทษปรับตามกฎหมายว่าด้วย
การป่าไม้ วารสารการจัดการป่าไม้ 4(7) :
72-85.

_____. 2553 ข. การทำไม้ในพื้นที่ป่า
และพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ และการนำไม้
เคลื่อนที่ตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้
วารสารการจัดการป่าไม้ 4(8) : 92-102.

_____. 2558. คำอธิบายพระราชบัญญัติ
ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ พ.ศ. 2535 และระเบียบ
คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์
ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ
ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึง
ทรัพยากรชีวภาพ และการได้รับ
ผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากร
ชีวภาพ พ.ศ. 2554. ห้างหุ้นส่วนจำกัดเอส
ออฟเซิร์ท กราฟฟิคดีไซน์, กรุงเทพฯ.

พิชัย นิลทองคำ. 2015. ประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ บรรพ 1-6 อาญา ข้อสัญญา
ที่ไม่เป็นธรรม
ATHATAYA MILLENNIUM Co. Ltd.
กรุงเทพฯ.

ไทดำ-ไทยทรงดำ-ลาวโซ่ง

อภิชาติ ภัทรธรรม¹

.....

ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชนเผ่าต่าง ๆ เข้ามาอยู่อาศัยมากมายหลายชนเผ่า ซึ่งแต่ละชนเผ่าต่างมีประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และมีบุคลิก ลักษณะที่แตกต่างกันออกไป “ไทดำ หรือไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง” เป็นอีกชนเผ่าหนึ่ง ซึ่งได้อพยพมาจากดินแดนสิบสองจุไทย บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย ผู้เขียนบทความทางวิชาการจึงได้รวบรวมข้อมูลของชาวไทดำ ไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง มานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมา

ประจักษ์อุสินคคอตคอม (2559) ระบุว่ากลุ่มชนเชื้อสายไทดำ เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนพื้นเมือง มีความเป็นมานับตั้งแต่สมัยที่มีการแย่งชิงดินแดนแคว้นต่างๆ

ทางตอนเหนือของประเทศลาว ซึ่งเรียกว่าแคว้น 12 จุไทย ซึ่งชาวไทดำได้อพยพมาจากแคว้นพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน เข้ามาในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2417 เนื่องจากมีเหตุการณ์พวกฮ่อยกกำลังมาตีเมืองเชียงขวาง ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญในแคว้นพวน ทางหลวงพระบางขอให้ฝ่ายไทยส่งกองทัพไปช่วยเหลือ โดยมีพระยาภูธราภัย เป็นแม่ทัพคุมกองทัพไปปราบฮ่อ ผลการปราบฮ่อครั้งนั้นไทยชนะ เมื่อเหตุการณ์สงบไทยได้ขึ้นนโยบายอพยพผู้คนจากแคว้นพวน เข้ามายังประเทศไทย ชาวไทดำ ถูกกวาดต้อนมาถึงกรุงเทพฯ โดยทำมาหากินตามจังหวัดต่างๆ เช่น เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี พิจิตร โลก เป็นต้น ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ชาวไทดำไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านหมี่ คลองสนามแจง จังหวัดลพบุรี หลังจากนั้นประมาณ 8 ปี เจ้าเมืองบริรักษ์ มาทูลขอราษฎรกลับไปยังเมือง

¹ สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Corresponding Author : fforacp@ku.ac.th

รับต้นฉบับ 10 พฤศจิกายน 2559 รับลงพิมพ์ 15 พฤษภาคม 2560

เรียงขวางตามเดิม โดยเริ่มอพยพลงมาตามเส้นทาง
เรื่อยๆ จนได้มาพักที่บ้านน้ำกอใหญ่ อำเภอหล่มเก่า
จังหวัดเพชรบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันฝรั่งเศส
ก็เข้าครอบครองดินแดนล้านช้าง และได้ขอให้ไทย
ส่งคนอพยพคืนสู่ภูมิลำเนาเดิม ชาวไทยดำบางส่วน
เห็นว่าต้องบุกป่าฝ่าดง จึงขอหยุดตั้งหลักแหล่ง
ที่บ้านนาป่าหนาด อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย

วัดคอนมะนาวคอตคอม (2559) ระบุว่า
ชาวไทยทรงดำหรือคนทั่วไปเรียกว่า “ลาวโซ่ง”
มีถิ่นกำเนิด ณ ดินแดนสิบสองจุไท ตั้งอยู่บริเวณ
รอยต่อระหว่างประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศ
เวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว ชาวไทยทรงดำเรียกตัวเองว่า “ผู้ไต”
หรือ “ผู้ไตดำ” ชนชาตินี้มีประวัติความเป็นมานาน
นับพันปี และเจริญ รุ่งเรืองด้วยศิลปะ วัฒนธรรม
จารีตประเพณี มีการคิดค้นประดิษฐ์ตัวอักษรและ
ปฏิทินขึ้นใช้เองในชนเผ่า ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี
และต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ไทย
ได้อพยพชาวไทยทรงดำจากดินแดนสิบสองจุไทย
มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ณ จังหวัดเพชรบุรี
ด้วยเหตุผลทางการปกครอง ต่อมาในปลายรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
และต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2400-2420) ได้มีชาวไทย
ทรงดำหลายกลุ่มทยอยอพยพจากจังหวัดเพชรบุรี
มาตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี
และส่วนหนึ่งได้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านคอนมะนาว
บ้านบางเลน บ้านหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด
สุพรรณบุรี มากกว่า 100 ปีมาแล้ว ในปัจจุบัน
ตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด

เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก
กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี
 เป็นต้น

ลำดับชนชั้นทางสังคม

วัดคอนมะนาวคอตคอม (2559) ระบุว่า
ชาวไทดำ หรือไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง จะมีการ
ลำดับชั้นทางสังคม โดยใช้วงศ์ตระกูลหรือ
ครอบครัวเป็นเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 ชนชั้น ได้แก่
“ชนชั้นผู้ท้าว” หมายถึง ผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้า
และ “ชนชั้นผู้น้อย” หมายถึง คนที่เกิดในตระกูล
สามัญชน

การแต่งกาย

ประจักษ์ฐานคอตคอม (2559) ระบุว่า
ชาวไทดำ หรือลาวโซ่ง มีเอกลักษณ์การแต่งกาย
เป็นของตนเอง แบ่งการแต่งกายเป็น 2 ประเภท
คือ เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และเสื้อผ้า
สำหรับใส่ในงานประเพณี หรืองานบุญต่างๆ
ซึ่งส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงมักนิยมใช้ผ้าฝ้าย
ทอมือย้อมคราม สำหรับเสื้อผ้าที่ใส่ในพิธีกรรม
จะจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ มีสีดำตกแต่งด้วยผ้าไหม
ชิ้นเล็กๆ ส่วนใหญ่มีเครื่องประดับเป็นเงิน ผู้หญิง
มี “ผ้าเปี้ยว” คล้องคอ ส่วนเล็กๆ จะมีหมวกคล้าย
ถุงผ้าปักไหม หรือด้ายสวยงามเรียกว่า “หมู” การใช้
ผ้าชิ้นเป็นเอกลักษณ์ของหญิงเผ่าพันธุ์ไทดำ
ส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าที่ทอกันขึ้นมาใช้เองตั้งแต่อดีต
ถึงปัจจุบัน ชาวลาวโซ่งก็เช่นกัน ทุกครัวเรือน
ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอผ้าขึ้นมาใช้เองเป็นผ้าฝ้ายทอมือ
ประกอบด้วยเชิงบนชิ้นเป็น “หัวชิ้น” “ตัวชิ้น”
เชิงล่างซึ่งเป็น “ตีนชิ้น” ย้อมครามจนเป็นสีคราม
เข้มเกือบดำ นำมาทอสลับลวดลายเป็นเอกลักษณ์

เฉพาะของลาวโซ่ง ผู้หญิงในชีวิตประจำวันจะนุ่งชั้น “ลายแดงโม” หรือ “ลายชะโด” ลักษณะเฉพาะของผ้าลายแดงโม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ หัวชั้นจะเป็นสีครามไม่มีลวดลายกว้าง 12 นิ้ว

ส่วนที่ 2 จะเป็นลายโดยใช้เทคนิคการทอขัด แต่พิเศษที่ว่าเป็นฝ่ายแถมไหม คือ ใช้ไหมสีแดงเป็นเส้นยืน ทอเส้นพุ่งด้วยฝ่ายสีครามสลับสีฝ้ายอ่อนเป็นทางเล็กๆ คล้ายลายบนผลแดงโม เมื่อทอเสร็จแล้วจะมองไม่เห็นไหมสีแดงแต่อย่างใด

ส่วนที่ 3 กว้างประมาณ 1 ฟุต มีลวดลายสีขาวสองสามริ้ว เย็บติดเป็นดินชั้น ถ้าสามีตายต้องเลาะดินชั้นนี้ออกเพื่อไว้ทุกข์

การนุ่งชั้นลายแดงโมจะต้องจับขอบบนของผ้านุ่งทั้งซ้าย และขวามาทบเกยกันตรงกลาง และพับขอบผ้าลงมาโดยไม่ต้องคาดเข็มขัดผ้าก็ไม่หลุด ทั้งนี้ ชาวไทดำ หรือลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของชาวไทดำ คือ ทรงผมซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เรียกว่า “ปิ่นเกล้า” ลักษณะของปิ่นเกล้าจะบ่งบอกถึงอายุและสถานะภาพทางสังคม ซึ่งมีชื่อเรียกต่างกัน ดังนี้

1. หญิงอายุ 13-14 ปี ผมยาวประไหล่ แต่ยังไม่รวบไม่ได้ ทรงนี้เรียกว่า เอื่อมไหล่ หรือ เอื่อมไร

2. หญิงอายุ 14-15 ปี ผมเริ่มยาวมากขึ้น จะพับปลายผมม้วนขึ้น แล้วใช้หวีสับไว้ตรงท้ายทอย ทรงนี้เรียกว่า ผมสับปิ่น

3. หญิงอายุ 15-16 ปี ผมยาวพอมัดได้บ้าง แล้ว รวบผมมัดเป็นกระจุก และทำเหมือนกระบัง

ไว้ข้างหน้า ปลอยหางผมไว้ด้านหลัง ทรงนี้เรียกว่า ผมจุกต๊ับ

4. หญิงอายุ 16-17 ปี ผมยาวพอสมควรแล้ว รวบโดยเอาผมผูกเป็นปมเหมือน ผูกเชือกไว้ด้านหลัง ปลอยชายผมลงข้างขวา ทรงนี้เรียกว่า ผมขอดกระต๊อก

5. หญิงอายุ 17-18 ปีเกล้าผมโดยผูกลักษณะคล้ายโบว์ไว้ด้านซ้าย ปลอยชายผมเป็นหางไว้ด้านหลัง ทรงนี้เรียกว่า ปิ่นเกล้าขอดชอย

6. หญิงอายุ 19-20 ปีขึ้นไปถือว่าเป็นสาวเต็มตัว ผมทรงนี้ต้องใช้ผมยาวมากจึงจะสามารถเกล้าได้ โดยเกล้าผมตลบไว้กลางศีรษะม้วนชายสอดเข้าข้างใน ใช้ไม้สอดขัดไว้เพื่อไม่ให้หลุด ทรงนี้เรียกว่า ปิ่นเกล้าตวง และเมื่อพ่อแม่หรือสามีตาย หญิงนั้นต้องไว้ทุกข์โดยปิ่นเกล้าให้ตกก่อนไปทางด้านหลัง ไม่ยกสูง ทรงนี้เรียกว่า ปิ่นเกล้าตก หรือ ทรงแม่หม้าย

ความเชื่อ

ประตูลู่อีสานคอตคอม (2558) ระบุว่า ชาวไทดำมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง “ผีฟ้า” หรือ “แถน” โดยเชื่อว่าแถนเป็นผู้สร้างโลกและบันดาลให้มีทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ผีเฮือน” ซึ่งเมื่อตายแล้วจะไม่ไปไหน ยังคงวนเวียนคอยช่วยเหลือลูกหลานอยู่ด้วยเหตุนี้เมื่อชาวไทดำตายลง ลูกหลานจะนำศพไปฝังและไปเชิญผีจากหลุมหลังจากที่ตายแล้ว 3 วัน เรียกว่า “พิธีเอาผีขึ้นเรือน” ในบ้านจะจัดที่มุมใดมุมหนึ่งของห้องเป็น “กะลอห้อง” หรือ “กะลอฮ้อง” มีพาข้าว (ถาดใส่ข้าว) เป็นที่บูชาผีบรรพบุรุษ ปกติไม่นิยมนำศพให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติเข้าไป

ปัจจุบันชาวไทดำที่บ้านนาป่าหนาดหันมาสนใจพุทธศาสนามากขึ้น และเริ่มเผาศพแทนที่จะฝังอย่างเดิม พิธีกรรมต่างๆ เช่น ความเชื่อเรื่องผีเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับหมอรักษา หรือเจ้าบ้าน เมื่อมีคนตาย ทุกบ้านจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำคนตายไปป่าช้าเรียบร้อยแล้วจึงเริ่มทำงานกันใหม่ในงานศพไม่มีพระสงฆ์มาเกี่ยวข้อง เนื่องจากถือว่าพระกับผีไม่ถูกกัน นิยมฝังศพมากกว่าเผา นอกจากนั้นชาวไทดำยังนับถือ “พอมด” ซึ่งเปรียบเหมือนเทวดาของชาวไทดำ พิธีกรรมต่างๆ จะมีการเชิญพอมดมาเพื่อประกอบพิธีกรรมของชนเผ่า ชาวไทดำจะล้อมวงกันเต้นและมีหญิงกระทุ้งไม้ไผ่ให้จังหวะรอบวงเพื่อบูชาพอมด ซึ่งเป็นประเพณีการเล่นเพื่ออัญเชิญเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใช้เวลา นานเป็นวัน โดยที่ชาวบ้านจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาร่วมพิธี

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง “จับมด” เป็นการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในครอบครัว รักษาด้วยหมอยาแล้วไม่หาย สามภรรยา หรือญาติของผู้ป่วยจะไปหา “หมอเหยา” มาเสกเป่าเยียวยาแก้ไข ถ้ายังไม่หายก็จะไปเชิญหมอมดมาทำพิธีรักษาด้วยการจับมดและเสี่ยงทายเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย หากถูกผีทำก็จะทำพิธีเลี้ยงผีแก้อาการเจ็บป่วย เดิมการรักษาของหมอมดมีค่าคาย (เงินครุ) 2 ปี แต่ปัจจุบันใช้เงิน 1,000 กีบ เทียน 8 คู่ ไข่ 2 ฟอง กระเทียม 2-3 หัว ฝ้าย 1 มัดเกลือ 1 ห่อ ข้าวสารใส่กะละมัง หวี และปอຍผม 1 ปอຍ เพื่อถวายให้ผีมด

การรักษาเริ่มด้วยการให้ผู้ช่วยหมอมดจำนวน 2 คนช่วยกันเป่าเป่า หมอมดจะทำการจับมด

เพื่อเชิญผีมดให้มาช่วยวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยสุ่มถามผีมดว่าถูกผีอะไรทำ เช่น ถูกผีเรือนกระทำหรือไม่แล้วเสี่ยงทายหาคำตอบ ด้วยการสาดข้าวสารลงบนพื้น 3 ครั้ง ให้ได้จำนวนคู่-คี่สลับกัน กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกได้จำนวนคู่ ครั้งที่สองจะต้องได้จำนวนคี่ และครั้งที่สามได้จำนวนคู่ แสดงว่าผีเรือน หากเสี่ยงทายไม่ได้จำนวนดังกล่าวก็จะเป่าเป่าจับมดต่อไปอีกจนจบคำจับมด แล้วเสี่ยงทายเช่นนี้อีกจนกระทั่งได้จำนวนคู่สลับคี่ตามที่ต้องการ ดังนั้น การจับมดจึงใช้เวลานาน อาจใช้เวลาตั้งแต่ตอนบ่ายจนถึงกลางคืน เมื่อทราบสาเหตุของการเจ็บป่วยว่าถูกผีใดมากระทำ หมอมดก็จะให้ญาติผู้ป่วยจัดเตรียมสิ่งของสำหรับเช่นเลี้ยงผี เพื่อให้เลิกทำแก่ผู้เจ็บป่วย

การรักษาของหมอมดไม่มีข้อห้ามในการรักษาร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน แม้ว่าคนป่วยจะนอนอยู่โรงพยาบาล หมอมดทำพิธีรักษาที่บ้านไปด้วยก็ได้ ผู้ร่วมพิธีจับมด ได้แก่ ญาติพี่น้องใกล้ชิด เพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมทั้งคนในหมู่บ้านจะมาร่วมโดยไม่ต้องบอกกล่าว จับมดจึงเป็นการรักษาทางด้านจิตใจ การเชิญหมอมดมารักษาแสดงว่าถูกผีวักแวง รวมทั้งมีญาติ และเพื่อนบ้านมาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้ป่วยมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น ซึ่งอาจทำให้หายจากการเจ็บป่วย

ประเพณี

ประจําผู้อีสานดอทอดม (2559) ระบุว่าชาวชาวไทดำ มีประเพณีที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การละเล่นของชาวไทดำ ไทดำ หรือลาวโซ่งมีอาชีพหลัก คือ ทำนา หลังจากเก็บเกี่ยวข้าว

เสร็จแล้วช่วงเดือน 5-6 เป็นช่วงพักฝน ชายหนุ่มก็จะเดินทางไปเที่ยวต่างหมู่บ้านเพื่อพูดคุยและทำความรู้จักกับหญิงสาว โดยมี “เสียงแคนเป็นสื่อ” ประเพณีนี้เราเรียกว่า อินทอนพ็อนแคน เริ่มด้วยการโยนลูกช่วง เมื่อรับลูกช่วงได้ก็จะมาเจรจาของสิ่งของเป็นที่ระลึกแก่กัน ชายมักขอสไบของหญิงเป็นสื่อแทนรัก หญิงก็จะขอผ้าขาวม้าเป็นที่ระลึกหลักจากนั้นก็จะเป็นการเล่นพ็อนแคน ซึ่งเพลงที่ใช้ในการพ็อนแคนมีอยู่หลายเพลง ลักษณะลีลาารำรำเป็นไปตามจังหวะ และทำนองของเสียงแคน “แคนย่าง” เป็นจังหวะค่อนข้างช้า การรำรำอ่อนช้อยงดงาม “แคนเล่น” เป็นเพลงจังหวะเร็ว การรำรำเป็นการหยอกล้อสนุกสนาน “แคนเกร” เป็นเพลงจังหวะปานกลาง การรำรำอ่อนช้อย สลับการรำอยู่กับที่โดยย่อและโย้ตัวตามจังหวะ

ีตคองประเพณี ประเพณีการเกิด นับตั้งแต่ท้องจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่ลงทำงานตามปกติไม่มีการพักผ่อนโดยเชื่อว่าการออกใช้แรงงานนั้นจะทำให้คลอดลูกง่าย เมื่อมีอาการเจ็บท้องก่อนคลอดจะทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า “วานขวัญผีเรือน” โดยให้หมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่นให้ผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลม หรือตายในขณะคลอดลูกกินก่อน เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะที่คลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นครรภ์มารดาแล้ว ก็จะตัดสายรกซึ่งเรียกว่าสายแห่ยาวประมาณ 2 ข้อมือ อาบน้ำเด็กน้อยด้วยน้ำอุ่นแล้วนำไปวางไว้ในกระด้ง รอจนสายรกลูดยออกมาเมื่อสายรกลูดยพ้นออกจากครรภ์แล้ว นำไปล้างบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ แล้วนำไปแขวน

ที่คบไม้ใหญ่ในป่าบังเห ซึ่ง เป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิด โดยแขวนสูงจากพื้นดินระดับเสมอศีรษะคนเดินผ่าน ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อย แล้วนั่งอยู่ไฟเรียกว่า “อยู่กำเดือน” เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ เอามือควักเขม่าควันไฟมากิน จากนั้นดื่มน้ำร้อนอยู่ไฟ และอาบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน

การเลือกคู่ครอง เมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยหนุ่มวัยสาว ผู้สาวจะชวนเพื่อนๆ ไปลงช่วงปั่นฝ้ายเป็นกลุ่มๆ ในยามค่ำคืนของฤดูหนาว ส่วนผู้บ่าวก็จะชวนกันไปเที่ยวสาวปั่นฝ้าย โดยเป่ปีแล้วจับไทดำวนเวียนไปตามช่วงโน้นบ้างช่วงนี้บ้าง มีการจับโต้ตอบกันไปมาระหว่างหนุ่มสาวจนคิดค้นจึงกลับขึ้นเรือนโดยมีผู้บ่าวที่ชอบพอกันติดตามไปส่ง กระทำเช่นนี้เป็นกิจวัตรประจำจนเกิดความรักซึ่งกันและกัน ฝ่ายชายจะเล่าให้พ่อแม่ฟังเกี่ยวกับเรื่องที่ตนไปรัก มักผู้สาวแล้วอยากได้เป็นภรรยา หลังจากนั้นพ่อแม่ก็จะไปหาหรือ บรรดาญาติพี่น้องที่นับถือ แล้วแต่ง “พ่อใช้” ไปถามผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง 2-3 ครั้ง โดยปกติการไปถามครั้งแรกหรือครั้งที่สองพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะยังไม่ตอบตกลงหรืออาจบอกปิดก็ได้ ดังนั้นจึงไปถามอีกเป็นครั้งที่สามเรียกว่า ถามขาด เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงตอบรับก็เป็นอันว่าตกลงให้แต่งงานกันได้ หลังจากนั้นจะเตรียมพิธีกินดองน้อย

ประเพณีการตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง หลังตายบรรดาญาติพี่น้องจะ

ช่วยกันอาบน้ำสพ จากนั้นก็แต่งตัวด้วยชุดเสื้อผ้าของเผ่าไทดำ นำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุงบรรจุสพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงในโลงสพโดยใช้ผ้าคลุมหน้าสพไว้ผืนหนึ่ง กรณีเด็กน้อยตายจะไม่ประกอบพิธีกรรม โดยตายวันไหนให้นำไปฝังในวันนั้นทันที ส่วนคนหนุ่มสาวถ้าตายตอนกลางคืน ในเช้าวันรุ่งขึ้นให้ฆ่าหมูหรือวัว ควาย 1 ตัว ทำอาหารจัดสำรับทำบุญอุทิศให้ผู้ตายกินเรียกว่า “เฮ็ดงาย” พอถึงตอนเย็นก็นำไปฝัง ส่วนคนวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุตายเก็บสพไว้ 1-2 คืน แล้วจึงนำไปฝัง และฆ่าหมูหรือวัวควาย 1 ตัว เฮ็ดงายให้ผู้ตายในเช้าของวันที่จะนำไปฝัง

วิถีชีวิตในปัจจุบัน

ประจวบคีรีขันธ์ (2559) ระบุว่า ชาวชาวไทดำ หรือลาวโซ่ง มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย บ้านเรือนมีการเปลี่ยนรูปลักษณะเหมือนชุมชนทั่วไปในชนบท การใช้ชีวิตของชาวไทดำ ก็เปลี่ยนไปตามวิถีกระแสสังคมและเทคโนโลยี ชาวไทดำส่วนหนึ่งใช้ชีวิตในสังคมของการพัฒนา ลูกหลานต้องไปโรงเรียนในอำเภอ วัยรุ่นแต่งกายตามสมัยนิยมทั่วไป แต่อีกส่วนหนึ่งชาวไทดำก็ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในวิถีชีวิตของชาวไทดำจะมีระเบียบแบบแผนเป็นของตนเองซึ่งอยู่บนบรรทัดฐานของความเชื่อ

วัดดอนมะนาวดอกทecom (2559) ระบุว่า วิถีชีวิตชาวไททรงดำมีความเชื่อเรื่อง “ผี” และเรื่อง “ขวัญ” โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้น ชีวิตความเป็นอยู่และพิธีกรรมต่างๆ จึงมีความสัมพันธ์และ

เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับผีประเภทต่างๆ การนับถือผีของไททรงดำมีทั้งผีดีและผีร้ายที่สามารถบันดาลให้ชีวิต และครอบครัวเป็นไปตามความพอใจของผีจากการนับถือผีและความเชื่อเรื่องขวัญ จึงได้ก่อให้เกิดพิธีกรรมและจารีตประเพณีต่างๆ ในวิถีชีวิตของชาวไททรงดำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าที่เด่นๆ เช่น “พิธีเสนเรือน” “พิธีหนองก้อ” “พิธีป่าดงข้าวใหม่”

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- ประจวบคีรีขันธ์ (2559). มารู้จักกับชาติพันธุ์ : ชนเผ่าไทดำ หรือลาวโซ่ง. แหล่งที่มา: http://www.isangate.com/isan/paothai_kaso.html, 20 ตุลาคม 2559.
- วัดดอนมะนาวดอกทecom. 2559. ประวัติความเป็นมาไททรงดำ. แหล่งที่มา: <http://www.วัดดอนมะนาว.com/22248/>, 20 ตุลาคม 2559.

การพัฒนาสมุนไพรไทย

ชวลิต โขนิติกุล¹

.....

ปัจจุบันในประเทศไทย และต่างประเทศ มีความต้องการใช้สมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ สมุนไพร นอกจากจะใช้เป็นยารักษาโรคแล้ว ยังใช้เป็นอาหารเสริม (Nutraceuticals) และเวชสำอาง (Cosmeceuticals) อีกด้วย ซึ่งอาหารเสริมและเวชสำอางเป็นกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพมากที่สุด ในตลาดสมุนไพร ไม่ว่าจะเป็นตลาดภายในประเทศ หรือตลาดต่างประเทศก็ตาม

รัฐบาลไทยเห็นความสำคัญของสมุนไพร จึงจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 ขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและรักษา ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย และยังมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการผลิตและใช้ ประโยชน์สมุนไพรอย่างมีคุณภาพ เต็มประสิทธิภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง

และยั่งยืนของสมุนไพรไทยและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย

ตามแผนแม่บทดังกล่าวกำหนดเป้าหมายว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพดีและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียนภายในปี 2564 โดยมีแผนส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

เครื่องยาตามตำราแพทย์แผนโบราณ หรือแพทย์แผนไทยจะใช้ส่วนต่างๆ ของพืชมาทำเป็นยาได้แก่ ราก ต้น ผล ดอก และใบ พืชสมุนไพรที่ใช้ทำเครื่องยาบางชนิดใช้ ราก ต้น ผล ดอก หรือใบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง และบางชนิดใช้ร่วมกันทั้งหมดทุกส่วนของพืชที่เรียกว่า “ทั้ง 5” เลยก็มีการปรุงยาสมุนไพรเพื่อใช้ในการรักษาโรคตามตำรายาไทยคือการนำเอาสมุนไพรหรือเครื่องยาหลายๆ อย่าง มารวมกัน ไม่ว่าจะเป็นได้จากพืช สัตว์หรือแร่ธาตุ ตามสูตรตำรับยามาปรุงเป็นยา

¹ 16/284 ถนนแจ้งวัฒนะ 14 แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

Corresponding Author : kositnitikul@hotmail.com

รับต้นฉบับ 1 มิถุนายน 2560 รับลงพิมพ์ 6 มิถุนายน 2560

เพื่อใช้บำบัดโรคหรือบำรุงร่างกาย หลักการของยาไทยที่ดีมีได้มุ่งเน้นใช้สมุนไพรเดี่ยวหรือยาอย่างเดียวนามาสกัดเอาด้วยสำคัญเพื่อใช้ทำยาแต่จะเน้นใช้สมุนไพรหลายอย่างที่ทำหน้าที่เป็นตัวยาลหลัก ตัวยารอหรือตัวยาช่วย เช่น ยาประสะเปราะใหญ่ ใช้ถอนพิษไข้ ตานซางสำหรับเด็ก มีสูตรตำรับยา ดังนี้ ในผงยาน้ำหนัก 80 กรัม ประกอบด้วย หัวเปราะหอมหนัก 40 กรัม โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเขียโกศจุพาลัมพา เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนขาวเปลือกเทียน ตาคัดแคน ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู แก่นจันทน์เทศ แก่นจันทน์แดง ดอกบุนนาค ดอกสารภี ดอกพิกุล เกสรบัวหลวงหนักสิ่งละ 2 กรัม

พืชสมุนไพรตามตำรับยานานนี้มีทั้งที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยและที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ได้แก่ โกฐต่างๆ ส่วนอาหารเสริมและเวชสำอาง ก็มีการนำส่วนต่างๆ ของสมุนไพรมาเป็นส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเช่นกัน

การพัฒนาสมุนไพรไทยมีเป้าหมายประสงค์และยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นวัตถุดิบที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการใช้ของผู้ประกอบอุตสาหกรรม พืชสมุนไพรหลายอย่างเป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาสมุนไพรไทย สามารถบรรลุได้ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงควรศึกษากลไกการสนับสนุนที่จะเอื้อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และศึกษาถึงอุปสรรคด้านกฎระเบียบต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อไป

กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์

ขณะนี้พืชป่า (Wild flora) หลายชนิดสูญพันธุ์ไปแล้วและมีอีกหลายชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ หรืออนุสัญญาไซเตส (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES) จึงมีบทบาท เข้ามาควบคุมการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าของโลกที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาไซเตส จึงได้มีการออกกฎหมาย พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 เป็นการอนุวัติตามอนุสัญญาไซเตส ตามกฎหมายนี้มีการประกาศกำหนดให้พืชในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตสเป็นพืชอนุรักษ์ แบ่งเป็น 3 บัญชี (Appendices) ตามสภาพความเสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์ในธรรมชาติ ดังนี้

บัญชีที่ 1 หมายถึงชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์อย่างยิ่ง จึงห้ามทำการค้าชนิดพันธุ์ที่ได้มาจากป่าโดยเด็ดขาด ยกเว้นเพื่อการศึกษาและวิจัยสำหรับชนิดพันธุ์ที่ได้มาจากการขยายพันธุ์เทียม สามารถทำการค้าได้ การนำเข้าและส่งออกซึ่งชนิดพันธุ์ในบัญชีนี้นี้จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัย และผลต่อจำนวนประชากรในธรรมชาติเป็นสำคัญ การส่งออกจะต้องได้รับอนุญาตให้นำเข้าจากประเทศผู้นำเสียก่อน เช่น โกฐกระดูก เป็นต้น

บัญชีที่ 2 หมายถึงชนิดพันธุ์ที่เหลืออยู่ค่อนข้างน้อย แต่ยังไม่ใกล้จะสูญพันธุ์ สามารถทำการค้าชนิดพันธุ์ที่ได้มาจากป่าได้ แต่ต้องไม่ละเมิดกฎหมายภายในประเทศ เช่น ระย่อมกฤษณา เป็นต้น

บัญชีที่ 3 หมายถึงชนิดพันธุ์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่ง แล้วขอความช่วยเหลือจากประเทศภาคีให้ช่วยควบคุมการค้าชนิดพันธุ์นั้นด้วย

การควบคุมการค้าของชนิดพันธุ์ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตสมีทั้งการควบคุมทุกส่วนของพืชรวมถึงสารสกัดที่ได้มาจากพืชชนิดนั้นหรือควบคุมบางส่วนของชนิดพันธุ์ การกำหนดการควบคุมดังกล่าวขึ้นอยู่กับว่าเป็นพืชหรือสัตว์และอยู่ในบัญชีใดและใช้ระบบหนังสืออนุญาต (CITES Permits) ในการควบคุมการค้าระหว่างประเทศ

พืชสมุนไพรที่มีการนำมาใช้เป็นยาสมุนไพรนั้นมีทั้งที่มีถิ่นกำเนิดในต่างประเทศและมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย เช่น ระย่อม (*Rauvolfia serpentina* Benth. ex Kurz) เป็นพืชสมุนไพรบัญชี 2 สรรพคุณทางยา ลดความดันโลหิต และยาแก้ลมประสาท มีการส่งออกกระยอมนำไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โกศกระดูก ชื่อสามัญ Costus หรือ Kuth ชื่อวิทยาศาสตร์ *Saussurea costus* เป็นพืชสมุนไพรบัญชี 1 มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน มีรสหวาน รสขม และมีกลิ่นหอม สรรพคุณทางยา มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อโรค เป็นเครื่องเทศปรุงอาหาร เครื่องดื่ม มีน้ำมันหอมระเหยมีการนำเข้าโกศกระดูกเพื่อปรุงยาแล้วส่งออกไปยังต่างประเทศ การส่งออกยา

ที่มีส่วนผสมของโกศกระดูกต้องขอหนังสืออนุญาตไซเตส ไม้ในสกุล *Euphorbia* ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยได้แก่ สลัดไดป่า (*Euphorbia antiquarum*) ส้มเช้า (*Euphorbia nerriifolia*) พญาไร้ใบ (*Euphorbia tirucolli*) และสลัดไดบ้าน (*Euphorbia trigona*) ไม้ในสกุลนี้บางชนิดใช้ประโยชน์โดยนำสารสกัดมาทำเป็นส่วนผสมในเครื่องสำอางที่ใช้ชื่อทางการค้าว่า Candelilla Wax ซึ่งเป็นสารสกัดที่ได้มาจาก (*Euphorbia antispyhilitica*) ซึ่งถ้าสารสกัดนั้นมีการมีการค้าในรูปแบบสารบริสุทธิ์จะต้องมีหนังสืออนุญาตไซเตส แต่ถ้าสารสกัดดังกล่าวนำไปผสมในเครื่องสำอาง เช่น ลิปสติกหรือครีมบำรุงผิวที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่ายแบบปลีก ไม่ต้องมีหนังสืออนุญาต

สาระสำคัญอีกอันหนึ่งของกฎหมายฉบับนี้ที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาไซเตสคือ มีการกำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงเพื่ออนุรักษ์เพื่อการค้า ดังนั้นหากจะทำการค้าพืชสมุนไพรระหว่างประเทศควรจะได้ศึกษากฎหมายฉบับนี้เพื่อปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย

2. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

มีพืชสมุนไพรบางชนิด เช่น กัญชา (*Cannabis sativa* L.) เป็นพืชที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ในทางการแพทย์แผนไทยนั้นมีการนำกัญชามาใช้เป็นยารักษาโรคตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว กัญชาโบราณใช้ใบและช่อดอกเพศเมียเป็นยาบำรุงกำลัง ทำให้เจริญอาหาร ฆ่าเชื้อ

ระงับความเจ็บปวด สงบประสาทและทำให้หลับ ยาแผนโบราณที่มีกัญชาอยู่ในตำรับยา หลายตำรับ เช่น ยาทิพย์สุกสุวรรณ ยาไฟอาวูร ปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสรรพคุณทางยาในหลายๆ ประเทศ พบว่ากัญชามีสรรพคุณสามารถรักษาโรคตาแข็ง ช่วยลดความดันในลูกตาของคนที่เป็นโรคนี้ได้ สารสกัดจากกัญชาช่วยบรรเทาอาการเกร็งและอักเสบของกล้ามเนื้อ ได้รับการยอมรับในยุโรปและแคนาดา กัญชาช่วยให้อยากกินอาหาร ทำให้คนป่วยเป็นโรคเอดส์กินอาหารได้มากขึ้นทำให้แข็งแรง ช่วยให้เป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งไม่คลื่นเหียนอาเจียนในขณะที่ทำเคมีบำบัด

กัญชามีผลทำลายสุขภาพน้อยกว่าบุหรี่ยาและสุรา มากแต่สังคมกลับยอมรับบุหรี่ยาและสุรา คนอเมริกันใน 23 มลรัฐ และกรุงวอชิงตันดีซีสามารถเสพกัญชาในรูปแบบที่เป็นยา และเพื่อผ่อนคลายได้ถูกต้องตามกฎหมายในหลายประเทศ เริ่มมีการคิดทบทวนถึงการใช้กัญชาให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้างแล้ว เช่น ออสเตรเลีย เริ่มมีการทำประชามติที่จะให้เสพกัญชาเป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมาย ประเทศอิสราเอล แคนาดาและเนเธอร์แลนด์มีการใช้โปรแกรมการใช้กัญชาในรูปแบบเภสัชกรรม และไม่นานมานี้หลายประเทศได้ออกกฎหมายให้มีการครอบครองกัญชาได้อย่างเสรีแล้ว สำหรับประเทศไทยกัญชาเป็นยาเสพติดทำให้ประเทศเสียโอกาสที่จะพัฒนากัญชาให้เป็นพืชสมุนไพรไปอย่างมาก จึงเห็นควรมีการทบทวนแก้กฎหมายให้สามารถนำกัญชามาใช้เป็นยาในโอกาสต่อไป

3. พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ. ศ. 2530 และพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ. ศ. 2530 กำหนดไม้และของป่าบางชนิดในป่าเป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้ามหลายชนิดเป็นพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยา และตามตำรับยาไทย นิยมนำมาปรุงเป็นยาเพื่อรักษาโรค มีดังนี้

ไม้หวงห้าม

กระโดน ปุย (*Careya sphaerica* Roxb.) เปลือกต้น รสฝาดเมา สรรพคุณ แก้พิษงู สมานแผล แก้เกล็ดเมื้อย ดอก รสสุขุม สรรพคุณ บำรุงหลังคลอดบุตร

กระถินพิมาน กระถินป่า แฉลบขาว แฉลบแดง ปี่มาน สีเสียดแก่น สีเสียดเหลือง สีเสียดเหนือ สีเสียดช้าง (*Acacia* spp. *Sandoricum* spp.) กระถินพิมาน ราก รสฝาดเผื่อน สรรพคุณ แก้พิษสัตว์กัดต่อย

โกกงาง พังกาลาน โกกงางใบเล็ก โกกงางใบใหญ่ (*Rhizophora* spp.) โกกงางเปลือกต้น รสฝาด สรรพคุณ ห้ามโลหิต สมานแผล แก้ท้องร่วง แก้บิด แก้ท้องเสีย

ก่อ มะก่อ กอ ค้า (*Castanopsis* spp. *Lithocarpus* spp. & *Quercus* spp.) ก่อ เปลือกต้น รสฝาด สรรพคุณ แก้ท้องร่วง แก้คลื่นเหียนอาเจียน สมานแผล ห้ามโลหิต เนื้อในเม็ดเมล็ด รสหวาน สรรพคุณ บำรุงกำลัง บำรุงลำไส้ แก้อ่อนเพลีย

เก้ว ขว้าว กาวขว้าว ทองเหลือง ขมิ้นต้น
(*Haldina carodifolia* Rided & *Metadenia* spp.)
ราก รสเมาเบื่อ สรรพคุณ แก้ใจโรคผิวหนัง ยอด
เมาเบื่อ สรรพคุณ แก้ปวดศีรษะ ใบสด รสเมาเบื่อ
สรรพคุณตำคั้นเอาน้ำใส่แผลฆ่าเชื้อโรค

จันทนา จันทน์ขาว (*Tarenna hoaensis*
Pitard) เนื้อไม้ รสขมเย็น สรรพคุณ แก้ไข้อันบังเกิด
แต่ตับและดี บำรุงเลือดลม แก้ รสหอมเย็น
ติดร้อน สรรพคุณ แก้ไข้กำเดา บำรุงหัวใจ แก้ลม
แก้อ่อนเพลีย

จันทน์ชะมด จันทน์หอม (*Aglaia*
pyramidata Hance) แก้ รสขมหอม สรรพคุณ
บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียนแก้คลื่นเหียนอาเจียน
ทำให้ใจชุ่มบาน สดชื่น แจ่มใส ชูกำลัง ไข้ทำยาหอม
กำจัดคัน มะเข่น แข่วน มะขวง ลูกกระมาศ
(*Zanthoxylum* spp.) กำจัด พริกหอม ลูกกระมาศ
หมากมด เมล็ด รสขม สรรพคุณ แก้ลมวิงเวียน
บำรุงโลหิต บำรุงหัวใจ ขับลมในลำไส้ รากและ
เนื้อไม้ รสร้อน สรรพคุณ ขับลมในลำไส้ แก้ลมขึ้น
เบื้องสูง หน้ามืด ตาลายวิงเวียน ขับระดู

บุณนาค นาคบุด (*Mesua* spp.) บุณนาค
ใบ รสฝาด สรรพคุณ แก้บาดแผลสด สมานแผล
เปลือกต้น รสฝาดร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ
กระจายหนอง กระพี้ รสจืด สรรพคุณ แก้เสมหะ
ในลำคอ แก้ รสขึ้น สรรพคุณ แก้เลือดออก
ตามไรฟัน ราก รสร้อน สรรพคุณ แก้ลมในลำไส้
ดอก รสหอมเย็น สรรพคุณ บำรุงโลหิต บำรุงผิว
กายให้สดชื่น แก้ร้อนกระสับกระส่าย ชูกำลัง แก้

ลมกองละเอียด แก้หน้ามืดวิงเวียน ใจสั่น อ่อนเพลีย
ใจหวิว

พิกุลป่า พิกุล พิกุลเขา กุน ขากุน ตรน
(*Mimusops* spp. & *Payena* spp.) พิกุล เปลือกต้น
รสฝาดสรรพคุณ ฆ่าแมลงกินฟัน กระพี้ รสเบื่อเมา
สรรพคุณ แก้เกลื้อน แก้ รสขมฝืด สรรพคุณ
บำรุงโลหิต ใบ รสเมาเบื่อฝาด สรรพคุณ ฆ่าเชื้อ
กามโรค ดอก รสฝาด กลิ่นหอม สรรพคุณ แก้ลม
บำรุงโลหิต ราก รสขม สรรพคุณ บำรุงโลหิต
แก้เสมหะ

รง รงทอง (*Garcinia acuminata* Planch.
& *G.hanburyi* Hook.f.) ยาง(ฆ่าฤทธิ์แล้ว)
รสเย็นเบื่อสรรพคุณ ถ่ายอย่างแรง ถ่ายลม
ถ่ายน้ำเหลืองเสีย ถ่ายเสมหะ ถ่ายโลหิต ผ่นกับ
หัวกะทิสดทาแผลพุพอง แก้ปวดและให้ล่อน
ออกดี

โมกมัน โมกน้อย มูกน้อย (*Wrightia*
tomentosa Roem. & Schutt.) เปลือกต้น รสฝาดเมา
สรรพคุณบำรุงธาตุให้เป็นปกติ แก้จุดทะราด
แก้ รสร้อน สรรพคุณ แก้ลมคันดาล กระพี้
รสขม สรรพคุณ แก้ดีพิการใบ รสขม สรรพคุณ
ขับน้ำเหลือง แก้ท้องมาน แก้ตับพิการ ดอก
รสจืด สรรพคุณ ทำลาย พรตัก ลูก รสเมา
สรรพคุณ ฆ่าแมลงกินฟัน

โมกหลวง โมกใหญ่ มูกหลวง ยางพุด
(*Holarhena antidysenterica* Wall.) เปลือกต้น
รสฝาด สรรพคุณ แก้บิดมูกเลือด เมล็ด รสฝาด
สรรพคุณ สมานท้อง ลำไส้ ใบ รสฝาดเมาสรรพคุณ
ขับพยาธิไส้เดือน

แสนสาร จีเหล็กป่า (*Cassia garretiana* Craib) แก่น รสขมกร่อย สรรพคุณระบาย ถ่ายเสมหะ ถ่ายกระษัย ถ่ายโลหิตระดูสตรี ทำให้เส้นเอ็นหย่อน

สารภีป่า สารภี มะนาวก้าน (*Mammea* spp.) สารภี ดอก รสหอมเย็น สรรพคุณ ชูกำลัง บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น ใช้ทำยาหอม

แสลงใจ แสลงโตน ตุมกา มะตั่ง ลูกกระจี้ วานไฟตัน โกฐกะกลิ้ง (*Strychnos* spp.) เมล็ด รสขมเมา สรรพคุณ แก้ลมอัมพาต อิดโรย บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจเจริญอาหาร ขับน้ำย่อย กระตุ้นประสาท

ส่วนกลาง ใบ รส เมาเบื่อ สรรพคุณ ตำพอกข้อ แก้แผลเน่าเปื่อยเรื้อรัง ของป่าต้องห้าม เช่น

แก่นจันทน์แดง จันทน์ผา ลักกะจัน (*Dracaena loureiri* Gagnep.) (ภาพที่ 1) จันทน์แดง เป็นเครื่องยาที่ได้จากแก่นของต้นจันทน์ผา ที่เชื้อราเข้าไปในลำต้นทำให้แก่นมีสีแดง และมีกลิ่นหอม (ภาพที่ 2) มีรสขมเย็น ฝาดเล็กน้อย สรรพคุณ แก้พิษไข้ภายนอกและภายใน ขับพิษไข้ทุกชนิด บำรุงหัวใจ แก้พิษฝีที่มีอาการอักเสบ และปวดบวม แก้ไอ แก้ซางอันบังเกิดจากดีขึ้นไม้ จันทน์หอม

ภาพที่ 1 ต้นจันทน์ผาหรือลักกะจัน (*Dracaena loureiri* Gagnep.)

ภาพที่ 2 แก่นจันทน์แดงเป็นแก่นของต้นจันทน์ผาที่เชื้อราเข้าไปในลำต้นทำให้แก่นมีสีแดง และมีกลิ่นหอม

เปลือกไม้ ก่อ มะก่อ กอ ค้อ (*Castanopsis*
spp. *Lithocarpus spp.* & *Quercus spp.*)

หมีเหม็น อีเหม็น (*Litsea spp.*)

มะหาด หาด หาดหนูน หาดถ่าน (*Artocarpus*
spp.)

สีเสียดเปลือก ทองสุก หนามหิน เลือดคน
(*Pentae spp.*) เป็นต้น

พืชสมุนไพรที่เป็นไม้หวงห้ามหรือของป่าหวงห้ามที่ขึ้นอยู่ในป่า หากจะนำมาใช้ประโยชน์ ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนมิฉะนั้นจะมีความผิดแต่ถ้าขึ้นอยู่ในดินที่มีสิทธิครอบครอง (น.ส. 3) หรือมีกรรมสิทธิ์ (โฉนด) ตามประมวลกฎหมายที่ดินก็ไม่ใช่ไม้หวงห้ามหรือของป่าหวงห้ามเพราะไม่ได้ขึ้นอยู่ในป่าการนำมาใช้ประโยชน์จึงไม่ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตามพืชสมุนไพรที่มีชื่อหรือชนิดตรงกับไม้หวงห้ามหรือของป่าหวงห้ามที่ขึ้นอยู่ในป่า กับที่ขึ้นอยู่ในที่ดินของเอกชนดังกล่าว

มีลักษณะทางกายภาพเหมือนกันไม่สามารถแยกออกได้ว่าเป็นพืชสมุนไพรที่ขึ้นอยู่ในป่าหรือขึ้นอยู่ในที่ดินของเอกชน ในการพิสูจน์ตกเป็นภาระของผู้ครอบครองจะต้องเป็นผู้พิสูจน์จึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกพืชสมุนไพรชนิดที่มีชื่อหรือชนิดตรงกับไม้หวงห้ามหรือของป่าหวงห้ามอย่างมากปัญหานี้ อาจแก้ไขได้โดยนำพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 มาช่วยแก้ปัญหา ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

4. พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการทำให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้มีได้มีบทบัญญัติรองรับและคุ้มครองสิทธิการทำไม้หวงห้ามที่ได้จากการปลูกสร้างสวนป่า และเพื่อให้ผู้ที่ทำการปลูกสร้างสวนป่ามีความมั่นใจในสิทธิประโยชน์

ที่จะได้รับจากการปลูกสร้างสวนป่า เช่น ได้รับ ยกเว้นค่าภาคหลวงและการไม่อยู่ภายใต้บังคับ กฎเกณฑ์บางประการตามที่กำหนดไว้ในพระราช บัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เช่น ในการทำไม้ ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ผู้ทำสวนป่าอาจตัด หรือโค่นไม้ แปรรูปไม้ มีไว้ในครอบครองและ นำเคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติ สวนป่า พ.ศ. 2535 ขึ้นมา ตามพระราชบัญญัติ ฉบับนี้มีผลบังคับใช้กับสวนป่าที่ได้ขึ้นทะเบียน เพื่อทำการปลูกและบำรุงรักษาด้านไม้ที่เป็นไม้หวง ห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้นั้น ดังนั้นผู้ที่ จะทำสวนป่าโดยปลูกและบำรุงรักษาด้านไม้หวงห้าม ที่ไม่ใช่ไม้หวงห้ามจึงไม่สามารถนำไปขึ้นทะเบียน สวนป่าได้ ทำให้การสนับสนุนและส่งเสริม การปลูกสวนป่าในที่ดินของเอกชน ที่มีกรรมสิทธิ์ หรือที่มีสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมาย ที่ดินไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราช บัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 โดยพระราชบัญญัติ สวนป่าฉบับที่ 2 พ.ศ. 2558 ในบทบัญญัติกรณีที่ดิน ที่ขอขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ ต้องเป็นที่ดินที่มีการ ปลูกและบำรุงรักษาด้านไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตาม กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ แก้ไขเป็นที่ดินที่ทำการปลูก และบำรุงรักษาด้านไม้ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 58 ลำดับ ด้านไม้ตามบัญชีต้นไม้ที่มี ทั้งที่เป็นไม้หวงห้าม และไม่ใช่ไม้หวงห้ามและ มีการเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานะของของป่า การเก็บหา การค้า การมีไว้ในครอบครอง หรือการนำเคลื่อนที่

ซึ่งของป่าจากสวนป่าไม่ต้องขออนุญาตและไม่ต้อง เสียค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่า ตามกฎหมายว่า ด้วยป่าไม้และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ แต่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายสวนป่าฉบับนี้ สำหรับต้นไม้ที่ใช้ปลูกก็ยังคงจำกัดอยู่เพียงต้นไม้ ตามบัญชีต้นไม้ 58 ลำดับเท่านั้น พืชสมุนไพรร อีกจำนวนมากที่นิยมใช้เป็นยาตามตำรายาต่างๆ ที่มีชื่อหรือชนิดตรงกับไม้หวงห้าม ไม่สามารถ ปลูกและขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ ถึงแม้ว่าไม่ใช่ไม้ หรือของป่าหวงห้ามซึ่งไม่ต้องขออนุญาตตัดหรือ โค่น แปรรูป ค้ำ มีไว้ในครอบครองและนำเคลื่อนที่ โดยไม่ต้องขออนุญาตก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว นั้นไม้หรือของป่าที่มีชื่อหรือชนิดตรงกับไม้หรือ ของป่าหวงห้ามที่นำมาปลูกในที่ดินเอกชนจน มีสภาพทางกายภาพเหมือนกับไม้หรือของป่า หวงห้ามในป่าไม้สามารถแยกออกได้ เมื่อมีการตัด โค่น เก็บหา แปรรูป ค้ำ มีไว้ในครอบครองหรือ นำเคลื่อนที่ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกจับกุมดำเนินคดี เป็นภาระยุ่งยากในการพิสูจน์อย่างมากจึงเห็นควร กำหนดให้ต้นไม้ทุกชนิดสามารถนำมาปลูกและ ขึ้นทะเบียนสวนป่าได้

พระราชบัญญัติสวนป่าฉบับนี้มีการเพิ่ม เดิมบทบัญญัติในกรณีที่จะทำการส่งออกไม้ที่ได้มา จากการทำสวนป่า จะต้องมิใช่สำคัญรับรอง การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจากกรมป่าไม้ตามความ ต้องการของประเทศปลายทาง กรมป่าไม้จะเป็น ผู้ออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่าง ยั่งยืนให้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ส่งออกวัตถุดิบ หรือผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรมาก

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักกุ่มครอง

พันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. 2558.

พืชอนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช

พ.ศ. 2518. ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558.

ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,
กรุงเทพฯ

ชนาณัติ แสงอรุณ. 2557. เกษตรกรรมไทย (ตำรา

แพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเกษตรกรรม

กองการประกอบโรคศิลปะ). E-Book :

วันที่ 9 กรกฎาคม 2557.

ชยันต์ พิเชียรสุนทร วิเชียร จีรวงศ์ และศุภชัย

ดิยวรรณนท์. 2556. “คู่มือเกษตรกรรม

แผนไทย” เล่ม 6. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชชิง จำกัด(มหาชน), กรุงเทพฯ.

แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย

ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564.

Hampton Sides. 2013. “High Science”.

In: National Geographic June 2013,

p.31-57.

**รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต้นฉบับ
วารสารการจัดการป่าไม้ ปีที่ 10 ฉบับที่ 20 ประจำปี 2559**

1. ศ.ดร.อภิชาติ ภัทรธรรม	นักวิชาการอิสระ	สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์
2. รศ.ดร.สันติ สุขสอาด	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. รศ.ดร.สิทธิชัย ตันธนสถิตย์	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. ผศ.ดร.ขวัญชัย ดวงสถาพร	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. ผศ.ดร.สมนิมิตร พุกงาม	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. ผศ.ดร.รัชนี โพธิ์แท่น	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. อ.ดร.สุรินทร์ อ้นพรม	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8. อ.ดร.นิตยา เมี้ยนมิตร	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
9. ดร.ชัชพล สายะพันธ์	สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
10. ดร.วรพรรณ หิมพานต์	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้	กรมป่าไม้
11. อ.พิจิต ลำไย	คณะวนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
12. นางพรพิมล อมรโชติ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้	กรมป่าไม้
13. นางสาวสิริลักษณ์ สมเพชร	สำนักส่งเสริมการปลูกป่า	กรมป่าไม้

ต้นฉบับทุกเรื่องที่ได้รับตีพิมพ์จากวารสารการจัดการป่าไม้ต้องได้รับการตรวจทางวิชาการโดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิ (readers) ที่กองบรรณาธิการเรียนเชิญ และกองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารการจัดการป่าไม้

วารสารการจัดการป่าไม้เป็นวารสารทางวิชาการของภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย บทความ ข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กำหนดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และครั้งที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม

บทความ ข่าวสารหรือความคิดเห็นในวารสารนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการและภาควิชาการจัดการป่าไม้ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

กองบรรณาธิการวารสารการจัดการป่าไม้เปิดรับผลงานทางวิจัย บทความ ข่าวสารของผู้อ่านทุกท่าน โดยจัดส่งต้นฉบับในกระดาษ A4 ความยาวประมาณ 10 หน้ากระดาษพิมพ์โดยใช้ Front Angsana New ขนาด 16 สำหรับภาษาไทย และภาษาอังกฤษ พร้อม Diskettes ภาพหรือตารางประกอบให้แยกกับส่วนของเนื้อหา (ถ้ามี) โดยส่งผลงานทางวิจัย บทความ ข่าวสาร มาที่กองบรรณาธิการ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900 หรือ e-mail มาที่ fforwpk@ku.ac.th พร้อมทั้งระบุชื่อและนามสกุลจริง สถานที่ติดต่อและเบอร์โทรศัพท์มายังบรรณาธิการเพื่อพิจารณาผลงานทางวิจัย บทความ ข่าวสารที่ได้รับการพิจารณาของบรรณาธิการจะเป็นผู้ติดต่อและแจ้งให้ทราบและขอสงวนสิทธิ์ในการแก้ไขและจะไม่ส่งต้นฉบับที่ไม่ได้รับการพิจารณาคืน

JOURNAL OF FOREST MANAGEMENT

Journal of Forest Management is the Official Journal of Department of Forest Management, Faculty of Forestry, Kasetsart University having the objectives for prints distribution research paper, article, and news, in forest resource management. The journal is annually issued for 2 volumes (January-June for the first and July-December for the second)

Article, news or opinions representing in the journal are belong to the writers. It isn't necessary for editor and Department of Forest management to agree with.

The editorial office of Journal of Forest Management opening to receive article/news of reader by sending the original in the A4 paper with about 10 pages using Front Angsana New size 16 for Thai alphabet and English alphabet and diskettes as well as figure and table should separate from the content (if available) Sending research paper, article, and news to the editorial office, Department of Forest Management, Faculty of Forestry, Kasetsart University Bangkok 10900 or e-mail fforwpk@ku.ac.th, specify the real first and last name, address and telephone number to the editorial office for consideration. The editor will respond to the acceptable research paper, article, news writer and to presence the privilege of the correction, and no sending back the rejected manuscript.

วารสารการจัดการป่าไม้

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒๐ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙

JOURNAL OF FOREST MANAGEMENT

July-December 2016 Volume 10 Number 20

นิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article)

การผลิตและการตลาดของรังนกแอ่นกินรังในจังหวัดจันทบุรี

สันติ สุขสอาด และ ณัฐชยา ผดุงศิลป์..... 1

ความคิดเห็นของราษฎรต่อศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของราษฎรในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

กฤษฎา ขวัญเกิด พสุธา สุนทรห่าว และ นิตยา เมียนมิตร..... 14

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลนงอกชายฝั่งทะเล ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

กฤติกา ทองอยู่ วิพัทธ์ จินตนา และ รัชณี โพธิ์แทน..... 25

การพึงพิงและการเพิ่มมูลค่าของป่าจากป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

กวิสรา ภู่อ้นเงิน สันติ สุขสอาด และ อภิชาติ ภัทรธรรม..... 39

การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฝ่ายประชารัฐตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ก้องเกียรติ เต็มคำนาน กิตติชัย รัตนะ และ อภิชาติ ภัทรธรรม..... 52

บทความ (Article)

การออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

พยงค์ ฉัตรวิรุฬห์..... 67

ไทดำ-ไทยทรงดำ-ลาวโซ่ง

อภิชาติ ภัทรธรรม..... 89

การพัฒนาสมุนไพรไทย

ชวลิต โมยิตินิธิกุล..... 95